

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI

**KANUN VE YÖNETMELİKLER İŞİĞİNDA KÜLTÜR VARLIĞI TİCARETİ
VE KOLEKSİYONERLİĞİN İŞLEYİŞİ
'KOLEKSİYONER ZEKİ KARAOĞLU ÖRNEĞİ'**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
MERVENUR İŞLEYEN

DANIŞMAN
DR. ÖĞRETİM ÜYESİ OSMAN AYTEKİN

VAN-2022

KABUL VE ONAY SAYFASI

<p>Mervenur İŞLEYEN tarafından hazırlanan “Kanun ve Yönetmelikler Işığında Kültür Varlığı Ticareti ve Koleksiyonerliğin İşleyişi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sanat Tarihi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.</p>	
<p>Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Osman AYTEKİN Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum</p>	
<p>Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Mehmet TOP Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum</p>	
<p>Üye : Dr. Öğr. Üyesi Ufuk ELYİĞİT Türk İslam Sanatları Tarihi Anabilim Dalı, Bandırma 17 Eylül Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum</p>	
<p>Üye : Unvanı Adı SOYADI Anabilim Dalı, Üniversite Adı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum</p>	
<p>Yedek Üye : Unvanı Adı SOYADI Anabilim Dalı, Üniversite Adı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum</p>	
<p>Yedek Üye : Unvanı Adı SOYADI Anabilim Dalı, Üniversite Adı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum</p>	
<p>Tez Savunma Tarihi:</p>	12/01/2022
<p>Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini ve imzaların sahiplerine ait olduğunu onaylıyorum.</p> <p style="text-align: center;">Prof. Dr. Bekir KOÇLAR Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü</p>	

ETİK BEYAN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü **Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;**

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. (12 /01/2022)

(İmza)

Mervenur İŞLEYEN

Yüksek Lisans Tezi

Mervenur İŞLEYEN

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Ocak, 2022

KANUN VE YÖNETMELİKLER İŞİĞİNDE KÜLTÜR VARLIĞI TİCARETİ VE KOLEKSİYONERLİĞİN İŞLEYİŞİ ‘KOLEKSİYONER ZEKİ KARAOĞLU ÖRNEĞİ’

ÖZET

Tarih boyunca birçok uygarlığa ev sahipliği yapan ülkemiz; kültür varlıkları bakımından oldukça zengin bir konuma sahiptir. Ülkemizin sahip olduğu değerlerin nitelik, sorun ve olanaklarını bilmek, bunlara bütüncül bir yaklaşım sergileyerek kültürel kimliğimizin kopmaz bir parçası olarak korumak ve korunmasını sağlamak her bireyin sorumluluğudur. Fakat günümüzde bu sorumluluk bilinci tam olarak bir kimlik kazanmadığı için yalnızca resmi makam, kanun ve yönetmeliklerle, kamu otoritesinin eliyle yürütülmekte ve koleksiyonculuğun önemi artarak etkin bir rol almaktadır. Koleksiyoncuların sahip olduğu kültür varlığı bilinci, tarihi eserleri gelecek nesillere sağlam bir şekilde aktarmakta ve gelecek nesilleri kültür varlığı eserlerini biriktirmeye teşvik etmektedir. Koleksiyoncular, yurt içi ve yurt dışında Kültür ve Turizm Bakanlığının izinleri doğrultusunda kültür varlığı ticareti yapabilmektedir. Alınan veya satılan tüm kültür varlıkları, devletin mülkü olarak nitelendirildiği için bu eserler üzerinde hiçbir değişiklik yapılamaz. Bu nedenle alınıp satılmadan önce gerekli belgeler eşliğinde alınan izinlerle yasalara uygun bir şekilde işlemler yapılmaktadır.

Bu çalışmada kültür varlığı ticaretine daha detaylı değinebilmek adına, ülkemize büyük katkılar sağlayan saygın iş adamı ve koleksiyoner Zeki KARAOĞLU ile görüşme sağlanmış ve koleksiyonunda yer alan bazı eserler incelenmiştir.

Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kanunu, yönetmelikleri detaylarıyla incelenmiş ve kanunlarla ilgili Hukukçu Prof. Dr. Sibel ÖZEL’in bilgilerine başvurulmuş ve Karaoğlu koleksiyonu ile ilgili Sanat Tarihçi Gültekin TEOMAN ile görüşmeler sağlanmıştır. İlgili kitaplar, dergiler, ansiklopediler, tezler, makaleler, resmi internet sayfaları ve seminerler incelenerek gerekli çeviriler, röportajlar yapılmış ve koleksiyonda yer alan eserler, envanter bilgileri çıkarılarak resmedilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kültür Varlıkları, Kanun ve Yönetmelikler, Koleksiyonculuk, Kültür Varlığı Ticareti, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Koleksiyoner, Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kanunu.

Sayfa Sayısı: xii + 146

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Osman AYTEKİN

(M.Sc. Thesis)

Mervenur İŞLEYEN

VAN YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
January, 2022

**FUNCTIONING OF CULTURAL PROPERTY TRADE AND
COLLECTIONARY IN THE LIGHT OF LAW AND REGULATIONS
COLLECTIONARY 'EXAMPLE OF ZEKİ KARAOĞLU'**

ABSTRACT

Our country, which has hosted many civilizations throughout history; It has a very rich position in terms of cultural assets. It is the responsibility of every individual to know the qualities, problems and possibilities of the values of our country, to protect them as an integral part of our cultural identity by adopting a holistic approach and to ensure that they are protected. However, since this sense of responsibility has not gained an identity today, it is carried out only by official authorities, laws and regulations, by the public authority, and the importance of collecting is increasingly taking an active role. The cultural heritage awareness of collectors transfers historical artifacts to future generations in a solid way and encourages future generations to collect cultural heritage artifacts. Collectors can trade in cultural assets at home and abroad in line with the permissions of the Ministry of Culture and Tourism. Since all cultural properties bought or sold are considered the property of the state, no changes can be made on these works. For this reason, transactions are carried out in accordance with the law with the permissions obtained with the necessary documents before they are bought and sold.

In this study, in order to be able to touch on the cultural property trade in more detail, an interview was made with Zeki KARAOĞLU, a respected businessman and collector who made great contributions to our country, and some of the works in his collection were examined.

The Law on the Protection of Cultural and Natural Assets and its regulations were examined in detail and Lawyer Prof. Dr. Sibel ÖZEL's information was consulted and interviews were held with Art Historian Gültekin TEOMAN regarding the Karaoğlu collection. Relevant books, journals, encyclopedias, theses, articles, official web pages and seminars were examined, necessary translations, interviews were made, and the works in the collection were illustrated by extracting inventory information.

Key Words: Cultural Heritage, Law and Parts, Collecting, Trade in Cultural Heritage, Ministry of Culture and Tourism, Collector, Law on the Protection of Cultural and Natural Assets.

Quantity of Page: xii + 146

Supervisor: Dr. Öğr. Üyesi Osman AYTEKİN

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR DİZİNİ	vii
ÖN SÖZ	viii
GİRİŞ	1
1. KAVRAMLAR	4
1.1. Kültür ve Tabiat Varlıkları.....	4
1.1.1. Kültür Varlığı Kavramı	6
1.1.1.1. Taşınır Kültür Varlıkları	7
1.1.1.2. Taşınmaz Kültür Varlıkları.....	9
1.1.2. Tabiat Varlığı Kavramı.....	13
1.1.3. Koruma Kavramı	14
1.1.4. Taşınır Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarını Sınıflandırma	14
2. KOLEKSİYON/KOLEKSİYONCULUK	17
2.1. Koleksiyon Çeşitleri.....	19
2.1.1. İzin Belgeli Resmi Koleksiyonculuk.....	20
2.1.2. Eser Koleksiyonculuğu.....	21
2.1.3. Arkeolojik Eser Koleksiyonculuğu	21
2.1.4. Sikke Koleksiyonculuğu.....	22
2.2. Koleksiyoncuların Müzelere Göre Dağılımı	24
2.3. Tarihteki Ünlü Koleksiyoncular	28
2.4. Türk Koleksiyonculuğu	30
2.5. Koleksiyon Kulüpleri ve Dernekleri.....	32
2.5.1. ODTÜ Mezunları Derneği Koleksiyon Kulübü	33
2.6. Koleksiyonculukta Yayın.....	35
3. KOLEKSİYONLARDAN ÖZEL MÜZECİLİĞE	36
4. KÜLTÜR VARLIĞI TİCARETİ	38
4.1. Müzayedeler.....	39

5. OSMANLI DÖNEMİ ASAR-I ATİKA NİZAMNAMESİNDE KÜLTÜR VARLIĞI TİCARETİ VE KOLEKSİYONERLİĞİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER	42
5.1. Asar-ı Atika Nizamnameleri	45
5.1.1. I. Asar-ı Atika Nizamnamesi (1869)	45
5.1.2. II. Asar-ı Atika Nizamnamesi (1874).....	46
5.1.3. III. Asar-ı Atika Nizamnamesi(1884).....	47
5.1.4. Asar-ı Atika Nizamnamesi(1906).....	48
6. 1973 TARİHLİ 1710 SAYILI ESKİ ESERLER KONUNDA KÜLTÜR VARLIĞI TİCARETİ VE KOLEKSİYONERLİĞİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER	51
7. 2863 SAYILI KANUNA GÖRE KÜLTÜR VARLIĞI TİCARETİ VE KOLEKSİYONERLİĞİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER.....	59
7.1. Yönetmelikler	67
7.1.1. Taşınır Kültür Varlığı Ticareti ve Bu Ticarete Ait İşyerleri İle Depoların Denetimi Hakkında Yönetmelik.....	67
7.1.2. Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklar Koleksiyonculuğu ve Denetimi Hakkında Yönetmelik.....	70
7.1.3. Kültür Varlıkları İhale Yönetmeliği	80
7.2. İlgili Yönergeler.....	80
7.3. İlgili Genelgeler	82
7.4. İlgili Sözleşmeler	84
8. KOLEKSİYONER ZEKİ KARAOĞLU	98
8.1. Görüş ve Düşünce Değerlendirme	99
8.2. Karaoğlu Koleksiyonundan Eser Örnekleri	107
9. DEĞERLENDİRME	126
10. SONUÇ.....	138
KAYNAKÇA	140
ÖZ GEÇMİŞ	
LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU	

KISALTMALAR DİZİNİ

Bu çalışmada kullanılan kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
Araş. Gör.	Araştırma Görevlisi
C	Cilt
Cm	Santimetre
Dr. Öğr. Üyesi.	Doktor Öğretim Üyesi
EEK	Eski Eserler Kanunu
GEEAYK	Gayrimenkul Eski Eserler Anıtlar Yüksek Kurulu
İBB	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
KTVKK	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu
KUDEB	Koruma Uygulama ve Denetim Büroları
M	Madde
Md	Madde
Mm	Milimetre
MÖ	Milattan Önce
MS	Milattan Sonra
Ö	Ölüm Tarihi
Prof. Dr.	Profesör Doktor
Rg	Resmi Gazete
S	Sayı
Ss	Sayfa Sayısı
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural
Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu)	
Vb.	Ve Benzeri
Yy	Yüzyıl

ÖN SÖZ

Zengin kültür birikimine sahip Anadolu'da kültür varlığı koruma bilinci oluşana kadarki süreçte birçok ülkede eser toplama ve biriktirme yolunda çalışmalar başlatılmıştır. Bu çalışmalar esnasında Anadolu kültür zenginliği açısından ilgi odağı olmuş ve burada yabancılar tarafından kazı, inceleme yapılarak çıkarılan birçok değerli eser yurt dışına kaçırılmış veya tahrip edilmiştir. Anadolu'da koruma bilincinin oluşmaya başlamasıyla tarihi eserleri korumak ve yurt dışına kaçırılmasını engelleyebilmek adına, Osman Hamdi Bey büyük bir adım atarak Asar-ı Atika Nizamnamesi'ni çıkartmıştır. Bu çalışmada Asar-ı Atika Nizamnamesi'nden itibaren çıkarılmış bütün koruma kanunlarına değinilmiş, günümüzde hâlâ kullanılmakta olan 1983 tarihli 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ele alınmış olup; ilgili Yönetmelik, Yönerge ve Tüzükler incelenmiş, bu kanunla beraber yapılan kültür varlığı ticareti ve koleksiyonculuk, koleksiyoner Zeki Karaoğlu'nun vermiş olduğu bilgilerle birlikte aktarılmıştır. Çalışmanın amacı, kanun ve yönetmelikler eşliğinde taşınır, taşınmaz kültür varlığı ticaretini, kültür varlığı koleksiyonculuğu üzerinden aktarmaya çalışmaktır.

Tez konusunun belirlenmesinde ve çalışma sürecinde kıymetli görüş ve desteklerini esirgemeyen Saygıdeğer Danışman Hocam Dr. Öğr. Üyesi Osman AYTEKİN'e, Ana Bilim Dalı Başkanımız Prof. Dr. Sayın Gülşen BAŞ TERZİOĞLU'na, ayrıca tecrübeleri ile bana yol gösteren bütün bölüm hocalarıma, ilgi ve desteğini her zaman hissettiren kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Mehmet KULAZ'a, Dr. Öğr. Üyesi Mehmet TOP'a, değerli bilgilerini benimle paylaşan Prof. Dr. Sibel ÖZEL hocama, yüksek lisans süresince bana manevi desteğini esirgemeyen kıymetli hocalarım Çetin Görür, Gülcan Özbek, Mustafa Kaya ve Emre Günay'a teşekkürlerimi borç bilirim. İş yoğunluğu arasında benimle özellikle ilgilenen Sn. Zeki Karaoğlu ve Gültekin Teoman Bey'e, Karaoğlu ekibine şükranlarımı sunarım. Ayrıca bana her zaman maddi ve manevi desteğini hissettiren, beni yüreklendiren, kıymetli babam Dr. Öğr. Üyesi Şakir İşleyen ve annem Makbule İşleyen'e, teşekkürlerimi sunarım.

Mervenur İŞLEYEN

Van, 2022

GİRİŞ

Coğrafi ve stratejik konumu itibariyle önemli bir yere sahip olan Anadolu, tarih boyunca birçok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Bu eski tarihi ve çok çeşitli uygarlıklara ev sahipliği yapması, Anadolu'yu kültür varlıkları açısından çok zengin bir konuma getirmiştir. Turizmin canlılık kazanmasında da bu zenginliğin rolü yüksek olmuştur (Aydos, 2008: 63).

Türkiye'deki taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının korunmasıyla ilgili pek çok kanun, yönetmelik ve genelge bulunmaktadır. Kültür varlığı kaçakçılığı da dikkat çeken konular arasındadır fakat kültür varlığı ticareti, koleksiyonerler gibi ilgi duyan kişiler dışında pek fazla gündeme gelmemektedir. Taşınır ve taşınmaz kültür varlığı ticaretiyle ilgili bilgileri koleksiyonerler üzerinden ele almak bu sebeple önem arz etmektedir. Bu ticareti özel ve tüzel kişiler dışında kimse resmi olarak gerçekleştiremez. Ancak gayri resmi olarak bu ticaretinin yapıldığı bilinmektedir. Eserlerin kaçak yollarla satışının ve yurt dışına çıkarılmasının önüne geçebilmek için 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda gerekli tüm yasal işlemler mevcuttur.

Kültürel değerlerin korunmasında ve geleceğe taşınmasında önemli rol oynayan müzecilik olgusu tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de koleksiyonculukla başlamıştır. Türk müzeciliğinin ilk izleri, Selçuklu Dönemi'nde (13.yy) eski Konya'nın bulunduğu höyüğü çevreleyen ve günümüze hiçbir izi kalmayan sur duvarlarının etrafına ellerine geçen çeşitli dönemlere ait eserlerin nizami bir şekilde dizilmesi ile karşımıza çıkmaktadır. Daha sonra Dulkadiroğluları Beyliği Dönemi'nde de Kahramanmaraş Kalesi etrafında Geç Hitit eserlerinin biriktirildiği bilinmektedir. Osmanlı Dönemi'nde ise ata yadigârı kıymetli eserler, hediyeler ve savaşlarda elde edilen ganimetler sarayların hazine dairelerinde korunmaktaydı. İstanbul'un fethinden sonra Fatih Sultan Mehmet zamanında sarayın bir bölümünün hazine dairesi haline getirilmesi, özellikle Yavuz Sultan Selim'in doğu seferinden sonra halifeliğin Osmanlılara geçmesi ile birlikte başta kutsal emanetler olmak üzere çok değerli kültür varlıklarının Osmanlı sarayına taşınması zengin bir koleksiyon oluşmasını sağlamıştır. Bu koleksiyonlar ve zengin Anadolu tarihi Türk

Müzeciliğinin başlamasına öncülük etmiştir. Kültür varlıkları ilk olarak 1961 Anayasası'nda yer almış ve 1982 Anayasası'nda "Tarih, Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması" başlığı altında: "Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır" fıkrasıyla hükme bağlanmıştır (Aydos, 2008: 63).

Araştırılan konu ile ilgili elde edilecek veriler, Sanat Tarih Biliminin ilkeleri göz önünde bulundurularak değerlendirilecektir. Bu çalışmanın, iki yönlü sonucu olacaktır. Birincisi, "kültür varlığı ticareti" düşüncesindeki yanlışlıkları kanunlarla doğrulayarak ortaya konulması, ikincisi kültür varlığı ticaretiyle yakından ilintili olan "koleksiyonculuğun" kanunlar eşliğinde gelişiminin yeni düzenlemelerde göz önüne alınmasını sağlamaktır. Ele alınan konu Sanat Tarih Biliminin ilkeleri çerçevesinde kronolojik sıralama yapılarak bilimsel bir perspektif ile ele alınacaktır. Türkiye'de kültür varlığı koleksiyonculuğunu merkeze alan bu çalışma ile ana temayla ilişkili farklı alt konular da aydınlatılmaya çalışılacaktır. Günümüz koleksiyonculuğunu kanunlardan ayrı olarak bir de birinci ağızdan öğrenmek için örnek bir koleksiyoncu ile çalışılacaktır. Koleksiyoncu dışında yasal izin müracaatı gerekmemektedir.

Çalışmanın amaçları:

- Koleksiyon ve koleksiyonculuk terimlerini tanımlamak,
- Kültür varlığı ve Kültür varlığı ticareti kavramlarını açıklamak,
- Tarihteki ilk koleksiyonculardan günümüz koleksiyonculuğuna ve koleksiyonculuktan özel müzeciliğe, koleksiyonculuğun kanunlar eşliğinde tarihsel sürecini ortaya koymak,
- Türkiye'nin özel müzelerini, özel ve kurum koleksiyonlarını tanıtmak,
- Koleksiyonculuğun kurumsallaşma aşaması; müze ve özel müzeciliği, sanat tarihi bağlamında tarihsel bakış açısıyla sunmak,
- Taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının korunması çerçevesinde ülkemizde koleksiyonculuğun yeri ve rolünü; Osmanlı Dönemi'nden günümüze tarihsel süreç içinde, yönetmelikler eşliğinde ve işleyişindeki sorunlarla beraber yetkin görüşlere de yer vererek incelemek. Bir bakıma bu güne kadar yapılmamış olan, kültür varlığı ticareti ve koleksiyonculuğu kanun ve yönetmelik kapsamında her yönüyle ele alan bilimsel bir çalışma için bir rapor hazırlamak,

- Taşınır ve taşınmaz kültür varlığı ticaretinin geçmişte ve günümüzde hangi koşullarda ve ne şekilde yapıldığını açıklamak. Bu ticaretin yapıldığı yerleri belirlemek.

Araştırma Soruları:

- Kültür varlığı nedir?
- Taşınır ve taşınmaz kültür varlıkları nelerdir?
- 2863 sayılı kanuna göre Türkiye’de taşınır ve taşınmaz kültür varlığı ticareti hangi yöntemlerle yapılmaktadır?
- Koleksiyonculuk nedir?
- Koleksiyonculuğun tarihsel gelişimi ne şekildedir?
- Koleksiyonculuğun Türk müzeciliğine katkıları nelerdir?
- Türkiye’de kültür varlığı koleksiyonculuğu hangi kanunlarla ne şekilde düzenlenmiştir?
- Koleksiyonculuk ve özel müzeciliğin yasalardaki işlenişi nasıldır?

“Kanun ve Yönetmelikler Işığında Kültür Varlığı Ticareti ve Koleksiyonerliğin İşleyişi ‘Koleksiyoner Zeki Karaoğlu Örneği’ ” isimli çalışmanın ilk yedi literatür taraması, kalan diğer süre ise tez yazımına ayrılmıştır.

Taşınır, taşınmaz kültür varlığı ticareti ve koleksiyonculuğunu daha iyi açıklayabilmek için konu ile ilgili günümüze kadar yapılmış neredeyse tüm çalışmalara ulaşılmıştır. Bu amaçla başta; Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ferit Melen Kütüphanesi, Van Büyükşehir Kütüphanesi, İzmir Atatürk İl Halk Kütüphanesi, Buca İlçe Halk Kütüphanesi, Millet Kütüphanesi, Başbakanlık Osmanlı Arşivi, YÖK Tez ve Ulusal Dokümantasyon Merkezi aynı zamanda internet ortamında yer alan makaleler, dergi ve gazete yayınları taranmıştır.

Elde edilen bilgiler ışığında, ilk olarak konuyla ilgili kavramları açıklamak, kanun ve yönetmelikleri konu kapsamında değerlendirmek daha sonra koleksiyonculuğu tanımlayarak örnek bir koleksiyonerin görüşleri eşliğinde kültür varlığı ticaretini birinci ağızdan ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

1. KAVRAMLAR

1.1. Kültür Ve Tabiat Varlıkları

Toplum bilimleri içerisinde insan ve toplum etkileşimini barındıran, toplumun farklı açılardan ele alındığı ahlâk, din, çevre, bilim, iktisat, hukuk, siyaset, tarih gibi birçok alt alanın araştırma konusunu oluşturan ve insanın muhatabı olan her şey ile ilişkisini araştıran bir bilim dalıdır.

Kültür kelimesinin ortaya çıkışına yönelik görüşler kelimenin tarımla ilgili kök anlamı üzerinde birleşmektedir. Dilbilimciler “kültür” sözcüğünün Latince de daha çok toprak kültürü anlamında kullanılan “edere-cultura” sözcüğünden geldiğini ileri sürmektedirler (Oğuz, 2011: 125).

Kültür kavramı, tarihsel gelişimiyle incelendiğinde kültür kelimesinin üç kullanımı dikkat çekmektedir: İlk olarak, 18. yüzyıldan itibaren zihinsel, manevi ve estetik gelişime ilişkin genel bir süreci, ikinci olarak özel ya da genel biçimde kullanılan, bireyin ya da toplumun yaşam biçimi, üçüncüsü ise düşünsel ve sanatsal etkinliğin ürünleri anlamında kullanılan kültürdür (Williams, 2005: 110). Üçüncü kullanımın birinci kullanımın bir uygulaması olduğunu ileri süren Williams düşünsel ve sanatsal ürünlerin zihinsel, manevi ve estetik gelişimin sonuçları olduğunu belirtmektedir. Kültür kavramı ile ilgili iki nokta önemlidir; insan gerek doğduğu ve yetiştiği ulusal kültür ortamının gerekse evrensel kültür ortamının etkisinde kalmaktadır. İnsanoğlunun kendi kültüründen miras kalanlara yeni unsurlar ekleyerek kültürünü zenginleştirmektedir. İnsanlığa mâl olmuş kültür, evrensel kültür; bir ulusa ait olan veya kapitalizmin gelişimiyle ortaya çıkan ulus kavramının ürünü olan kültür de ulusal kültür olarak adlandırılmaktadır. Ulusal kültürü evrensel kültürden ayıran unsurlar; coğrafi alanlar, tarihsel dönemler, etnik farklılıklardır (Hayta, 2016: 169).

2863 sayılı kanunda “tanımlar” başlığı altında “kültür varlığı” “tarih öncesi ve tarihî devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihî devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yeraltında veya sualtındaki bütün taşınır veya taşınmaz varlıklardır” (16606 Sayılı Resmi Gazete: 1984) şeklinde tanımlanmaktadır. Kanunda tabiat varlıkları da bağımsız olarak düzenlendiği için kültür varlığının insanlar tarafından oluşturulmuş değerler şeklinde anlaşılması gerekir. Kültür

varlıkları bu tür eşyanın genel adıdır. Bu bağlamda kültür varlıkları korunması gerekli olan ve olmayan şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Örneğin, II. Abdülhamid Dönemi'nde basılmış olan sikke de kültür varlığıdır ve alışverişe konu olabilen bir eşyadır. Gerek Anayasa (M. 63) ve gerekse 2863 sayılı Kanun'un (M. 3/a-1) lafzına uygun olarak korunması gerekli olan ve bu bağlamda devlet malı niteliği taşıyan varlıklar bundan sonraki bölümlerde sadece "kültür varlığı" diye anılacaktır (Aydos, 2008: 64-65).

Türk hukukunda 1884'den beri bulunan eski eserlerin devlet malı olacağı temel bir prensip olarak kabul edilmiştir. Ancak Türkiye'de özel mülkiyete tâbi olan kültür varlıkları da bulunmaktadır. Diğer bir ifadeyle tüm eski eserlerin ya da kültür varlıklarının devlete ait olduğu önermesi doğru değildir. Bu yanılsama kültür varlıklarının genel bir kavram olarak arkeolojik objeler, sanat eserleri, etnografik eserler vb. çok farklı kategorileri kapsamına almasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla kültür varlığı tanımı ile kültür varlığı üzerindeki mülkiyet hakkı birbirinden farklı kavramlardır. Bir eser kanun kapsamında kültür varlığı olarak tanımlandığında otomatik olarak devlet malı haline dönüşmemektedir (Özel, 2018: 216).

Bu noktada öncelikle, kültür varlığı ve define kavramları arasındaki ayrımı aydınlığa kavuşturmak gerekir. Zira özellikle halk arasında, define denildiği zaman aslında kültür varlığı ifade edilmek istenmekte ve ticareti yasak olan eşya anlaşılmaktadır. Ancak mevzuata göre define, özel mülkiyete konu olabilen, hukukun alış verişine izin verdiği eşya olarak tanımlanmaktadır. Medeni Kanunun defineyi, "*Bulunmalarından çok zaman önce gömülmüş veya saklanmış olduğu ve duruma göre artık malikinin bulunmadığı kesin olarak anlaşılan değerli şeyler...*" şeklinde tanımlamıştır (Helvacı, 2022).

Bu noktada eski eşya, özel mülkiyete elverişli ise 'define', değil ise 'bilimsel değer taşıyan eşya' olarak nitelendirilmektedir. Bu son tahlilde kültür varlığı bilimsel değer taşıyan eşya olarak adlandırılmış ve define ifadesi kesinlikle kullanılmamıştır. Daha açık anlatımla, define kavramı özel mülkiyete elverişli olan ve olmayan şeklinde ikiye ayrılmış olsa idi kanun koyucunun hükmü şu şekilde düzenlemesi gerekcekti: "Bilimsel değer taşıyanlara ilişkin hükümler saklı kalmak üzere define, içinde bulunduğu taşınmaz veya taşınır malın malikinin olur." Özet olarak ifade

etmek gerekirse, define ile kültür varlığı kavramları birbirlerinden çok farklı anlamlar taşımaktadırlar ve alış verişe konu olamayan eşya define değil kültür varlığıdır. Teknik olarak konuya bakıldığında insan yapısı olan ve kültürel özellikler taşıyan define de aslında kültür varlığı olarak nitelendirilir (Aydos, 2008: 64).

1.1.1. Kültür Varlığı Kavramı

Kültür varlıkları, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır. Kültür varlıkları korumacılığına ait birçok hukuki düzenlemede, kültür varlığı kavramı kullanılır ve ilişkili uluslararası hukuk metinleri başlık adlarını bu kavramdan alırlar. Bu başlık altındaki koruma içeriği, kavramın tanımıyla belirlenir ve şekillenir. Ancak uluslararası hukuk düzenlemeleri, kavramı tanımlama yerine, bu kapsamda nelerin korunacağını açıklamaktadır. Türkiye’de kültür ve tabiat varlıklarını, hukuki düzenlemelerde tek bir tanımla ifade eden metinlerde kültür varlığı tanımı da yapılmaktadır. Kültür varlıkları, genel bir tanımla 2863 sayılı KTVKK’ nun 3. maddesinde açıklanmıştır. Bu maddeye göre "kültür varlıkları"; tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır. Bu tanım hukuki ve idari metinlerde temel alınmış tanımlamadır. Yasa yapıcı bu tanımla, insan yaşamıyla ilgili olarak meydana gelmiş, toplumsal hayat hakkında bilgiler yansıtan, bilim için önemli belge olan ve kültürel açıdan kendine özgü niteliklere haiz taşınır ve taşınmazlar, kültür varlıkları olarak değerlendirilmiştir. Yasa yapıcı korumacılık yönüyle fayda odaklı bir tanım yapmıştır. Tanım, koruma gerekçesine yer vermezken, kültür varlıklarının, insanlığın dönem olarak ve yaşamın hangi alanlarında olacağına ve nerede bulunacağına yer vermektedir. Yasa, kültür varlığı tanımında, kültür varlıklarını; insan düşüncesi ve elinin ürünü olarak vurgulamamıştır. Oysaki kültür varlıklarını tabiat varlıklarından ayıran temel unsur, insan iradesi, aklı, emeği ve eliyle belli amaç ve şekilde ortaya çıkmasıdır. Bir kültür varlığının maddi değeri, nesneyi oluşturan maddenin kıymetinden değil, kültür değeri üzerinden gelmektedir. Kültür değeri ise, kültür varlıklarının taşıdığı tarihsel ve sanatsal unsurlara dayanmaktadır.

Herhangi bir kültür varlığının değerini belirleyen temel unsurlar; bilimsel belge değeri, tarihi değer, estetik ve sanat değeri (özgünlük, enderlik, çevre ölçeğinde çokluk, yapılma amacı, stil, içeriği, uygulanma tarzı vb.) işlevsellik/ekonomik değer olarak değerlendirilir. Bu unsurlarda kendi içinde belli alt değerlere ayrılır. Örneğin tarihsel değer; kültür varlığının yaşının büyüklüğü ile orantılı olarak “eskilik değeri” kazanırken, “anı değeri” ve “mitolojik değer” de taşıyabilir. Ayrıca bazı nesnelere bazı toplumlar, gruplar veya kişiler için ek bir değer olarak manevi unsur da taşıyabilir. Bazı arkeolojik nesnelere kültür değeri nesnesinden fazladır. Böylece bazı kültür varlıkları somut özellikleri dışında taşıdığı soyut özelliklerinden dolayı da değer kazanabilmektedir. Diğer yandan insan elinden çıkmış tüm kültür varlıkları, kendine özgü bir üretim, kullanımı bakımından ünük olma özelliği göstermektedir. Kültür varlığı kavramıyla ilgili olarak koruma yasalarında yer alan tanımdaki “tarihi devirlere ait” ibaresi, bazı hukukçularca içinde bulunduğumuz çağın da tarihi devirler kapsamında olmasından, kültür varlıklarının günümüzdeki varlıkları da kapsar şekilde yorumlanmasını doğurur. Onlara göre yaşadığımız an tarihe akan bir süreç olduğundan, yakın dönemin veya günün yapıtının uygun koşullara sahip ve geleceğe aktarılma niteliklerine haiz olma durumu, eseri kültür varlığı yapacaktır. Esasen günün özgün ve iyi yapıtı geleceğin kültür mirası özelliklerini göstereceğinden doğru bir yaklaşım olsa da yasada kastedilen ve uygulamada görülen anlayış güncel devirleri karşılamamaktadır. Çünkü bir nesnenin kültür varlıkları kapsamında olmasını belirleyen özelliklerden biri olan tarihi değeri gelecekte ortaya çıkacaktır. Bir nesnenin kültür varlığı niteliğine sahip olması için gereken nitelikler içinde tarihsel sınır yoktur. Ancak korunmasında “kamu yararı” ve “nadirlik” unsurunu taşıması bir varlığa kültür varlığı niteliğini kazandıran unsurlardır (Şenol, 2021: 29).

1.1.1.1. Taşınır Kültür Varlıkları

Taşınır kültür ve tabiat varlıkları, geçmişten günümüze ulaşmış, insan irade, akli, eli ve emeğiyle üretilmiş ya da nadir karşılaşılan, doğal olarak şekillenmiş oluşumların taşınabilir özelliklerinden dolayı buldukları ortamlarla beraber korunma zorunluluğu taşımamasından doğan hukuksal statüye sahip varlıklardır. Bu varlıkların kolaylıkla taşınabilir olmaları, hukuk dışında ticaret konusu yapılmaları, izinsiz çıkarılmaları ve bir yerden başka yere nakledilmeleri gibi risklere önlem

olmak üzere, bu varlıkları koruma altına almak bir zorunluluk olmuştur. 2863 sayılı KTVKK' nun 3. Bölümü, taşınır kültür ve tabiat varlıklarının hukuki statüsünü belirler. Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarına kıyasla hukuk dışı davranışlara daha çok maruz kalmalarından çok daha fazla ve sıkı korunmaları gerekir. Kanun yapıcı, genel olarak “kültür ve tabiat varlıkları” kavramından çok “korunması gerekli kültür ve tabiat varlıkları” kavramına yönelmiştir. Yasa, insanlık tarihi, insan sosyal yaşamı, inançlar, ulusal ve kültürel değerler ile nadir doğal oluşumlar yönüyle taşıdıkları değerlerin irdelenmesi ile nelerin bu kapsamda ele alınacağını belirlemiştir. Yasalarımızda taşınır kültür ve tabiat varlıklarını ele alan bölüm, “Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları” başlığını taşımaktadır. Tanımı ise: “Jeolojik, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait; jeoloji, antropoloji, prehistorya, arkeoloji ve sanat tarihi açılarından belge değeri taşıyan ve ait oldukları dönemin sosyal, kültürel, teknik ve bilimsel özellikleri ile seviyesini yansıtan her türlü kültür ve tabiat varlıkları” olarak yapılır. Yasa, ek olarak tanımladığı taşınır kültür ve tabiat varlıklarını örneklendirme yoluna giderek nelerin bu kapsamda değerlendirileceğini belirlemiştir. Düzenleme bunları iki başlık altında gruplandırmıştır. Birinci grup: “her çeşit hayvan ve bitki fosilleri, insan iskeletleri, çakmak taşları (sleksler), volkan camları (obsidyenler), kemik veya madeni türlü aletler, çini, seramik, benzeri kap ve kacaklar, heykeller, figürinler, tabletler, kesici, koruyucu ve vurucu silahlar, putlar (ikonlar), cam eşyalar, süs eşyaları (hülliyat), yüzük taşları, küpeler, iğneler, askılar, mühürler, bilezik ve benzerleri, maskeler, taçlar (diademler), deri, bez, papirus, parşümen veya maden üzerine yazılı veya tasvirli belgeler, tartı araçları, sikkeler, damgalı veya yazılı levhalar, yazma veya tezhipli kitaplar, minyatürler, sanat değerine haiz gravür, yağlıboya veya suluboya tablolar, muhallefat (relique'ler), nişanlar, madalyalar, çini, toprak, cam, ağaç, kumaş ve benzeri taşınır eşyalar ve bunların parçaları, halkın sosyal hayatını yansıtan, insan yapısı araç ve gereçler dâhil, bilim, din ve mihaniki sanatlarla ilgili etnografik nitelikteki kültür varlıklarıdır”. İkinci grupta, milli tarihimizdeki önemleri sebebiyle, Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna ait tarihi değer taşıyan belge ve eşyalar ile Mustafa Kemal Atatürk'e ait şahsi eşya, evrak, kitap, yazı ve benzeri taşınırlar bulunmaktadır. Ancak, Osmanlı Döneminin son altı padişahına ait ve aynı çağdaki sikkeler, tescile tabi tutulmayıp korunması gerekli kültür varlığı kapsamında

değildir. Ülkemizde taşınır kültür varlıkları kendi içinde; korunması gerekenler ve bu kapsama girmeyenler olarak da iki gruba ayrılır. Yasa, tanımlarını ayırarak yaptığı varlıkları, hem taşınır olma hem de korunması gerekenler sınıflandırmasıyla birleştirerek “Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları” adıyla, taşınmaz ve tescil gerektirmeyen kültür ve tabiat varlıklarından ayırmıştır. Korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarının 2863 sayılı KTVKK’ndaki hukuki özelliklerinden biri de “devlet malı” niteliği taşımalarıdır. 1906 tarihli Asar-ı Atika düzenlemesinden bu yana aynı anlamda süregelen hüküm, 2863 sayılı Kanunun 5. maddesi, 1. fıkrasında da yer almaktadır. Kültür varlıklarının niteliklerinden doğan devlet malı olma durumu, özel hukukun içinde yer alan mülkiyet hakkına benzemez. Devlet, kamu yararı güden bir amaç gereği kültür varlıklarını koruyarak kendine mahsus bir anlamda kamu mülkiyeti oluşturur. Böylece devlet, kamuya ait olan kültür varlıklarını satma veya yok etme yetkisinden arı durumdadır. Bu özellik devleti, yurt dışına kaçırılan kültür varlıklarının geri alınması mücadelesinde de hukuken üstün duruma getirmiştir. Bilimsel açıdan bakıldığında, kültür varlıklarının devlet malı olması ilkesi kamu yararı açısından da araştırmacıların ve ilgililerin bu varlıklara kolayca erişim imkânını sağlamaktadır. Aksi halde özel mülkiyete konu olan kültür varlıklarının araştırmacı, arkeolog, koleksiyoncu veya diğer ilgililerce görülebilmeleri mümkün olmayacak ya da kısıtlı olacaktır. Oysaki devlet malı olma niteliği, kültür varlıklarının müzelerde sergilenmesi ve kamunun hizmetine sunulmasını doğurmaktadır (Şenol, 2021: 29).

1.1.1.2. Taşınmaz Kültür Varlıkları

Kültür kavramı, sanat, dil, tarih, din, mimari yapı, yaşam tarzı gibi faktörlerden oluşmaktadır. Türk Dil Kurumu (TDK) kültür kelimesini; “Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları oluşturmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin” olarak tanımlamaktadır. Kültür, toplumun sahip olduğu maddi ve manevi değerlerinin yanı sıra tarih, felsefe, ahlak, bilim, sanat, spor, ekonomi, eğitim, hukuk, sağlık ve turizm gibi alanlardaki varoluşları ve bu varoluş sürecinin bütünü şeklinde ifade edilebilmektedir (Besli, 2012).

Tablo 1. Türkiye Geneli Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı İstatistiği
2021 Yıl Sonu

TÜRKİYE GENELİNDE TESCİLLİ TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARI	TAŞINMAZ SAYISI
SİVİL MİMARLIK ÖRNEĞİ	74.424
DİNSEL YAPILAR	10.986
İDARİ YAPILAR	3.319
ENDÜSTRİYEL VE TİCARİ YAPILAR	4.756
ASKERİ YAPILAR	1.497
MEZARLIKLAR	6.034
ŞEHİTLİKLER	322
ANIT VE ABİDELER	409
KORUNMAYA ALINAN SOKAKLAR	79
KALINTILAR	3.216
KÜLTÜREL YAPILAR	14.221
TOPLAM	119.263

Kaynak: (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türkiye Geneli Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı İstatistiği, 2021)

Tablo 1'e göre, sivil mimarlık örneği olarak tescil edilen yapıların, bütün tescilli yapılar arasında birinci sırada yer aldığı görülmektedir. İkinci sırada dinsel yapılar yer almaktadır. Bununla birlikte idari yapılar, endüstriyel ve ticari yapılar, askeri yapılar, mezarlıklar, şehitlikler, anıt ve abideler, kalıntılar, korunmaya alınan sokaklar, kültürel yapılar ayrı ayrı tescilli yapı olarak gösterilmekle birlikte bu yapıların da kültürel yapılar olduğu gerçeği yadsınmaz.

a) Sivil Mimarlık Örneği

İnsanlığın hafızasını oluşturan somut ve soyut değerlerin bütünü olan kültürel mirasın bileşenleri olan anıtlar, sivil mimarlık örneği yapılar, bu yapı ve alanlarda gerçekleştirilen ritüeller, özel geleneksel üretimler gibi mekânın ruhunu oluşturan soyut değerler yaşamımıza derinlik ve zenginlik katmakta ve geleceğin şekillenmesinde toplumların ortak hareket noktalarını oluşturmaktadır. Savaş hukuku, örf ve adet kurallarına ilişkin 1907 tarihli 4 no.lu Lahey Sözleşmesi'nin yönetmeliklerinde, din, eğitim, sanat, bilim veya hayır amaçlarıyla kullanılan binalar,

tarihi eserler ve hastanelere yapılacak saldırılar yasaklanmıştır. Bu düzenlemeye göre, kültür varlıkları ile okullar veya hastaneler gibi diğer sivil karakterli yerleri korumadaki amaç benzer özellikler taşımaktadır. Sivil yapıların oluşturduğu tarihi kentsel çevre bakımından zengin örneklerle sahip olan Avrupa kentleri II. Dünya Savaşı sırasında çok büyük ölçeklerde yıkımlara uğramıştır. Savaş sonrası kentlerin yeniden yapılanmaları tarihsel sürekliliği ani bir kesintiye uğratan hızlı bir dönüşüm olmuştur. Kentlerin bu hızlı yeniden yapılanması ciddi tepkilere yol açmış ve koruma anlayışının yeni bir boyut kazanmasına neden olmuştur. Bu tepkiler neticesinde sivil yapıların da korunmaya değer kültürel varlıkları olduğu kabul edilmiştir. Sıradan sivil yapıların da anıtsal yapılar kadar korunmaya değer olduğu ilk kez 1964 tarihli “Venedik Tüzüğü (The Venice Charter)” ile dile getirilmiş ve taşınmaz kültür varlıklarının kapsamı genişlemiştir (Ünal, 2014: 8).

b) Dinsel Yapılar

Dini yapılar; tarihsel ve anı değerleri, simgesel özellikleri, mimari karakteristikleriyle kent kimliğini oluşturan önemli bir yapı grubudur. Bu yapılar konumları, biçimsel özellikleri ve üsluplarıyla kent dokusunda diğer yapılardan farklılaşarak öne çıkmaktadır. Dini yapılar kent dokusunda stratejik noktalarda bir odak konumunda olabileceği gibi kentlerin silüetinde de işaret ögesi olabilirler. İstanbul’daki Süleymaniye Camii ve Sultanahmet Camii, Edirne’deki Selimiye Camii, Köln’deki Köln Katedrali veya Vatikan’daki St. Pierre Katedrali bu duruma örnek verilebilir (Yetim & Yıldırım, 2020: 1858).

Dini yapılar kategorisinde camiler, kilise, namazgâhlar, tekke, dergâh, türbe, mezar ve mezarlıklar yer almaktadır.

c) İdari Yapılar

İdari yapılar bünyesinde, Belediye binaları, Okullar, Bankalar, Eski karakol gibi yapılar bulundurmaktadır.

d) Endüstriyel Ve Ticari Yapılar

Endüstriyel mirasın değerlendirilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması, toplumun kültürel kimliğini yaşatmada ve geleceğine yön vermede önemlidir. Günümüzde bilinçsizlik ve yanlış koruma çalışmaları nedeniyle, tarihi endüstri yapılarının yok olmalarına yönelik büyük bir tehdit söz konusudur. Zamanla

fonksiyonunu yitiren bu yapılar iyi korunamamışlardır. Birçok sanayi yapısı, teknolojinin gelişmesi ve yeni fabrikaların kurulmasıyla işlevini kaybederek yıkılmaya terk edilmiştir. Son yıllarda bu yapılar, endüstrinin tarihi tanıkları olarak kabul edilmeye başlanmış ve koruma kapsamına girmiştir. Günümüzde endüstri yapılarının özgün işlevlerini yitirmesi, zamanla kentlerin büyük sorunlarından biri olmuştur. Tarihi endüstri yapılarının işlevsiz kalması, bu alanların terkedilmiş bölgelere dönüşümünü hızlandırmaktadır. Endüstri yapılarının yeniden kullanımı, tarihi değerlerin korunması ve mevcut kaynakların kullanımı açısından da önemli bir yaklaşımdır. Bu şekilde kültürel turizme hizmet veren endüstri turizmi ortaya çıkmakta bu da kültürel sürdürülebilirliği beraberinde getirmektedir. Zamanla işlevini kaybeden endüstriyel yapının (bu yapıda olabilir ya da yapılar topluluğu da olabilir) hayatta kalmasının kent için olumlu getirileri mutlaka olacaktır. Öncelikle yapının özgün işlevi unutturulmadan yeni işlev verilebilir. Böylece yapının özgün özellikleri sağlam kalırken bina yeni işlev ile yaşamaya devam edebilmektedir. İstanbul Kasımpaşa Tuz Ambarı binası buna örnek olarak gösterilebilir. Bina reklam ajansı olarak yeniden işlevlendirilmiş ve reklam ajansının adı farklı olmasına rağmen, binanın giriş kapısında “Tuz Ambarı” yazarak binanın eskiden ambar olarak kullanılan bir sanayi yapısı olduğu vurgulanmıştır. Endüstri yapılarının çevre ile uyum sağlaması da kent ve kentliler için önemlidir. İnsanlar binayı kullanmayı sürdürdükleri sürece binalar ayakta kalacaktır. Bu nedenle kullanıcıların yeniden verilen işlevi ile binayı kabullenmesi gerekmektedir. Madrid kentinde bulunan ve eski elektrik santrali yapısı olan Caixa Forum’un sürprizlerle dolu heykelvari silueti, çatı görünümünü cephesine kadar taşıyan farklı yapısıyla çevre halkı tarafından kabul görülmüş bir yapıdır. Zollverein endüstriyel alanı maden kuyuları ve tesisleri merkez kok kömürü işleme tesisi, kömür stokları ve işçi yerleşkeleriyle 19 ve 20. yüzyıllarda kömürle çalışan endüstrinin ayakta kalmış en güzel örneklerinden biridir. Kömür ve çelik endüstrisinin gerek sosyo-ekonomik gerekse estetik açılardan belirleyici olduğu bölgedeki kültürel dönüşümün en iyi sembollerinden olan bu bölge kentin kültürel sürdürülebilirliğini devam ettirmektedir (Karıptaş, Erdinç, & Dinçer, 2015: 213).

e) Askeri Yapılar

İstanbul'da 1826 sonrası bir idarî yapı, on dört kışla, on bir okul, on yedi karakol, dört fabrika, dört silahhane, iki depo ve üç fırın olmak üzere toplam altmış sekiz adet askeri yapı inşa edilmiştir. İstanbul'daki askeri yapılar kadar büyük olmasa da devletin çeşitli merkezlerinde yer alan ordu birimlerinin kullanımı için önemine bağlı olarak çeşitli büyüklüklerde kışla yapıları inşa edilmiştir. Önceleri ahşap olan kışla yapıları 19. yüzyılda Avrupa'daki kışla yapılarından esinlenilerek ortada geniş bir avlunun yer aldığı kare ve dikdörtgen planlı, kâgir malzemeyle iki ya da üç katlı simetrik yönlerde kapıları bulunan bir planlama anlayışıyla inşa edilmiştir. Büyük askeri yapılar kadar önemli olan bir diğer yapı grubu ise karakollardır. Kent içi güvenlik hizmetinin bütün semtlere götürülebilmesi amacıyla önemli semtlere karakollar yapılmıştır. Yine kâgir malzemeyle inşa edilen karakol yapıları tek veya iki katlı olarak III. Selim devrinden itibaren yapılmaya başlanmıştır. Hatta Ebniye Nizamnamelerinde yeni kurulan semtlerde karakol için arazi ayrılması notu düşülmüştür. İstanbul'un merkezi yerleşim yerleri olan Suriçi, Eyüp, Galata ve Üsküdar'da çok sayıda karakol yapılmıştır. Tarihi semtler dışında yeni kurulan yerleşim bölgelerinde güvenliği sağlamak için açılan karakollara örnek olarak Nişantaşı Süslü Karakolu ve Altunizade Karakolu gösterebilir (Ertuğrul, 2009: 295).

1.1.2. Tabiat Varlığı Kavramı

Tabiat varlıkları; jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup nadir bulunmaları veya özellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerlerdir.

Tabiat varlıkları, insanlık tarihinin önemli bir parçası olduğu için korumacılık ilkeleri ve temellerini oluşturan ulusal ve uluslararası hukuk düzenlemelerine dâhil olmuşlardır. Uluslararası hukuki metinlerde, tabiat varlıklarının korunmalarına yönelik hükümler bulunmakta ancak kavramı tanımlayan açık bir metin bulunmamaktadır. Kavramın uluslararası hukukta tanımlanmaması, kavramın tanımlanması halinde getireceği yükümlülük ve hukuki metnin anlaşılabilirliğini bozacağı yönüyle ilgilidir. Net olarak anlaşılmayan kapsam, ülke egemenliklerinde istisna olan uluslararası hukuk metinleri ve hükümlerinin anlaşılabilirliğini etkileyecektir. Bu nedenle uluslararası hukuk komiteleri, nelerin korunması

gerektiğini ayrıntılarıyla sayarak konuyu açığa çıkarmayı tercih etmiş, kavram tanımını ulusal hukuka bırakmıştır. Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası 63. maddesi, “devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır” ibaresiyle kültür ve tabiat varlıklarını koruma görevini devlete vermiş, detaylı kanunlarla düzenlemeler yapılacağını belirtmiştir. Tabiat varlığı kavramıyla ilgili ulusal düzenlemelerin esasını, 2863 sayılı KTVKK’ndaki tanım ortaya koymaktadır. Kanun’a göre tabiat varlığı; “jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerlerdir” şeklinde tanımlanmıştır (Şenol, 2021: 29).

1.1.3. Koruma Kavramı

Korumanın temel amacı, yapının strüktürüne, kullanılan malzemeye, yapının işlevine, kontur ve gabarisine, başka bir deyişle öze sadık kalarak korumaktır. Korumanın çeşitli nedenleri vardır. Korumanın gerekliliği, yok olmakta olan kültür varlığını yok olmaktan kurtarmak, yaşadığı çevreye sahip çıkmak, kültürel sürekliliği sağlamaktır. Öze sadık kalarak korumak, geçmiş uygarlıkların kültürel gelişimlerdeki belge niteliğindeki izlerdir ve gelecek kuşaklara aktarılması gereken değerlerdir. Belge niteliği taşıyan kentsel ve bölgesel planlamanın hedefi olan taşınmaz kültür varlığının korunması için çıkarılacak kanun ve yönetmelikler ile alınacak ilke kararlarının doğru şekilde uygulanması, taşınmaz kültür varlıklarının devlet, malik, vatandaş, koruma kurum ve kuruluşları yani tüm aktörler tarafından üzerine düşen sorumluluğun yerine getirilmesi ile mümkün olacaktır. Kültür ve tabiat varlıkları, geçmiş uygarlıkların tarihsel, kültürel hafızasını yansıtmakta ve geçmişten günümüze toplumların bilim, sanat, endüstri gibi alanlardaki gelişmeleri ile geçirdiği evreleri ortaya koymaktadır. Söz konusu gelişim süreçlerinin günümüzde doğru olarak yorumlanması ve korunarak aktarılması ile mümkündür. İnsanlığın ortak değerleri olan doğal ve kültürel varlıkların korunması, gelecek kuşaklara aktarılması doğru planlama ve uygulamalar ile mümkün olacaktır. Tarihi kent dokularının yaşatılması olarak ortaya çıkan koruma kavramı başlangıçta sadece önemli olan yapıları korumak iken günümüzde farklılıkların ortaya konması, yaşatılması, tarihsel

geçmişe dayalı kimliğin devam ettirilmesi, yani yapıların yer aldığı kent ve doğal çevre ile birlikte korunması olarak algılanmaktadır (Kaymak, 2018: 8).

1.1.4. Taşınır Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarını Sınıflandırma

Kültür ve tabiat varlığı kavramının içeriğinde, imparatorluğun yönetim merkezi olan saraydan bu sarayda kullanılan eşyalara, askerlerin giysi ve silahlarına, saray halkının takılarına kadar pek çok eşya ve yapı yer almaktadır. İnsanlığın tarihsel değişim ve gelişim sürecinin tanığı olan her türlü yapılar ve el emeği ürünler kültür varlığı olarak tanımlandığı gibi, tabiatta karşımıza çıkan ve korunması gereken ender doğal güzellikler de tabiat varlığı olarak karşımıza çıkar. Dolayısıyla bu kadar geniş bir yelpaze ve çeşitlilik oluşturan kültür ve tabiat varlıklarının hukuki statülerinin belirlenmesinde ve önemlerine paralel olarak korunmalarının sağlanmasında korunması gerekli varlıkların belli nitelikleri esas alınarak bir sınıflandırılma yapılması zorunludur. Kültür ve tabiat varlıklarının sınıflandırılmasında iki farklı yaklaşım söz konusudur. Bunlar; kültür ve tabiat varlığı olarak sınıflandırma ve taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları olarak sınıflandırmadır (Çolak, 2022).

Kültür ve tabiat varlıklarını, “kültür varlıkları” ile “tabiat varlıkları” olarak ayırmak sınıflandırmanın bir türüdür. Kültür ve tabiat varlıklarının, kültür varlığı ya da tabiat varlığı olarak ayırımının sağlıklı yapılması hukuki durumları ve korumacılık faaliyetleri açısından önemlidir. Korunma gerekçeleri bakımından sınıflandırmanın bir önemi olmasa da koruma önlemleri, uygulama şekilleri ve süreci açısından önemlidir. Kültür ve tabiat varlıklarının genel ve özel nitelikleri koruma eylemlerinde dikkate alınmalıdır. Kapsam bu ayrıma göre değerini değiştirecek, korumacılık faaliyet ve eylemini farklılaştıracaktır. Kültür varlığı, tasarımıyla insan fikri, emeğiyle insan eli ürünü olan ve belli amaçla üretilmiş varlıklardır. Üretim şekilleri, amaçları, yapıldıkları malzeme, kullanım şekilleri gibi benzer açılardan insanlık tarihini aydınlatan belgelerdir. Tabiat varlıkları ise doğanın sunduğu tabii kaynaklar ile insan yaşamını ve yerleşimlerini şekillendirmektedir. Toplumlar açısından tabiat varlıklarını barındıran doğadan faydalanma vazgeçilmezdir. Kültür varlıkları içinde bir ayırım ise somut ve somut olmayan kültür varlıkları sınıflandırmasıyla yapılır. Somut olan ayırım kapsamı içinde korunması gerekli

taşınır ve taşınmaz tüm kültür varlıkları bulunurken, somut olmayan kültür varlıkları, temeli UNESCO tarafından 2003 yılında atılan sözleşmeyle tanımlanmış maddi olmayan insanlık değerleridir. Kültür ve tabiat varlıklarının taşınır ve taşınmaz olarak ele alınması bir diğer sınıflandırmadır. Türkiye’de yasa yapıcı irade, 2863 sayılı KTVKK’ nda kültür ve tabiat varlıklarını öncelikle taşınır ve taşınmazlar olarak iki gruba ayırmış, bu gruplara ayrı hukuksal statü ve koruma esasları getirmiştir. Koruma faaliyetleri tanımında ayırım yapmaksızın tüm kültür ve tabiat varlığını kapsama alan kanunlar, korumacılıkta uygulanacak ilke ve önlemlerde taşınır, taşınmaz ayrımı ile ikili sistem oluşturmuştur. Böylece kültür ve tabiat varlıklarının taşınır, taşınmaz olarak ayrımları, korumacılığın kapsamını belirlemek açısından önemlidir. Kültür ve tabiat varlıkları, korunması gerekli olanlar ve olmayanlar olarak da ikiye ayrılır. Taşınır kültür ve tabiat varlıkları sınıflandırmasında, korunması gerekli kültür ve tabiat varlıkları ise bu çalışmanın da konusu olan; ticarete konu olamayan, devlet malı niteliğindeki kültür ve tabiat varlıklarıdır. 2863 sayılı KTVKK’ da bu kapsama giren varlıklar tek tek kazuistik (olaycı) metotla sıralanmıştır. Taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları, taşınır olanlara oranla daha çok ortada olduklarından daha fazla fark edilmektedir. Taşınmaz kültür varlıkları buldukları bağlam ve çevre içerisinde korunmalıdır. Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarıyla ilgili hukuki düzenlemeler, 2863 sayılı KTVKK’ nun ikinci bölümünde yer alır. Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının neler olduğu örnekleriyle 2863 sayılı KTVKK’ nunda belirtilmiştir. Bunlar içinde yer alan; kitabeler, sandukalar, çeşmeler ve kısımları, musallalar, lahitler, steller, mezar taşları, freskler, kabartmalar, sunaklar, mil taşları, eski sınır taşları, mozaikler, tavan süslemeleri, kapılar, kuyu bilezikleri, sütunlar, sütun başlıkları, sütun kaideleri, arşitrav (bir sütun başlığının üzerinde duran bir lento veya kiriş) ve çeşitli mimari parçalar gibi taşınmaz kültür varlıkları geçmişteki olumsuz örnekleriyle nakledilebilirlik yönleri kullanılarak, taşınır kültür varlığı gibi buldukları bağlamlarından koparılmışlardır. Kasıtlı veya yanlış anlayıştan kaynaklı bu değerlendirme yakın geçmişte Türkiye’de KGTKV koleksiyonculuğu düzenlemelerinin yetersiz kaldığı dönemlerde özel müze ve koleksiyonculuğuna da konu olmuş, yakın zamanda gerekli tanımlamalar ve düzenlemeler yapıldıktan sonra bu yanlışın önüne geçilmiştir (Şenol, 2021: 33).

2. KOLEKSİYON / KOLEKSİYONCULUK

Latince “colligere” filinden türemiş ve sözcük anlamı öğrenmek, zevk almak veya yarar sağlamak amacıyla bir araya getirilmiş ve sınıflandırılmış nesnelere bütünü olarak bilinen “koleksiyon” terimi; sanat eserlerini veya kültür varlıklarını merak, ilgi veya ihtiyaçtan dolayı toplama işi olarak da tanımlanabilmektedir. Bu işi yapan kişilere de, koleksiyoncu veya koleksiyoner olarak hitap edilir.

Koleksiyon kavramının en temel özelliği olan “toplamak” ve “biriktirmek” faaliyetlerinin başlamasını ise insanların yerleşik hayata geçtiği dönemlere kadar indirmek mümkündür. Önceki dönemlerde gelecekteki gereksinimlerini düşünerek yiyecek, giyecek ve savunma aletlerini yığmayı ve korumayı öğrenen insan, gelişen kültür ile beraber silah, zırh, ipekli kumaş, altın ve mücevher gibi değerli nesnelere toplamaya başlamıştır. Bu durumda, Hristiyanlığın yayılmasına kadar iki farklı amaçla yapılan koleksiyonculuk mevcuttur. Bunlardan biri; toplum yararına kent yönetiminin yaptığı toplayıcılık, ikincisi ise; belli bir sınıf, aile veya kişinin satın alma, ganimet toplama gibi yollarda yaptığı koleksiyon şeklindedir. Özellikle ruhban sınıfı, doğal afetlerden korunmak amacıyla avlanılan vahşi hayvanların yan ürünlerini, kendi toplumunun oluşturduğu veya başka bir toplumdaki aldığı objelere farklı anlamlar yükleyerek, bunları tapınma bölümüne yerleştirmişlerdir. Bahsi geçen eserler kutsal mekân içerisinde vatandaşların görmesi, ibadet etmesi ve bu nesnelere sunuda bulunması için uygun yerlere koyulmuştur. 19. yüzyılda Avrupa’da başlayan düzenli ve tematik sanat koleksiyonculuğuna kadar, her dönemde ve her kültürde farklı amaçlar doğrultusunda bu gibi faaliyetler devam etmiştir. Koleksiyonların müzeye dönüşme aşaması ise net biçimde Batı’da izlenebilmektedir. Erken dönemlerde kutsal alanlardaki adak eşyalarının ve savaş ganimetlerinin (gücü sembolize ettiği için) sergilenmesi söz konusudur. Eski Yunan’da eserlerin biriktirilmesinde en önemli etkenlerden biri dindir. Siyasi ve dinsel önem taşıyan merkezlerde “thesauros” adı verilen hazine binaları inşa edilmiş, buralarda daha çok kutsal eşyalar biriktirilmiştir. Özellikle savaş ganimeti eserleri konutlarında biriktiren Romalı komutanlar böylelikle kişisel koleksiyonların oluşmasını ve yayılmasını sağlamışlardır. Zamanla koleksiyonlar sosyal statünün bir göstergesi haline gelmiş, sanat eserleri yatırım aracı haline dönüşmüş, çok sayıda antikacı dükkânı açılmış ve bu konuda uzman bir sınıf oluşmuştur. Sanat eserlerinin halka açılması fikri de ilk

kez bu dönemde gündeme gelmiştir. Ortaçağ'a gelindiğinde Hristiyanlık dininin toplama ve biriktirme faaliyetlerinde önemli role sahip olduğu anlaşılmaktadır. Kiliselerde toplanan eserler, Ortaçağ boyunca kiliseyi aynı zamanda bir halk müzesi durumuna getirmiştir. Bununla birlikte eski tapınakların "hazinelere" Ortaçağ prenslerinin kalelerinde, manastır ve kiliselerde yeniden keşfedilecekleri güne kadar, prestij unsurları olarak saklanmışlardır. 12. yüzyıl sonrasında Avrupa'da şehirlerin ve ticaretin gelişmesi koleksiyonculuğu; kilise, saray ve varlığı olan kişiler olarak üç kesime yaymıştır. Koleksiyonculuğun günümüz anlayışına uygun biçimde yapılmaya başlaması, Roma Çağı'nda ortaya çıkmıştır (Kaya & Adıgüzel, 2007: 796).

Eskiye duyulan ilgi, eski eserlerin sanatsal, ekonomik, kullanım değerlerine veya dinî kökenli korku, saygı gibi birçok faktöre dayanmaktadır. Bu durum ülkeleri, kültür varlıklarına karşı tavır takınmaya zorlamıştır (Şimşek & Dinç, 2009: 103).

Zamanla koleksiyonların halka gösterilmesi ve kamuya açık hale gelmesiyle de "müze ve müzecilik" kavramları doğmuştur. Koleksiyonculuk tarihinin paleolitik çağlara kadar uzandığını düşünenlerin yanı sıra insanların yerleşik düzene geçtiği dönemlerde ortaya çıktığını savunanlarda mevcuttur. Toplayıcılıkla kendi ihtiyaçlarını gidermek için yiyecek veya giyim eşyası biriktiren insanoğlu, ayrıca savunma amaçlı eşyalar da toplamış ve biriktirmiş zamanla bu birikime değerli olan mücevher ve eşyalar da katılmıştır. Koleksiyon toplamayı; toplum yararına kent yönetimleri tarafından yapılan toplayıcılık (özellikle ruhban sınıfı tarafından) ve belli bir kesim tarafından kişilerce satın alma ya da ganimet toplama yoluyla yapılan koleksiyonculuk olarak ikiye ayırmak da mümkündür. Yerleşik hayata geçen insanoğlunun biriktirdikleri belki de günümüzün en ilkel ilk müze örneklerini oluşturmuşlardır (Aydın, 2020: 83).

1550'li yıllardan sonra Avrupa'da, kilisenin yanı sıra lüks bir yaşantının içinde bulunan nüfuzlu kişiler de, mücevherler, kumaşlar, porselenler, altın ve gümüş eşyalar ile başka coğrafyalardan gelen çeşitli nesnelere biriktirerek, bunları "nadire kabineleri"nde (cabinets of curiosities) saklamışlardır. Dikdörtgen planlı küçük odalar şeklindeki bu mekânları, ilginin sanat odağından çıkarak koleksiyonların gerçek anlamda çeşitlenmesinin ilk adımı olarak görmek mümkündür. Dinin tanımlayamadığı garip ve nadir türler hakkındaki sorular, koleksiyonlar üzerinde yapılan araştırmalar ve deneysel gözlemlerle yanıtlanmıştır. Bu aynı zamanda

modern bilimin doğusunu müjdelemiştir. 18. yüzyıla gelindiğinde koleksiyonların sınıflandırılmaya başlanması koleksiyonları bilimsel bir yapıya kavuşturmuştur (Konukcu, 2008: 9).

Günümüzde koleksiyoner olmak, bu koleksiyonu özel müzeye dönüştürmek geçmişe oranla daha zordur. Koleksiyoner olabilmek için maddi gücün yanında, gerekli resmi belgeler, mekân, malzeme, ilgili kişiler gibi işlevlerinde olması gerekmektedir. Alınan eserlerin temizliği, onarımı, ölçüleri, envanter bilgilerini yapabilmek için bilgili insanlarla çalışmak gerekmektedir.

2.1. Koleksiyon Çeşitleri

Koleksiyon çeşitleri ele alındığında çokça kategori sıralanabilmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı izin belgeli ve kişisel koleksiyon olarak iki başlık altında ele alınabilir. Kişisel koleksiyonlar, kültür varlığı kabul edilmeyen fakat değer taşıyan her türlü eseri bünyesinde taşımaktadır. Bu koleksiyonlar resmi izin gerektirmeyen, kişinin kendi ilgi ve merakına göre şekillenebilen koleksiyonlardır. Resmi koleksiyonlar ise kültür varlığı değeri taşıyan ve belli başlı eserlerden oluşan koleksiyonlardır. Bu koleksiyonlar; kutsal emanetler üzerine koleksiyonlar, antikite (antikçağ) koleksiyonları, nadire kabineleri koleksiyonları (insan merakının maddi kanıtları), doğa türleri koleksiyonları, bilim üzerine koleksiyonlar, sanat koleksiyonları gibi örneklendirilebilmektedir.

Dünya’da ve ülkemizde başlıca yapılan ve birçok hobi sahibinin tutkusu haline gelmiş koleksiyon çeşitleri vardır. Bunlardan bazılarını sıralamak gerekirse; para koleksiyonu, pul koleksiyonu, antika koleksiyonu, araba koleksiyonu, kartvizit koleksiyonu, telefon kartı koleksiyonu, rozet koleksiyonu, tesbih koleksiyonu, taso koleksiyonu, oyuncak koleksiyonu, kelebek koleksiyonu, yaprak koleksiyonu, tohum koleksiyonu, düğme koleksiyonu, kalem koleksiyonu plak koleksiyonu, saat koleksiyonu, forma koleksiyonu, yumurta koleksiyonu, kitap ayıracı koleksiyonu, davetiye koleksiyonu, taş koleksiyonu, gazete ve dergi koleksiyonu gibi bu şahsi koleksiyon çeşitlerine binlerce farklı çeşit eklemek mümkündür.

Çalışma konusu gereği İzin belgeli kültür varlığı koleksiyonculuğu ele alınmıştır. Kişisel koleksiyonculuk (özel koleksiyonculuk) çok kapsamlı ve derin bir konu olduğundan ayrı bir tez çalışması kapsamına girmektedir.

2.1.1. İzin Belgeli Resmi Koleksiyonculuk

Resmi tabiriyle “Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlığı Koleksiyonculuğu” çerçevesi yasal sınırlarla belirlenmiş, devlet denetiminde, resmi statüsü olan bir kurumdur. Koleksiyonculuk kavramı içinde ayrı bir yere sahip olan ve diğer serbest koleksiyonların tek taraflı hukuki yapısı gibi özgürlüğü olmayan, ilgili kanun çerçevesinde bağlayıcılığı olan özel koleksiyonculuktur. Bu noktada taşınır kültür varlığı kapsamındaki arkeolojik eserler, korunması kanunlarla tespit edilmiş etnografik eserler, milli tarih içerikli belge ve objeler ile tabiat varlıklarının koleksiyonculuğu diğerlerinden farklılığıyla göze çarpar ve her yönüyle ayırım burada başlar. Bu bağlamda, “Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlığı Koleksiyonculuğu” diğer koleksiyon gruplarından, ruhsatlandırılmış ve resmiyet kazanmış olmak yönüyle ayrı bir konumda yer almaktadır. Ülkemizde bu konularda koleksiyon oluşturmak isteyen özel ve tüzel kişiler, kanunlar çerçevesinde hareket etmek zorundadır. Bu düzlemde koleksiyonculuğu tanımlamak gerekirse; kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişilerce yapılan; Dünyadaki tüm ulusların ortak mirası olmasının yanında gelecek nesillere esin olma özelliğindeki taşınır kültür ve tabiat varlıkları yasal çerçevede toplama, arşivleme, koruma, bilimsel anlamda tanıtarak yayımlama faaliyetidir. Yasa yapıcı, KTVKK’ da gerçek ve tüzel kişilerin bakanlıkça verilen ruhsat ile korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarından koleksiyonlar oluşturabileceğine hükmetmektedir. Ülkemiz yasaları ruhsat verdiği özel koleksiyonculuğu, düşünüldüğü gibi sadece arkeolojik eserlerin koleksiyonculuğu olarak değil, koleksiyonu yapılabilecek taşınır tüm kültür ve tabiat varlıklarıyla değerlendirmiştir. Arkeolojik eserlerin, koleksiyonluk eserler alanı, taşınırlardan bir kısmı da dâhil olmak üzere kısmen daraltılırken; belirlenmiş, korunması gerekli, etnografik, ulusal tarih içerikli nesnelere ve tabiat varlıklarını da koleksiyonculuk alanına dâhil ederek, izinli koleksiyonculuğun kapsamını genişletmiştir. Dolayısıyla ülkemizde yasalar korunması gerekli taşınır kültür varlıklarının kapsamını belirlerken, sınırlarını salt arkeolojik bağlam üzerinden yapmamış, arkeoloji yanında antropoloji, jeoloji, paleontoloji, etnografya ve milli tarih konularıyla da ilişkilendirerek koruma alanını daha geniş tutmuştur. Bu genişleme izinli kültür varlığı koleksiyonculuğunun konularının da zenginleşmesini doğurmuştur (Şenol, 2021: 20).

2.1.2. Eser Koleksiyonculuğu

Taşınır arkeolojik eserler içinden koleksiyon yapılabilecek eserler kanunlarla belirlenmiştir. Kanunlar kapsamına girmeyen eserler kültür varlığı olarak incelenmemektedir.

Taşınmaz kültür varlıklarına ait parçaların nakledilebilirliklerinden yararlanarak geçmiş dönemlerde çeşitli taşınmaz vasıflı eserler yasadışı olarak koleksiyonlara sokulmuştur. Son yıllarda yayımlanan bir genelge ile bu durumun önüne geçilmiş, taşınmaz bir bütünün parçası olan eserlerin taşınır eser anlayışı içinde envantere kaydı yasaklanmıştır. Taşınır arkeolojik eserler bilimsel anlamda; boncuktan hacimli objelere, envanterlik çanak çömlekten mermer heykele kadar pek çok varlığı içine alır. Koleksiyon kapsamının belirlendiği çizgilere göre nesnelere veya dönemler çizgisinde bölümler oluşturulabilir. Bunlar da kendi içinde, taş eserler, cam eserler, madeni eserler, pişmiş toprak kaplar gibi türlere ayrılırlar. Bu sınıflandırma eserlerin kendi içlerinde devam ederek sınırsız bir varyant oluşturabilir. Örneğin PT kaplar türlerine göre veya dönemlerine göre ya da kandil, figürin, kap kacak gibi işlevlerine göre alt dallarda yapılabilir (Şenol, 2021: 62).

2.1.3. Arkeolojik Eser Koleksiyonculuğu

Arkeolojik eser koleksiyonculuğu hobisel biriktirme olmanın yanı sıra disiplin, bilgi birikimi, araştırma gerektiren, yasal yükümlülükleri olan ve ciddiyet isteyen bir uğraştır. Zaman zaman kişinin geçmiş çağlara, arkeolojiye duyduğu ilgi onu daha da ileri boyutlara taşımaktadır. Türkiye şartlarında kişinin keyif alması, hoşlanması koleksiyon yapabilmek için yeterli sayılmaz. Ruhsat ve yetki, bilgi ve sorumluluk, gözetim ve denetim gibi hukuki yükümlülükler de gerektirir. Arkeolojik eser koleksiyonu yapmak üzere karar verip eser edinmek zor bir süreç olduğu gibi, bir arkeolojik eser bulma ve muhafaza işi de bir o kadar zordur.

Kamu çıkarı için faaliyet gösteren devlet müzeleri ayrımsız kanunun tescile tabi tuttuğu kültür varlıklarını bünyesine almak zorunda iken özel ve tüzel koleksiyoncular, belirledikleri alan içinde yasal olan, istedikleri eserleri seçme özerkliklerine sahiptir. Bu yönüyle koleksiyonculuk sınırlı bir alanda, belli özellikler gösteren ihtiyari toplamalar yapar. Koleksiyoncu için envantere kaydedilemeyen birçok arkeolojik buluntu ve etütlük eserin (İnsan ve hayvan kemikleri, bitkisel

kalıntılar, keramik parçaları vs.) bilimsel arkeoloji ve müzeler için önemli argümanlar olduğu unutulmamalıdır. Arkeoloji konulu olanların da içinde bulunduğu resmi koleksiyonculuğa sadece toplamayla başlanılmaz. Kimi koleksiyonlar miras yoluyla ya da satın alınarak edinilmiş ve sürdürülmüştür. Bunun yanında koleksiyonculuk anayasal olarak sakıncası olmayan tüm vatandaşlar için mümkün olan, ancak maddi güç isteyen bir faaliyettir. Miras yoluyla edinilmiş bir koleksiyonun devamı için bile olsa belli bir alanda eser toplamak parasal güçle ilişkilidir. Ayrıca bu koleksiyonlar bilimsel ve sanat değeri olduğu kadar maddi değeri olan birikimlerdir. Bu nedenle koleksiyoncular, geçmişte olduğu gibi bu günde genellikle varlıklı kişilerdir. Bunların arasında geçmişte paşa, elçi gibi zengin devlet adamları varken, günümüzde de koleksiyoncular genellikle; diplomat, vekil, sanayici, tüccar, öğretim üyesi gibi sosyal statüsü olan, toplum adına sorumluluk üstlenen, yüksek eğitilmiş ve maddi durumu iyi kişilerdir (Şenol, 2021: 61).

2.1.4. Sikke Koleksiyonculuğu

İzin belgeli taşınır kültür varlığı koleksiyonculuğu kapsamında, arkeolojik eser koleksiyonculuğu içinde yer alan diğer önemli bölüm sikke koleksiyonculuğudur. Antik dönem şehir darphanelerinin Anadolu'yu adeta bir darphane ağıyla örmüş olmasının bir sonucu sikke koleksiyonculuğu, tüm izinli koleksiyonculuk grupları içinde daha yaygın ve ön planda göze çarpmaktadır. Sikkeler ilk defa 1874 Asar-ı Atika Nizamnamesi ile eski eser sayılmıştır. Avrupa arkeolojisini, uygulamada kısmen temel olarak doğuran sikkeler ve nümismatik bilimi, Osmanlı Dönemi'nde ilk hukuksal düzenlemelerde arkeolojik eserden bile sayılmamıştır. Ancak, arkeoloji pratiğinde önemi anlaşıldıktan sonra bilimsel arkeolojik belge olarak görülmüştür. Antik sikkeleri, koleksiyoncular tarafından ilgi çekici yapan, sınırsız zenginlikteki betimleri yanında kronolojik zaman boyutu içinde aydınlattıkları kesit ve üstlendikleri işlevsellikleridir. Rönesans Dönemi'nin Antik Çağlara ait ilk bilgileri, Hümanist koleksiyoncuların sikke ve madalyonları toplamasıyla oluşur. Sikkelerin takip edilerek zaman dizinini ortaya koyuşu çok mantıklıdır. Rönesans Dönemin'de olduğu gibi günümüz koleksiyon türleri içinde de nümismatik hala önemli bir yere sahiptir. Nümismatik koleksiyonları sikkeler yanında madalyonları ve jetonları da içine alır. Madalyonlar bir anı veya olayı

sembolize etmek için üretilmişlerdir. Bundan dolayı madalyonlardaki portre ve figürler tüm inceliği ile gerçeğe yakın sanatsal anı ürünleridir. Üzerlerindeki tarihsel net bilgiler, kronoloji ve resimler büyük önem taşır. Madalyonlar gibi sikkelerde yer alan tanrı, tanrıça ve tarihsel kişiliklerin portrelerinden plastik sanatların şekli gelişimi gözlenebilmekte, antik dönem yapılarının betimleri ise tanınmalarına yardımcı olmaktadır. Kazılarda bulunan sikkeler, “terminus ante” ve “post quem” yöntemine yardımcı olur. Ülkemiz koleksiyonculuğu, Anadolu'nun antik çağ sikke yoğunluğu üzerinde oluşu nedeniyle Osmanlı Dönemi'nden günümüze arkeoloji konulu koleksiyonlar, ağırlıkla sikke koleksiyonculuğu üzerine olmuştur. Ancak, ülkemizin sikke potansiyelinin zenginliği karşısında bu sikke zenginliğini değerlendirecek nümismatlardan yoksun oluşu bir paradoks olarak karşımıza çıkmaktadır. Sikke koleksiyoncularının bunları envanter defterlerine işlerken bilimsel esaslar ile kaydetmeleri gerekirken, müzelerimizde dahi sayı olarak eserlerin büyük kısmını oluşturan sikkelerin sağlıklı teşhis, kayıt, muhafaza işlemlerini ve gerektiğinde bilimsel yayın yapacak personeli nadir denecek düzeyde azdır. Bu durumun ortaya çıkmasında, arkeoloji bölümünde nümismatik bilimi programlarına yer veren üniversitelerimizin sayıca az oluşunun da payı vardır. Buna karşıt Türkiye'de nümismatik koleksiyoncularının büyük çoğunluğu alanlarının uzmanı olmuşlardır. Koleksiyonculukta bir amaç belirleme işi olan kapsam daraltma veya kapsamı makul biçimde belirleme olgusu özellikle sikke koleksiyonculuğunda çok önemlidir. Koleksiyoncu, antik sikke konusunun çok zengin alan genişliğinin bilincinde olmak zorundadır. Ancak birtakım seksiyonel sınırlamalar koymak, koleksiyoncuyu amaca uygun sonuca ulaştırabilir. İslami dönem sikkeleri hariç tutulursa antik dönem sikkeleri; Grek, Roma ve Bizans sikkeleri olmak üzere üç ana gruba ayrılır. Bunlar da kendi içlerinde alt grup dallarına ayrılmaktadır. Koleksiyonculukta, üzerlerinde yerel alfabenin bulunduğu Karia, Lykia, Side, Pamphylia ya da Anadolu dışından Aramice, Persçe, Partça, Fenike ve Kıbrıs alfabeleriyle yazılı sikkeler ile Mısır'da hiyeroglif ve demotik yazıtlı sikkeler; Kartaca, Celt-İber ve Etrüsk yazısı kullanılmış sikkeler stil ve teknik yönden Grek sikkeleri içinde değerlendirilir. Ayrıca sikkenin diğer arkeolojik varlıklara göre yoğun olarak bulunurluğu, koleksiyoncu için sikkede seçiciliği ön plana çıkarmalıdır. Sikkenin cismini oluşturan maddesi, kondüsyonu, nadirliği, sanatsal betimi, tarihsel

dönem ve çağının birimsel değeri gibi kriterleri, kapsamı belirlenmiş sikke seksiyonunun da niteliğini etkileyecektir. Koleksiyona kaydedilecek bir sikkenin nitelikleri içinde asgari hususlar: korozyona uğramamış, kırığı veya eziği olmayan, üzerindeki figür, simge ve yazıların silinmemiş olması, delinmiş olmaması, doğal patinasının bozulmamış olmasıdır. Türkiye’de sikke koleksiyonculuğunda, tanzimat sonrası darplı sikkeler envantere kaydedilip, koleksiyona dâhil edilebileceği gibi bu sikkeleri izin belgesi olmayanlar da tescile gerek olmadan edinebilirler. 2863 sayılı Kanun kapsamında taşınır kültür varlığı oldukları halde, son altı Osmanlı padişahı ve çağına ait sikkeler KGTKTV kapsamı dışında tutulmuş, yurt içinde tescil gereksiz alınıp satılmaları serbest bırakılmıştır. Yasa, yaş sınırı yerine 2. Mahmut sonrası sikkeleri yasal serbesti olarak belirlemiştir. Türkiye’de nümismatik bilimi, koleksiyonculukla koşut olarak gelişim göstermiş ve önemli sikke koleksiyoncularını ortaya koyanlar aynı zamanda bu konuda bilimsel nitelikte yayımlar yapmışlardır (Şenol, 2021: 63).

2.2. Koleksiyoncuların Müzelere Göre Dağılımı

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 26. maddesi doğrultusunda gerçek ve tüzel kişiler, bakanlık tarafından verilecek izin belgesiyle korunması gerekli taşınır kültür varlıklarından oluşan koleksiyonlar meydana getirebilirler. Koleksiyoncuların başvuru koşulları ile uymaları zorunlu usul, esaslar ve bunların gözetim, denetim ilkeleri "Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Koleksiyonculuğu ve Denetimi Hakkında Yönetmelik" hükümleriyle belirlenmiştir. Faaliyetlerini Bakanlığımıza bildirmek ve ilgili yönetmelik gereğince taşınır kültür varlıklarını envanter defterine kaydetmek zorunda olan koleksiyoncular, ilgili müzeye tescil ettirmek ve on beş gün önce bakanlığımıza haber vermek şartı ile koleksiyonlarındaki her türlü eseri kendi aralarında değiştirebilir veya satabilirler (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Koleksiyonculuğu ve Denetimi Hakkında Yönetmelik, 2022).

03.01.2022 tarihi itibarıyla Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı müzeler denetiminde 1.605 koleksiyoncu faaliyet göstermektedir. Aşağıda gösterilen tablo

27.10.2020 tarihine ait müzelere bağlı koleksiyoncu sayısını göstermektedir. 2020 yılında toplam 1586 olan koleksiyoncu sayısı günümüze 1605 olarak ulaşmıştır.

Tablo.2 2020 Yılına Ait Koleksiyoncuların Müzelere Göre Dağılımı (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 2022)

<i>İl</i>	<i>Bağlı Bulunduğu Müze Müdürlüğü</i>	<i>Koleksiyoncu Sayısı</i>
<i>Adana</i>	<i>Adana Müzesi</i>	<i>32</i>
<i>Adıyaman</i>	<i>Adıyaman Müzesi</i>	<i>12</i>
<i>Afyon</i>	<i>Afyon Müzesi</i>	<i>3</i>
<i>Aksaray</i>	<i>Aksaray Müzesi</i>	<i>4</i>
<i>Amasya</i>	<i>Amasya Müzesi</i>	<i>6</i>
<i>Ankara</i>	<i>Anadolu Medeniyetleri Müzesi</i>	<i>66</i>
<i>Ankara</i>	<i>Etnografya Müzesi</i>	<i>84</i>
<i>Ankara</i>	<i>Cumhuriyet Müzesi</i>	<i>36</i>
<i>Antalya</i>	<i>Alanya Müzesi</i>	<i>13</i>
<i>Antalya</i>	<i>Antalya Müzesi</i>	<i>41</i>
<i>Antalya</i>	<i>Side Müzesi</i>	<i>2</i>
<i>Antalya</i>	<i>Elmalı Müzesi</i>	<i>2</i>
<i>Antalya</i>	<i>Side Müzesi</i>	<i>3</i>
<i>Aydın</i>	<i>Afrodisias Müzesi</i>	<i>0</i>
<i>Aydın</i>	<i>Aydın Müzesi</i>	<i>13</i>
<i>Aydın</i>	<i>Milet Müzesi</i>	<i>15</i>
<i>Balıkesir</i>	<i>Kuva-yi Milliye Müzesi</i>	<i>29</i>
<i>Balıkesir</i>	<i>Bandırma Müzesi</i>	<i>8</i>
<i>Bartın</i>	<i>Amasra Müzesi</i>	<i>3</i>
<i>Batman</i>	<i>Batman Müzesi</i>	<i>2</i>
<i>Bilecik</i>	<i>Bilecik Müzesi</i>	<i>3</i>
<i>Bayburt</i>	<i>Bayburt Müzesi</i>	<i>0</i>
<i>Bitlis</i>	<i>Ahlat Müzesi</i>	<i>3</i>
<i>Bolu</i>	<i>Bolu Müzesi</i>	<i>9</i>
<i>Burdur</i>	<i>Burdur Müzesi</i>	<i>6</i>
<i>Bursa</i>	<i>Bursa Müzesi</i>	<i>45</i>
<i>Bursa</i>	<i>İznik Müzesi</i>	<i>5</i>
<i>Çanakkale</i>	<i>Çanakkale Müzesi</i>	<i>12</i>

<i>Çankırı</i>	<i>Çankırı müzesi</i>	3
<i>Çorum</i>	<i>Çorum Müzesi</i>	2
<i>Denizli</i>	<i>Denizli Müzesi</i>	7
<i>Diyarbakır</i>	<i>Diyarbakır Müzesi</i>	5
<i>Düzce</i>	<i>Konuralp Müzesi</i>	3
<i>Edirne</i>	<i>Edirne Müzesi</i>	12
<i>Elazığ</i>	<i>Elazığ Müzesi</i>	11
<i>Erzincan</i>	<i>Erzincan Müzesi</i>	2
<i>Erzurum</i>	<i>Erzurum Müzesi</i>	5
<i>Eskişehir</i>	<i>Eskişehir Müzesi</i>	17
<i>Gaziantep</i>	<i>Gaziantep Müzesi</i>	22
<i>Giresun</i>	<i>Giresun Müzesi</i>	16
<i>Hatay</i>	<i>Hatay Müzesi</i>	26
<i>Isparta</i>	<i>Isparta Müzesi</i>	2
<i>İstanbul</i>	<i>İstanbul Arkeoloji Müzeleri</i>	211
<i>İstanbul</i>	<i>Ayasofya Müzesi</i>	43
<i>İstanbul</i>	<i>Türk ve İslam Eserleri Müzesi</i>	117
<i>İstanbul</i>	<i>Hisarlar Müzesi</i>	81
<i>İstanbul</i>	<i>Türebeler Müzesi</i>	4
<i>İzmir</i>	<i>Bergama Müzesi</i>	8
<i>İzmir</i>	<i>Çeşme Müzesi</i>	22
<i>İzmir</i>	<i>Efes Müzesi</i>	0
<i>İzmir</i>	<i>İzmir Müzesi</i>	84
<i>İzmir</i>	<i>Ödemiş Müzesi</i>	3
<i>İzmir</i>	<i>Tire Müzesi</i>	4
<i>Kahramanmaraş</i>	<i>Kahramanmaraş Müzesi</i>	16
<i>Karaman</i>	<i>Karaman Müzesi</i>	1
<i>Kars</i>	<i>Kars Müzesi</i>	8
<i>Kastamonu</i>	<i>Kastamonu Müzesi</i>	17
<i>Kayseri</i>	<i>Kayseri Müzesi</i>	18
<i>Kırklareli</i>	<i>Kırklareli Müzesi</i>	1
<i>Kırşehir</i>	<i>Kırşehir Müzesi</i>	5
<i>Kocaeli</i>	<i>Kocaeli Müzesi</i>	21
<i>Konya</i>	<i>Ereğli Müzesi</i>	2
<i>Konya</i>	<i>Konya Müzesi</i>	23

<i>Konya</i>	<i>Akşehir Müzesi</i>	<i>0</i>
<i>Kütahya</i>	<i>Kütahya Müzesi</i>	<i>7</i>
<i>Malatya</i>	<i>Malatya Müzesi</i>	<i>7</i>
<i>Manisa</i>	<i>Manisa Müzesi</i>	<i>12</i>
<i>Mardin</i>	<i>Mardin Müzesi</i>	<i>2</i>
<i>Mersin</i>	<i>Anamur Müzesi</i>	<i>2</i>
<i>Mersin</i>	<i>Mersin Müzesi</i>	<i>15</i>
<i>Mersin</i>	<i>Silifke Müzesi</i>	<i>4</i>
<i>Mersin</i>	<i>Tarsus Müzesi</i>	<i>3</i>
<i>Muğla</i>	<i>Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi</i>	<i>45</i>
<i>Muğla</i>	<i>Fethiye Müzesi</i>	<i>12</i>
<i>Muğla</i>	<i>Marmaris Müzesi</i>	<i>24</i>
<i>Muğla</i>	<i>Milas Müzesi</i>	<i>4</i>
<i>Muğla</i>	<i>Muğla Müzesi</i>	<i>2</i>
<i>Nevşehir</i>	<i>Nevşehir Müzesi</i>	<i>22</i>
<i>Nevşehir</i>	<i>Ürgüp Müzesi</i>	<i>9</i>
<i>Niğde</i>	<i>Niğde Müzesi</i>	<i>3</i>
<i>Ordu</i>	<i>Ordu Müzesi</i>	<i>21</i>
<i>Osmaniye</i>	<i>Osmaniye Müzesi</i>	<i>11</i>
<i>Rize</i>	<i>Rize Müzesi</i>	<i>2</i>
<i>Sakarya</i>	<i>Sakarya Müzesi</i>	<i>12</i>
<i>Samsun</i>	<i>Samsun Müzesi</i>	<i>17</i>
<i>Sinop</i>	<i>Sinop Müzesi</i>	<i>12</i>
<i>Sivas</i>	<i>Sivas Müzesi</i>	<i>11</i>
<i>Şanlıurfa</i>	<i>Urfa Müzesi</i>	<i>7</i>
<i>Tekirdağ</i>	<i>Tekirdağ Müzesi</i>	<i>8</i>
<i>Tokat</i>	<i>Tokat Müzesi</i>	<i>7</i>
<i>Trabzon</i>	<i>Trabzon Müzesi</i>	<i>7</i>
<i>Uşak</i>	<i>Uşak Müzesi</i>	<i>2</i>
<i>Van</i>	<i>Van Müzesi</i>	<i>2</i>
<i>Yozgat</i>	<i>Yozgat Müzesi</i>	<i>3</i>
<i>Zonguldak</i>	<i>Krdz. Ereğli Müzesi</i>	<i>12</i>
<u>TOPLAM</u>		<u>1.586</u>

Turizm ve Kültür Bakanlığı çatısı altındaki müzelere bağlı koleksiyoncuların il ve ilçelere dağılımı bu tabloda belirtilmiştir. Bazı illerin birden fazla müzesi

bulduğundan ve bu müzelerin de kendilerine bağlı koleksiyoncuları olduğundan tabloda ayrı olarak belirtilmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığının son hazırlanan listesine göre bünyesinde en fazla müze ve bu müzelere bağlı koleksiyoncu bulunduran şehir İstanbul olarak belirlenmiştir. Ankara, İzmir, Muğla ve Bursa gibi Büyükşehirler de İstanbul'u takip etmektedir. Koleksiyonculuk faaliyetlerinin özelleşmesi sonucu ortaya çıkan özel müzeler de bakanlık yetkilileri tarafından denetlenir. Fakat özel müzelerin kendilerine ait koleksiyoncusu bulunduğu buralara devlet tarafından koleksiyoncu bağlanmamaktadır.

2.3. Tarihteki Ünlü Koleksiyoncular

Mezopotamya uygarlıklarından Asurluların, M.Ö. 668-627 yıllarında hüküm sürmüş, sanata düşkün Kralları Asurbanipal Mısır ve Susa seferlerinden iki dikilitaş ve otuza yakın heykeli Asur'daki sarayına getirmiş, Sümer, Babil ve Asur eserleriyle birlikte sarayında sergilemiştir. Ninive'de Orta Doğu'nun ilk sistematik kitaplığını kurmuştur. Asurbanipal'in tarihteki önemi bilim, sanat ve din gibi konulara duyduğu ilgi sonucunda gerçekleştirdiği işlerden de kaynaklanır. Ninive'de Ortadoğu'nun sistemli biçimde toplanıp kataloglanmış ilk kitaplığını o kurmuştur. Bu kitaptan günümüze kalan yaklaşık 20.720 tablet British Museum'dadır. Asurbanipal'in yazıcıları, onun emri üzerine tapınak kitaplıklarında buldukları her türden metnin aslını ya da kopyasını toplamıştır. Bunlar Asur, Nimrud ve Ninive'den getirilen tablet koleksiyonuna eklenmiştir. Bunların çoğu, gözlenen belli olaylara, insan, hayvan ve bitkilerin özellikleriyle davranışlarına, Güneş, Ay, gezegen ve yıldızların hareketlerine dayanan fal metinlerinden oluşmaktadır. Asurbanipal, büyü ve ayın metinleri ile dua, masal, atasözü gibi metinlerin yanı sıra gerek dinsel gerek din dışı pek çok yapıtı da kitaplığına getirtmiştir. Yaradılış, Gılgamış, Irra, Etana ve Anzu gibi geleneksel Mezopotamya destanlarının günümüze kalabilmesinde en büyük rolü onun kurduğu bu kitaplık oynamıştır. Kitaplıkta el kitaplarının, bilimsel metinlerin ve 'Binbir gece masalları'ndan birinin ilk örneği olan 'Nippur'la Yoksul Adam' gibi bazı halk öykülerinin bulunması, bu kitaplığın, yalnızca kâhinlerin ve kralın manevi esenliğinden sorumlu olan başka kişilerin gereksinimleri için kurulmuş olmadığını göstermektedir. Asurbanipal'in kişisel edebiyat merakına da karşılık veren bu kitaplığın kil tabletlerinin çoğunun üstünde, krallığa ait olduğunu gösteren semboller

vardır (Vikipedi, 2021). Yine Mezopotamya’da, Babillerin Kralları Nebukadnezzar (M.Ö. 605-562) ve Nabonidus (M.Ö. 556-539) yeniden yapmak üzere kerpiçten eski kült merkezlerini kazdırırken, buluntu heykel ve tablet yazıtları da ritüelleri düzenlemek için saraylarında toplamışlardır. Kral Nabonidus’un kız kardeşi Bel Shalti Nannar’ın bu çıkarılan eserlerden bir araya getirdiği bir kişisel koleksiyon ise antik zamanların en eskisi olarak bilinmektedir. Tarihi İskenderiye Kütüphanesine iktidarı zamanında zirve dönemini yaşatan 2. Ptolemaios (M.Ö. 309-246)’un kendisi de kitap düşkünü bir koleksiyoncu olarak tanınmaktadır. Bu dönemde aydınlar ve yüksek rütbeli sınıf arasında kitap koleksiyonu oluşturmak bir tutku olmuştur. Doğu Roma İmparatorlarından Constantine (905-959) de antik eski eserlere ilgisi ve koleksiyonculuğu ile tanınmıştır. Orta Çağda Kutsal Roma Germen İmparatoru 2. Fredrick (1194-1250) antikalara olan ilgisinden kazılar yaptırmış, ayrıca satın alarak da toplamıştır. 14. yüzyıldan başlayarak Rönesans Dönemi ile devam eden süreçte İtalya’da ulusal duygularla geçmişe yönelme olmuş ve geçmişe ait eserlerden koleksiyonlar oluşmaya başlamıştır. Burada ilk eski eser koleksiyonunu da 1335 yılında Trevisan Oliviero Forzetta (1300-1373) Antik Roma eserlerinden küçük bir antiquarium meydana getirerek oluşturmuştur. Erken ilgiye bir örnek de Ciriaco de Pizzicoli (1391-1454) adlı Ancona’lı meraklı gezgin koleksiyoncudur. Pizzicoli, İtalya, Yunanistan, Anadolu ve Doğu Akdeniz gezilerinde kitaplar, sikkeler, sanat eserleri ve eski yazıtlar toplamıştı. Bu dönemin bir özelliği de eski eserlerle beraber çağdaş sanat eserlerinden koleksiyonlar da yapılmaya başlanmasıdır. 16 ve 17. yüzyıldan itibaren amatör koleksiyoncular arasında büyük devlet adamları ve krallar daha fazla yer almaya başlamıştır. Giderek aristokratlar, temsilcileri kanalıyla Yunanistan ve İtalya’dan getirttikleri Grek ve Roma sanat eserlerinin muhteris koleksiyoncuları olmuştur. 18. yüzyılda koleksiyonculuk ve eski eser toplama daha da artarak gelişerek bilinç kazanmıştır. İlginin arttığı bu dönemin önemli koleksiyoncuları arasında; Alman Saxe-Teschen Dükü Albert-Casimir (1738-1822), Rusya İmparatoriçesi Çariçe Caterine (1729-1796), Hollandalı bankacı ve tüccar Pieter Teyler van der Hulst (1702-1778) ile Fransız aristokratı, Caylus Kontu, yazar ve proto-arkeolog Anne Claude de Tubieres (1692-1765) bulunmaktadır. Portland Düşesi Margeret Bentinck (1715-1785)’de döneminde İngiltere’nin en zengin kadını olarak büyük bir koleksiyon yaptı. Kocası Portland 2. Dükü idi. Arundel

koleksiyonunun da doğal varisi olarak pahalı sanat eserlerinden, doğa tarihine kadar çeşitli nesnelere içeren büyük bir koleksiyon oluşturmuştur. 19. yüzyılda varlıklı koleksiyoncular faaliyetlerine oluşturdukları koleksiyonları artık kendi müzelerini kurarak devam etmişlerdir. Bunlardan Carlsberg bira firmasının sahibi Carl Jacobsen (1842-1914), Antik Yunan, Roma mermer heykelleri yanında birçok dönemden heykel ve sanat eseri toplamıştır. Koleksiyonlarını 1897 yılında Kopenhag'ta Ny Carlsberg Glyptotek adıyla kurduğu müze ile halka açmıştır. 1870'lerde çay tüccarlığından büyük servet edinmiş Frederick John Horniman (1835-1906)'ın hevesli bir koleksiyoncu olarak dünyanın çeşitli yerlerinden topladığı farklı kültürlerle ait nesnelere, eğitim ve müzik aletleri, akvaryum dâhil çeşitlendirilmiş hayvan koleksiyonu, doğa tarihi nesnelere, antropoloji ve botanik bahçeleri konularından oluşan koleksiyonları bulunmaktadır. 350 bin civarı eserden oluşan koleksiyon 1898 yılında Londra'da müze olarak hizmete girmiştir (Şenol, 2021: 75).

2.4. Türk Koleksiyonculuğu

Türk koleksiyonculuğunun doğuşu ve gelişimi, hâkimiyeti halk adına elinde bulunduran yönetici hanedan sınıfına ait hükümler iradelerin hazineleri ile devlet adına olan biriktirme ve korumalar ile olmuştur. Bunun dışında Osmanlı döneminin son asırlarında ağırlıklı Türk olmayan tebaanın yanında üst rütbeli memurların koleksiyonculuğu göze çarpmaktadır. 1839'da Tanzimat Fermanı ile bir nebze olsun bireysel hak ve özgürlükler üzerine düzenlemeler yapılmıştır. Ancak, Batı Dünyası'nda erken gelişen bir takım siyasal, ekonomik değişimler ve aydınlanma hareketleri sonucu yoğunlaşan koleksiyonculuk faaliyetlerini, son dönem Osmanlı sosyal yapısında nadiren görülmektedir. Türkiye'de Cumhuriyet devrinde özel koleksiyonculuğunun gelişmesi de Avrupa'daki burjuva kesiminin ekonomik ve kültür yönüyle zenginleşmesinde olduğu gibi sermaye ve kültürel gelişmeler sonrasında olmuştur. Orta Çağ'da Avrupa Hunları Hakanı Attila'nın sarayında değerli sanat eserleri toplanmakta, Avrupalı krallıklarda olduğu gibi bir hazinesi bulunmaktadır. Diğer Türk Devleti olan Avarlar da Batı Hunları gibi çeşitli krallıklardan ele geçirilen sanat eseri, taht, silah ve atalarından yadigar eserleri bu hazinelerinde toplamaktaydılar. Anadolu'da, ganimetler yoluyla hazinede toplama olayı koleksiyonculuğun ilk adımlarının atıldığını göstermektedir. Anadolu'da bu anlayış

Büyük Selçukluların bir kolu olan Anadolu Selçuklu Devleti ile başlamaktadır. Türkiye Selçukluları Sultanı Alaaddin Keykubad (1188-1237) tahta geçtiğinde ilk iş olarak dış tehditlere karşı Sivas, Kayseri ve Konya şehirlerinin kale ve surlarını yeni baştan yapılmasını emretmiştir. Anadolu Selçuklularının başkentleri Konya'da burçlara ve sur kapılarına yerleştirilen, çeşitli dönemlere ait antik eserlerden figürlü kabartmalar, Türklerin Anadolu'daki en erken koleksiyonculuk ve müzecilik anlayışı olarak değerlendirilmektedir. Türklerde bu günkü anlamda koleksiyonculuk örneğini ise ilk defa Maraş ve Elbistan'da hüküm süren Dulkadiroğluları adlı Türkmen Beyliği'nde (1337-1522) görülmektedir. Dulkadiroğlu hükümdarı Alauddevle Bozkurt Bey'in Maraş Kalesi içinde Geç Hitit Dönemi aslan heykellerinden bir koleksiyon yaptığı bilinmektedir. Daha sonraki dönemlerde dağılan koleksiyondan iki aslan heykeli Maraş Kalesi'nden İstanbul'a getirilmiş, günümüzde halen Eski Şark Eserleri Müzesi'nde sergilenmektedir. Osmanlı Dönemi eski eser koleksiyonlarının kuruluş zamanından itibaren en güvenli yer olan saray hazinesinde korunduğunu bu gün Askeri Müze'de sergilenen Osman Gazi'ye atfedilen tezyinatlı miğfer ile diğer ilk dönem padişahlara ait zırh, sancak, silah ve savaş ganimetlerinden anlaşılabilir. Sırasıyla başkentlik yapmış Bursa ve Edirne sarayları da dâhil Osmanlı hazine dairesinde değerli eski eserlerin de bulunduğu koleksiyonlar korunarak devamlılığı sürdürülmüştür. Sultan Fatih Mehmet'in (1432-1481), İstanbul Fethi sonrasında Topkapı Sarayı Hazinesindeki muhtelif değerli eşya haricinde değerli sanat eseri özelliğindeki el yazması kitaplardan bir koleksiyon oluşturduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca Fatih'in Topkapı Sarayı iç Avluda yer alan lahit, çeşitli sütunlar, sütun kaideleri ve başlıklarını bir araya toplattığı bilinmektedir. Fatih ile başlayan ve ardıllarınca devam eden dönemlerde sarayda, bir birlerinden ayrı olmak üzere Türk sanatlarından; Türk pentürü (kadife kumaş üzerine guaj boyalarla yapılan, değişik hat ve resim sanatı) de sayılan Türk minyatürü, Türk çinisi, Türk sanatsal dokumaları ve ince sanatlarına ait çok zengin koleksiyonlar meydana getirmişlerdir. Günümüzde Topkapı Sarayı koleksiyonlarında bunları görmek mümkündür. Yavuz Sultan Selim (1470-1520)'in İslam coğrafyasındaki hâkimiyeti sonrasında, içlerinde kutsal emanetler olarak bilinenlerin de olduğu çok değerli sanat eserlerinden teşekkül etmiş bir koleksiyonun Topkapı Sarayı'na getirilmesi ile Osmanlı hazine koleksiyonları dünyaca ün yapmıştır. Bunun dışında

Osmanlı Dönemi devlet adamlarının da değerli nesnelere şahsi biriktirmeler yaptıkları bilinmektedir. Ancak bunlar koleksiyon vasfı taşımayan genelde paşa ünvanlı kişilerin zenginliklerini gösteren kitaplıklar, değerli taş ve nesnelere eşya toplamaları şeklindedir. Sokullu Mehmet Paşa (1506-1579)'nın tespih koleksiyonu tüm İslam dünyasında bilinmektedir. Ayrıca, aynı zamanda bir hattat olan Darüssaade ağası Hacı Beşir Ağa'nın zengin hat koleksiyonu hakkında bilgiler bulunmaktadır. Sultan 1. Mahmut'un (1696-1754) Kızlarağası Büyük Beşir Ağa öldüğünde ise terekesindeki eşyalar içinde mücevheratla süslenmiş 200 eyer takımı ve 800 adet değerli saatin bulunduğu kayıtlardadır. Dolayısıyla Osmanlı Dönemi'nde 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar kitap, kıyafet, takı ve çeşitli hediyelikler biriktirmenin dışında kişisel bir koleksiyonculuk görülmez. Bu dönemden, özel koleksiyonculuk adına tarihsel estetik olgu evrelerini yansıtan bir birikim devralınmamıştır. Osmanlı Türklerinde ise gerçek anlamda özel koleksiyonculuğun örneğini ilk defa Mısırlı Halil Şerif Paşa (1831-1879)'da görmekteyiz. 19. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı Devleti'nin önde gelen diplomatlarından olan Halil Şerif Paşa, Atina, Petersburg, Viyana ve Paris elçiliklerinde bulunmuş servet sahibi biridir. İçlerinde Courbet gibi meşhur Avrupa ressamlarının tablolarını da içeren muhteşem bir sanat eserleri koleksiyonuna sahip olmakla şöhret bulmuştur. Diğer yönden bakılırsa Türk koleksiyoncusu olarak değerlendirilen Halil Şerif Paşa da koleksiyonunu Anadolu'da değil, Paris'te oluşturmuştur. Osmanlı modernleşmesini başlatan Tanzimat ve Islahat Fermanları ardından 2. Mahmut ve Sultan Abdülmecit'in yenilikçi faaliyetleriyle değişim devam etmiştir. Osmanlı aristokrasisi çeşmi bülbül, porselen, hat, tezhip ve el yazmaları toplamalarına, Sultan Abdülaziz ile birlikte resmi de katmıştır. Sultan Abdülhamit (1842-1918) Yıldız Sarayı'nda kendine ait koleksiyonundan bir özel müze salonu kurmuştu. Daha sonra bu koleksiyonlar, Meşrutiyet idaresince bir kısmı önceden alındıkları Topkapı Sarayı'na, diğer kısımları da Müze-i Hümayun ve çeşitli kurumlara nakledilmişlerdir (Şenol, 2021, s. 84).

2.5. Koleksiyon Kulüpleri ve Dernekleri

Türkiye’de koleksiyonculuk ve koleksiyonlarla ilgili yayınlar, sergiler, seminerler, kongreler, müzayedeler ve dernekler, koleksiyonculuğun bilimsel ve akademik platformlardaki varlığını, kamusal alandaki görünürlüğüne güçlendirmektedir. Bu alan genişlemesi, koleksiyonculuğun birçok yönüyle bilimselleştiğini de göstermektedir. Bu başarıda; tutkulu, sabırlı, disiplinli, özverili ve bilgili koleksiyoncuların katkısı büyüktür (Durmaz, 2012: 2).

Koleksiyoncuların bir araya gelebilmesi, paylaşım ve öneriler gibi çalışmalar için kurulmuş olan Koleksiyoncular Derneği veya kulüpleri olarak Türkiye’de çok kapsamlı kuruluşlar bulunmaktadır. Önemli kulüplerden birini ele alacak olursak ODTÜ Mezunları Derneği Koleksiyon Kulübü güzel bir örnek olacaktır.

2.5.1. ODTÜ Mezunları Derneği Koleksiyon Kulübü

ODTÜ Mezunları Derneği koleksiyoncular için oluşturulmuş bir dernektir. Amaçlarını kısaca belirtmek gerekirse;

- *Dernek üyelerinin sosyal, kültürel, mesleki ve bilimsel yaşantılarına katkıda bulunmak.*
- *Koleksiyon sahibi üyeleri bir araya getirmek.*
- *Obje birikimleri olan üyeleri koleksiyoner yapmak.*
- *Üye eşleri ve çocuklarına koleksiyonculuğu tanıtip sevdirmek.*
- *Koleksiyon kültürünü tanıtmak, eğitimini vermek, koleksiyonculuğu aşılıp, yeni koleksiyonerlerin çıkmasını sağlamak.*
- *Koleksiyon sergileri açmak.*
- *Özel koleksiyon sahibi veya herhangi bir koleksiyon objesi konusunda uzman kişi /kişilerle söyleşiler düzenlemek.*
- *Üniversite / Fakülte / Bölümlerin birikimlerini koleksiyon - sergi düzeninde tasniflemek, yayına ve sergiye hazırlamak.*
- *Derneğin / Üniversite ’nin özel günlerinde sergilerle yer almak.*
- *Dernek binasında koleksiyon sergileme alanı/sistemi oluşturularak açılacak haftalık, 15 günlük sergilerle üyeleri Derneğe çekmek, dernekte devamlı izlenebilecek bir ortam yaratmak.*

Koleksiyon Kulübü Çalışma Prensipleri;

- 1) *Alınan kararlar üç ya da daha fazla kişiden oluşan bir Yürütme Kurulu tarafından uygulanacaktır,*
- 2) *Yürütme Kurulu, kulübün kurucu üyeleri, talebi Yönetim Kurulu tarafından onaylanan Dernek üyeleri ve geçici üyelerden oluşacaktır,*
- 3) *Kulübün kurucu üyeleri ve talepleri Yönetim Kurulu tarafından onaylanan Dernek üyeleri Yürütme Kurulunun daimi üyeleri olacak, geçici üyeler ise her ayın son haftası yapılan toplantıda gönüllüler arasından proje bazlı belirlenerek proje tamamlanana dek Yürütme Kurulu üyesi olarak görev yapacaklardır,*
- 4) *Yürütme Kuruluna Dernek Yönetim Kurulu'ndan bir kişi ya da Dernek Yönetim Kurulu tarafından onaylanmış bir kulüp üyesi başkanlık edecektir.*
- 5) *Yürütme Kurulu daimi üyeliği her yıl yenilenecektir,*
- 6) *Yürütme Kurulu'nun görevi etkinlikler önermek ve organize etmek, kulüp toplantılarında alınan kararları uygulamak, yayın faaliyetlerini programlamak, toplantıları yürütmektir,*
- 7) *Yürütme Kurulu ayda iki kez toplanacaktır,*
- 8) *Kulüp üyesi olsun olmasın yapılacak etkinlikler, toplantılar bütün ODTÜ mezunlarına ve yakınlarına açık olacaktır,*
- 9) *Karar aşamalarında üye olsun olmasın her türlü görüş değerlendirilecek ancak alınacak kararlarda kulüp üyeliği belirleyici olacaktır,*
- 10) *Bir yıllık çalışma programı (ilk yıl programı) kurucu üyeler tarafından hazırlanacaktır. Kulübün ilk kuruluşunda böyle bir programa ihtiyaç duyulmuştur. Sonraki yıllarda ise çalışma programı aylık olarak bizzat kulüp tarafından belirlenecek ve bu program bir önceki ayın son toplantısında netleştirilip Yürütme Kurulu tarafından duyurulacaktır. Kulüp faaliyete geçtiği an geçerli olacak ilk yıl programı güncelle ilişkin konularla genişletilebilecektir.*
- 11) *Koleksiyon Kulübü için ayrı bir mail grubu oluşturulacak, tüm üyeler bu mail grubu üzerinden paylaşımlarda bulunabileceklerdir,*
- 12) *Üç ay boyunca toplantılara katılmayan üyeler mail grubundan çıkarılacak, ilk katıldıkları toplantı sonrası isterlerse yeniden gruba dâhil edileceklerdir,*

- 13) *Koleksiyon Kulübü toplantılarında tartışılan konuların yayımlanmasında ODTÜ'lüler Bülteni öncelik sahibi olacak, bunun dışında bir yayım talebi Yürütme Kurulu tarafından değerlendirilecektir (ODTÜ Mezunları Derneği, 1965).*

2.6. Koleksiyonculukta Yayın

Bilimsel ya da gerçek koleksiyoncunun belki de en önemli işlevi topladığı nesnelere ilgili yayım yapması ya da yaptırmasıdır. Yayını olmayan bir koleksiyon yalnızca kişinin tatmin egosunu gideren dekoratif bir malzeme olmanın ötesine gitmez. Koleksiyonu yapılan nesnelere ne denli ilginç, kıymetli, ünik eser olurlarsa olsunlar, onları tanımlayan, tarih içinde yerine oturtan, geçmişini irdeleyen ve geçmişteki yaşantımız içinde işlevini ortaya koyan bilimsel amaçlı tanıtıcı yayına sahip değillerse hiçbir şey ifade etmezler. Yayın tarih içinde nesnelere önemini, işlevini ortaya koyduğu gibi, topluma bilginin, kültürün, koleksiyon aşkının ve öğreniminin de aktarılması için kaçınılmazdır. Literatüre sahip olmayan bir eserin tanınması, sevilmesi ve yaygınlaşması olanaksızdır. Bir ülkede koleksiyoncunun gücü ve konumu, koleksiyon yapılan yayınların sayısı ile ölçülür. Örneğin, bugün oldukça yaygınlaşan “Efemera Koleksiyonculuğu”na karşın bu konuda çok az kitap ve bir o kadar da bilimsellikten uzak yüzeysel bir şekilde kaleme alınmış makale mevcuttur. Bundan da bu tür koleksiyonculuğun ülkemizde henüz emekleme döneminde olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu konudaki eserlerin satılması ve çok kişi tarafından alınır olması, gerçek bir koleksiyonculuğun var olduğunu kanıtlamadığı gibi, bilimsel ya da ciddi bir şekilde yapılmadığını ortaya koymaktadır. Yayınların bir diğer önemi de, sosyal ve kültürel tarihe ışık tutmasından gelmektedir. Gerçek bir koleksiyon, yayını olan bir koleksiyondur. Her koleksiyoncu bir gün yayım yapmak için bunları toplama bilincine ve isteğine sahip olmalıdır (Durmaz, 2012: 2).

3. KOLEKSİYONLARDAN ÖZEL MÜZECİLİĞE

1930 yılında çıkarılan 1580 sayılı Belediye Kanunu ile belediyelere de bünyelerinde, “Halk Müzesi” kurma ve devam ettirme görevi yüklenmiş fakat müzeciliğin konusu belirtilmemiştir. Bu kanunun yürürlükte olduğu tarihlerde, İstanbul Belediye Müzesi ile zengin arkeolojik eserleriyle Hüseyin Kocabaş ve A. İzzet Koyunoğlu koleksiyonları bilinmektedir. 1973 yılında çıkacak 1710 sayılı EEK’na kadar kanunlar, eski eser koleksiyonculuğu ve özel müzelere yer vermemiştir. Bu durum 1973 yılında özel müze ve koleksiyonculuğun kanunlarda yer almasını doğuran gelişmelerden biri olmuştur. Kamu kurum ve kuruluşları ile kamu tüzel kişilerinin, özel hukuk kişilerinin müzeciliğinden ayrıldıkları husus müzecilik faaliyeti konusunda aldıkları kararın yönetsel kurullarla bağlanmış olmasıdır. Her kamu kurum ve kuruluşu keyfi bir nedenle müze kuramaz ve bu faaliyette bulunamaz. Müze açma konusunda Kültür ve Turizm Bakanlığı’na başvurma öncesinde, kendi idari kurullarında gerekçeli karar almaları gerekmektedir. Özel müzecilik faaliyetleri içinde yalnızca askeri müzelerin düzenlemeleri diğer özel müzelerden ayrı tutulmuştur. 1980 yılına kadar açılmış müzeler, ulusal nitelikte ve devlet müzeleridir. Koleksiyonculuktan ilk özel müzeye geçiş 1980 yılında İstanbul’da olmuştur. Ülkemizde 1970’lerden itibaren kültürel alanlara da yatırım yapan özel kuruluşlarımız, ulusal içerikli müzeler açarak özel müzeciliği başlatmışlardır. 14 Ekim 1980’de Vehbi Koç Vakfı tarafından açılan Sadberk Hanım Müzesi Türk özel müzeciliğinin gerçek anlamda ilk örneği olmuştur. Koç Ailesi, gerçek ve tüzel kişilerin de müze açabilmesi yönünde yasal mevzuatın düzenlenmesi için çaba sarf etmiş, sonunda yasanın kabul edilmesiyle Türk müzecilik tarihinde özel müzeciliğin öncüsü olmuşlardır. İstanbul’da Sadberk Hanım Müzesi, Rahmi M. Koç Müzesi, Sabancı Müzesi, Suna - İnan Kıraç Vakfı Pera Müzesi ve Antalya’da Suna - İnan Kıraç Kaleiçi Müzesi başı çeken özel müze kurumlarımızdır. Koleksiyonculardan elinde müze açmaya yeterli eseri olanların müzeleşmeye adım atmaları için “Özel Müzeler ve Denetimleri Hakkında Yönetmelik” de değişiklikler yapılmış 26.11.2006 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Bu değişiklikte başvurularda 10 yıl müddet ile intifa ve irtifa yanında kiralanacak taşınmazlar üzerinde de müze açma imkânı tanınmıştır. 5225 sayılı “Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik

Kanunu” ile de ayrıca müzelere yapılan onarım ve işletilmesi gibi hususlar kapsam içine alınmıştır. Bu yasa gereğince ek bir yönetmelik çıkarılmış buna göre, özel müzeler de kültür belgesi alarak, taşınmaz mal tahsisinden, çeşitli vergi indirimine kadar bir dizi teşvikten yararlanabilme hakkı elde etmişlerdir. Bakanlık denetimindeki özel müzelerin envanter kayıtlarındaki eserler, 2863 sayılı Yasa kapsamında olan taşınır arkeolojik ve etnografik eser ve sikkeler yanında farklı faaliyet konusu olan ve KTVKK kapsamına girmeyen koleksiyonlar, otomobil, maket, oyuncak gibi nesnelere eserler de içermektedir (Şenol, 2021: 174).

Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerinden elde edilen güncel bilgilere göre, Türkiye genelindeki müze sayısı 2020 yılında 27 artarak 494’e ulaştı. Bunların 205’i Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde, 289’u ise özel müze kategorisinde yer aldı. Geçmiş yıllara bakıldığında ise bu rakam 2004 yılında 270 iken, 2008 yılında 286, 2015 yılında ise 409, 2018 yılında ise 451’di. 26.01.2021 tarihi itibari ile Bakanlığımız denetiminde 321 özel müze faaliyet göstermektedir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Özel Müzeler, 2021).

4. KÜLTÜR VARLIĞI TİCARETİ

Taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının alınıp satılması veya kiralanması işlemleri yalnızca Kültür ve Turizm Bakanlığının onayıyla ve yalnızca Kültür Bakanlığının bünyesinde bulunan koleksiyoncular gibi yetkin, belgeli kişilerle yapılmaktadır. Kültür Bakanlığı tarafından alınıp müzelere koyulan veya satılan tüm eserler yine devletin malı niteliğindedir. Bu nedenle hiçbir kültür varlığının izinsiz satışı gerçekleşemez. Özel ve tüzel kişiler tarafından alınan eserler yine bakanlık denetimi altında olmaktadır.

KTVKK'nun 67. maddesinin 2. fıkrasında "Ticaretî Yasak Olan Kültür ve Tabiat Varlıklarının Ticaretî" suçunu ele almıştır. Bu suçla henüz bildirim yapılmamış kültür varlıklarının ticaretî cezalandırılmaktadır. Kazı alanlarından yahut tesadüfen bulunmuş kültür varlıkları toplumun bu varlıklar üzerinde gözlem yapması faydalanması engellenerek ticarî yaşama sokulmaktadır. Ticaretî yasak olan kültür ve tabiat varlıklarının ticaretî suçunda, söz konusu varlığın ticaretinin yapılması kesin bir şekilde yasaktır. Şayet bu varlıkların satışı izin alınması suretiyle serbest kalabiliyorsa KTVKK'nun 67. maddesinin 3. fıkrasında düzenlenen "İzinsiz Kültür Varlığı Ticaretî Suçu" gerçekleşecektir. İzinsiz kültür varlığı ticaretî suçu bir önceki fıkrada düzenlenen suçtan farklı olarak ticaretî yasak olmayan ancak izin dâhilinde gerçekleştirilebilen kültür varlıklarının ticaretine ilişkin yaptırım düzenlenmiştir. Suçun anlatıldığı bölümde detaylı olarak açıklanacağı üzere bazı kültür varlıklarının müzeye alınması gerekli görülmeyle beraberlerinde "Tescile Tabî Taşınır Kültür ve Tabiat Varlığı Belgesi" verilmek suretiyle özel kişinin zilyetliğine bırakılmaktadır. Söz konusu varlıkların yurt dışına çıkarılması yasaksa da yurt içinde ticaretî izin alınması şartına bağlıdır. Bu suçun düzenlenmesi esasen bir denetim sağlamayı amaçlamaktadır. Bu şekilde kültür varlıklarına olan talep karşılanırken alıcıların sahte ürünlere karşı korunması sağlanmaktadır. Kültür varlığının yasa dışı piyasaya girmesi için herhangi bir eylem söz konusu değilse bu maddedeki suç değil, 70. maddede düzenlenen bulundurma suçu oluşacaktır. Nitekim Yargıtay 11. Ceza Dairesi bir kararında, sanığın aşamalarda ısrarlı ve birbiriyle tutarlı savunmalarında suça konu eseri, yıllar önce tarlasını sürerken bulup evinin avlusuna koyduğunu beyan etmesine ve tanıkların da eserin 16-17 yıldır sanığın evinde bulunduğunu

beyan etmesine göre, sanığın taşınır kültür varlığı bulundurmamak şeklinde ortaya çıkan eyleminin, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 24. maddesi aracılığıyla, 70. maddesine uygun suçu oluşturduğu gözetilmeden 4. maddesi aracılığıyla 67. maddesi uygulanarak hüküm kurulması kanuna aykırı bulunmuştur. Kültür varlıklarının korunmasında amaç, bu varlıkların gelecek kuşaklara herhangi bir zarara uğramadan aktarılması ve bunun yanında ait oldukları ortamdaki uzaklaştırılmadan aktarılmasıdır. KTVKK'nun 67. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenen suça da bu amaç doğrultusunda yaklaşılabılır. İlgili maddede ticareti yasak olan kültür varlıklarının piyasaya sokulmasına ilişkin fiiller suç olarak belirlenmiştir. Söz konusu kültür varlıkları resmi makamlara haber verilmeden piyasaya sokulduğunda bu varlıkların üzerinde gerekli incelemeler yapılamayacak, elde edilecek verilerden toplumun bireyleri ve gelecek kuşakları mahrum kalacaktır. Özel kişilerin eline geçen kültür varlıkları toplumun diğer fertleri tarafından gözlemlenemeyecektir. Tüm bu hususlar değerlendirildiğinde bu normun düzenlenmesiyle korunan hukuki değer kültür varlıkları üzerinde yapılacak çalışmalar ve gözlem yoluyla oluşacak toplumsal farkındalığa ilişkin toplum yararı olduğu görülmektedir (Toprak, 2020: 69) Kültür varlığı ticareti, satış veya alış yetki belgesi bulunan kişilerle görüşmeler yaparak gerçekleştirilmektedir. Bu tarz satış işlemleri genellikle müzayedelerle yapılmaktadır.

4.1. Müzayedeler

Müzayede kavramı, İngilizce "auction" terimi ile ifade edilmektedir. Müzayede teriminin kullanılması yaygın olmakla birlikte, "açık arttırma" ve "mezat" terimleri de kullanılmaktadır. Müzayede yoluyla satış en belirgin olarak Eski Roma'da görülmüştür. Satışlar çarşı, pazar yeri anlamına gelen "atrium auctionarium" adı verilen yerde, dört farklı tarafın bulunduğu bir ortamda gerçekleşmekte idi. Müzayedede, malı satılan kişi "dominus", organizasyonu gerçekleştiren "argentarius", tanıtım, reklam ve satıştan sorumlu olan "praeco" ve nihayetinde satışa sunulan eşya/malı en yüksek fiyata alan kişi "emptor" un olduğu bir yapı içerisinde gerçekleşmiş olup günümüzün müzayedesini yansıttığı söylenebilir. Türkiye'de müzayede aracılığıyla satış işlemi ilk olarak, antika ve sanat eserlerinin sahipleri tarafından müzayedeyi düzenleyecek müzayede şirketine

teslimiyle başlamaktadır. Teslim; kesin teslim ve konsinye teslim olarak iki şekilde gerçekleşir. Kesin teslim, antika veya sanat yapıtı sahibinin malını müzayede şirketine kesin ve karşılıklı olarak anlaşılan bedel üzerinden satmasıdır. Bu teslimde, antika veya sanat eserinin mülkiyeti tam olarak müzayede şirketine geçmektedir. Bu tür teslimde, kesin satış söz konusu olduğu için antika veya sanat yapıtının sahibine anlaşılan tutar ödenmektedir. Müzayede şirketi, ödediği bedeli hesaplarına aldığı fatura karşılığında gider yazarak, aldığı antika veya sanat eserini aktifleri arasına alır. Bu şekilde edinilmiş olan antika veya sanat yapıtı, müzayede şirketinin kendi varlığı olarak satışa sunulur. Konsinye teslim, müzayede yoluyla antika veya sanat yapıtını satmak isteyen kişinin (gerçek veya tüzel) müzayedeye konu olan malı müzayede şirketine getirmesidir. Müzayede şirketi, bu antika veya sanat yapıtı için konsinye teslim fişi düzenleyerek, malı teslim alır. Bu geçici teslim alma işleminin süresi (istisnası olmakla birlikte) genellikle müzayede süresi ile sınırlıdır. Antika veya sanat eserini sahibinden konsinye ile teslim alan müzayede şirketi, öncelikle malın niteliğine yönelik olarak, sanat eseri veya antika yapıtın gerçek olup olmadığı, döneminin özelliklerini yansıtmayı yansıtmadığı, iyi korunup korunmadığı, yenileme ve onarım görüp görmediği, tarihsel, kültürel, sanatsal, mitolojik ve arkeolojik değerlerinin olup olmadığına yönelik danışmanlık hizmeti almaktadır (Budak ve Saban, 2010: 169).

2863 sayılı kanunda müzayedelere şu şekilde yer verilmektedir: *“Kamu kurumu ve kuruluşları, Belediyeler ve il özel idareleri dâhil, vakıflar, gerçek ve tüzel kişiler satacakları eşya ve terekeler arasında bulunan veya yapacakları müzayedelerdeki satışlara konu olan taşınır kültür ve tabiat varlıkları ile koleksiyonları, önce Devlet müzelerine haber vermeye ve göstermeye mecburdurlar. Kültür ve Turizm Bakanlığı, kültür ve tabiat varlıklarından meydana getirilen koleksiyonları kuracağı komisyonun takdir edeceği bedel üzerinden satın alabilir. Bunlardan hazineye intikal etmiş olup da müze koleksiyonlarına girmesi lüzumlu görülenler, Devlet Ayniyat Yönetmeliği hükümlerine göre Kültür ve Turizm Bakanlığına devrolunurlar”* (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1984).

Taşınır kültür varlığı ticareti ve bu ticarete ait işyerleri ile depoların denetimi hakkındaki yönetmelikte müzayede şu şekilde açıklanmaktadır: *“Kamu kurum ve kuruluşları, gerçek ve tüzel kişiler satacakları eşya ve terekeler arasında bulunan*

veya yapacakları müzayedelerdeki satışlara konu olan koleksiyonları, müzayedede satılacağını ilan etmeden otuz gün önce müze müdürlüklerine haber vermeye ve göstermeye mecburdurlar. Bu koleksiyonlar hakkında, 20/4/2009 tarihli ve 27206 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tasnifi, Tescili ve Müzelere Alınmaları Hakkında Yönetmelik hükümlerine uygun olarak işlem yapılır. Bunlardan hazineye intikal etmiş olup da müze koleksiyonlarına girmesi lüzumlu görülenler, 18/1/2007 tarihli ve 26407 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Taşınır Mal Yönetmeliği hükümlerine göre Bakanlığa devredilir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010).”

5. OSMANLI DÖNEMİ ASAR-I ATİKA NİZAMNAMESİNDE KÜLTÜR VARLIĞI TİCARETİ VE KOLEKSİYONERLİĞİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER

Osmanlı devletinde Asar-ı Atika nizamnameleri, ana hatlarıyla günümüzün 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu karşılığında kullanılmışlardır. İlki 1869 yılında olmak üzere 1874 ve 1884 yıllarında üç Asar-ı Atika nizamnamesi yürürlüğe konulmuştur. Bu nizamnamelerden günümüz harfleriyle hiç yayınlanmayan 1869 nizamnamesi ve 1921 yılında hazırlanan fakat yürürlüğe girmeyen Asar-ı Atika Nizamnamesi Tasarısı metin sonunda verilmiş, diğerleri daha önce yayımlandığı için tekrarına gerek görülmemiştir. Mevcut belgelerden bilindiği kadarıyla Osmanlı Devleti hukuk sisteminde eski eserlerle ilgili ilk genel hüküm 9.8.1858 tarihli Ceza Kanunnamesi'nin 133. maddesidir ve "*Hayrat-ı Şerife ve tezyinat-ı beldeden olan ebniye ve asar-ı mevzu'd-yı hedm ve tahrib ve yahud bazı mahallerini kırıp rahnedâr...*" edenlerle ilgili cezalar hakkındadır. Yoruma göre değişebilecek bu genel hüküm çok yetersizdir. Fakat 1869'a kadar Osmanlı kanunlarında eski eserlerle ilgili tek maddedir. 1869 tarihli bu Asar-ı Atika nizamnamesi yedi maddeden ibarettir, en önemli maddesi, kazıda ele geçirilen eserlerin sikkeler istisna yurt dışına çıkarılamayacağı, yurt içinde satışının serbest olduğu, devlete satın almada öncelik tanınması hakkındadır. İkinci önemli madde ise, kazı işinin yalnızca toprak altındakiler için geçerli olduğunu, toprak üstündeki eserlere dokunulamayacağını hükme bağlamaktadır. Devletin ilk kazı ruhsatlarında çift olan eserlerin birini alma hakkından vazgeçerek, çıkan eserleri tamamen şahıslara bıraktığı buna karşılık eserlerin yurt dışına çıkarılamayacağı gibi çok önemli bir sınırlama getirdiği görülüyor. Mevcut belgelerden bilindiği kadarıyla Osmanlı devleti hukuk sisteminde eski eserlerle ilgili ilk genel hüküm 9.8.1858 tarihli Ceza Kanunnamesi'nin 133. maddesidir ve "*Hayrat-ı Şerife ve tezyinat-ı beldeden olan ebniye ve asar-ı mevzu'd-yı hedm ve tahrib ve yahud bazı mahallerini kırıp rahnedâr...*" edenlerle ilgili cezalar hakkındadır. Yoruma göre değişebilecek bu genel hüküm çok yetersizdir. Fakat 1869'a kadar Osmanlı kanunlarında eski eserlerle ilgili tek maddedir (Çal, 1997: 391).

1846 yılında Mecmua-i Asar-ı Atika'nın oluşumu sonrasında Osmanlı yöneticileri eski eserlerin müzede toplanması isteklerini, vilayetlere gönderdikleri emirle hızlandırarak gösterirler. Eski eserleri koruma amacıyla girişilen bu ilkel müzecilik girişimi olumlu olsa da mevcut kanun'da eski eserlere yönelik hukuki bir düzenleme yoktur. Kudüs ve Halep gibi uzak şehirlerden eserlere ait çizim ve listeler başkente gönderilirken yurt içinden kaçırılma riski olan heykeller İstanbul'a naklettirilir. Ancak yabancılar kazı izni almaya alışmışlar, hatta kazı gerektirmeyen yüzey buluntularını bu izinler içinde götürmektedirler. Bu arada, 1858 yılında çıkarılan "Arazi Kanunnamesi", dolaylı da olsa taşınır eski eserleri koruma yönünden maddeler içermektedir. İslam fihına göre düzenlenmiş bu kanunlarda, sahipsiz taşınır nesnelere ele alan bir bahis yer almaktadır. Bu bahis içinde "eski" olma durumu yer almaksızın, tüm sahipsiz taşınır eşya nitelenmektedir. Kanundaki hüküm, sahipsiz olan taşınırın bulunması halinde eşyanın İslami özellikler gösteren bir üretim olup olmadığına bakılır. Eser, İslam toplumuna ait bir nesne ise bulan kişi, eşyanın sahibini arar. Eşyanın sahibini bulamayan kişi ihtiyaç sahibiyse kendisine alır. Varlıksızsa, ihtiyaç sahibi birine veya devlete verir. Eğer bulunan nesne İslam kültürü dışında bir şeyse, değerinin beşte biri devletin kalanı arazi sahibinindir. Devlet arazisinde bulunanlar ise beşte biri devlete, kalanı bulan kişiye olmak üzere paylaşılır. Bulan şahsın milliyeti ve dini önem arz etmez. Osmanlı vatandaşı olması gerekir. Yabancı bir ülke vatandaşı bu haklara sahip değildir. Yabancı bir şahsın bulduğu nesne devlete ait sayılır. Ancak önceden padişah izni alan yabancılara arama izniyle verilen pay vaadi geçerlidir. Bu kanundan anlaşılmaktadır ki; izin alarak arkeolojik araştırma ve kazı yoluyla eser temini, devlete sınırlı bir pay vermekle kolaylıkla yapılabilmektedir. Devletin alacağı paylar gibi konularda, kültür varlıklarını koruyan bir mevzuat olmadığı için netlik yoktur, sınırlı ve değişkendir. Bu nedenle konuya yönelik dolaylı atıflar Arazi Kanunnamesi 'ne yapılmıştır. Özel şahıslar ve devlet, kendine ait arazilerde bulunan arkeolojik eserlere, taşınmazın sahibi olduklarından her halde sahip durumdaydı. Sahibi olmayan arazide bulunan arkeolojik eserler ise rahatlıkla tahribata uğruyor, yerinden sökülüyor veya alınıp götürülebiliyordu. Korumacılık bağlamında diğer bir kanun; anıtsal ve dinsel eserlere yönelik tahrip ve tecavüze yönelik eylemleri 9 Ağustos 1858 tarihli Ceza Kanunnamesi 133. maddesinde cezalandırmasıdır. Karar sadece kutsal ve anıt

eserleri kapsadığından yetersiz olduğu halde Osmanlı hukuksal yapısında, eski eserlere matuf ilk koruma hükmü olması açısından önemlidir. Arkeolojik faaliyetleri düzenleyen bir yasanın olmaması, özellikle yabancı araştırmacıları, Babıali'den çıkardıkları fermanlar ile serbestçe kazı yapmaya ve çıkardıklarını götürmeye yol açıyordu. Bu süre içinde bazı bölgelerden elde edilen arkeolojik eserlerin konsoloslar yoluyla yurt dışına kaçırılma teşebbüsleri de fark edilmiştir. Bunun önüne geçmek için İstanbul'daki yabancı elçiliklere 1857 tarihinde birer uyarı gönderilmiştir. Eski eserlerinin, verdiği kazı izinleriyle yağmalandığını fark eden hükümet ilk kez 1868 yılında Maarif Nezaret'ine yazdığı bir buyrukla bir eski eserler müzesi kurulması ve bir de eski eserleri korumaya alacak bir tüzük hazırlanmasını öngörmüştür. Ancak bu doğrultuda hızlıca hazırlanamayan tüzük sebebiyle eski eser talan ve yağması uzunca bir zaman daha sürmüştür. Sadrazamlık, 18 Ocak 1869'da Şuray-ı Devlet Dairesi'nin hazırladığı raporu incelemiş ve padişahlık makamına sunmuştur. Raporunda, kazılara izinlerin devam edebileceği, ancak çıkan eserlerin yurt dışına çıkamayacağı, yurt içinde veya devletçe satın alınmasına müsaade edilmesi gerektiği belirtilmektedir. Metinde, vatandaşın kendi toprağından çıkardığı eski eserin, kendisine ait olup kuralların aynı olduğu, sadece sikkelerin kural dışında olup, yurt dışına satılabileceği geçmektedir. Ayrıca eski eserlerin korunması gerektiği ve zarar verenlerin cezalandırılacağı belirtilmektedir. Raporun sonunda eski eserlerin yeni kurulması öngörülen müzede toplanması ve kurulacak müzenin bütçesi yer almaktadır. Bu rapor bir gün sonra padişah tarafından, 19 Ocak 1869'da münasip görülerek gereği yapılması emriyle onaylanmıştır. Bu dönemde kazılar çeşitli yerlerde devam ediyor, çıkarılan eserler yasal boşluktan da yararlanarak yurt dışına kaçırılıyordu. Çeşitli yazışmalar sonunda teşvik edilerek hazırlanan tasarı, 13 Şubat 1869 tarihinde ilk "Asar-ı Atika Nizamnamesi" olarak, Maarif Nazırı Safvet Paşa Dönemi'nde yürürlüğe girdi. Bu düzenlemeye kadar eski eserlere ait hukuk, tamamıyla fihhi hükümlere dayalıydı. Nizamname, Osmanlı hukuk tarihinde arkeolojik eserlerin korunmasına yönelik ilk özel düzenlemedir. Bundan sonra eski eserlerle ilgili ihtiyacı karşılayamama gerekçeleri ortaya çıktıkça sırasıyla 1874, 1884, 1906 yıllarında yayımlanan Asar-ı Atika Nizamnameleri olarak adlandırılan eski eser tüzükleri yayımlandı. 1869, 1874, 1884 Asar-ı Atika Nizamnameleri, Türk ve İslam Eserlerini, Asar-ı Atika içinde kabul etmemiş, bunun yanında arkeolojik eserlerin de özel

mülkiyete geçişine izin vererek bu konuda bir piyasa ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu hareketli ve denetimsiz iç piyasada ve mezatlarda eski eserlerin satışı artmış, durumdan üstü örtülü olarak Avrupa müzeleri beslenmiş, ülke içindeki müzecilik ve koleksiyonculuk varlık gösterememiştir. 1921 yılında tasarısı oluşturulan nizamname ise yürürlüğe girmeden kaldı. Asar-ı Atika Nizamnameleri günümüzün Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasalarına karşılık gelen hukuki düzenlemelerdir. 1906 Asar-ı Atika Nizamnamesi ile Türk ve İslam eserlerinin de devlet malı olarak kültür varlıkları kapsamı içine alınmıştır. Cumhuriyet Dönemi'nde de uzun yıllar temelini Asar-ı Atika Nizamnamelerinin oluşturduğu yasalar kullanıldı. 1884 Nizamnamesi'nin üzerinde yapılan çalışmalarla 1906 yılında hazırlanan Asar-ı Atika Nizamnamesi, 25.04.1973 tarihli ve 1710 sayılı "Eski Eserler Kanunu" çıkana kadar yürürlükte kalmıştır. Bu düzenlemeler "nizamname" olarak anılsa da kanun hükmündedirler (Şenol, 2021: 184).

1710 sayılı Eski Eserler Kanununda ise ilk defa özel müze ve koleksiyonculuk kavramlarına yer verilmiştir. 1983 yılında çıkarılan 2863 sayılı "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu", üzerindeki değişiklik ve düzenlemelerle günümüze ulaşmış son yasadır.

Bu yasa, Türk eski eser hukuku içindeki taşınır taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunması konusunu, bilimsel temeller üzerinde sistemli olarak toplumsal hayata geçirmeyi amaçlamıştır. Böylelikle belgelerle yapılan işlemler daha sağlıklı bir şekilde sonuçlanmaktadır.

5.1. Asar-ı Atika Nizamnameleri

5.1.1. I. Asar-ı Atika Nizamnamesi (1869)

Osmanlı Devleti sınırları içinde yabancılara izinli kazı ruhsatlarının verilmeye başlamasıyla eski eserlerin talanı ve kaçakçılığı dikkat çekici boyutlara ulaşmıştı. Eldeki hukuki yapının, eski eser kaçakçılığını önleyici düzeyde olmaması suiistimale sebebiyet veriyordu. Şurayı Devlet'in Sadrazamlığa arz ettiği tasarı mazbata ile 1868'de kazı faaliyetlerini düzenlemek başta olmak üzere bir nizamname çalışması başlatıldı. Maarif Nezaretince başlatılan eski eserler yasası çalışmaları devam ederken, eski eserlerin korunması için de yasanın hazırlanıp yürürlüğe girmesine dek kazı izinleri kaldırılmıştı (Şenol, 2021: 184).

Taşınır eski eserler hakkında toplam 7 maddeden oluşmaktadır. Nizamnâmede, kazıdan çıkarılan sikke dışındaki eski eserlerin yurt dışına çıkarılamayacağı, yurt içinde satılma izninin bulunduğu ve talep olunur ise hükûmete satılacağı; bir kişinin mülkünde ortaya çıkan eski eserlerin kişinin kendi malı olacağı; antika ihracı için verilen izninin sadece toprak altındaki eserler bakımından geçerli olduğu, toprak üstündeki esere dokunulamayacağı, aksi halde kişilerin kanunen tedip (yola getirme) edileceği belirtilmiştir. Bunun yanında 3 Haziran 1871 tarihinde, söz konusu Nizamnameyi tamamlayıcı nitelikte olan yayınlar ve kazılarla ilgili ruhsatnameler hakkında talimat çıkarılmış; her 10.000 arşın karelik alan için 2 Osmanlı akçesi ödenmesi esası benimsenmiştir (Nesli, 2018: 462-464).

5.1.2. II. Asar-ı Atika Nizamnamesi (1874) (20 Safer 1291/8 Nisan 1874)

1869 Nizamnamesi'nin yetersiz kalması sonucu 1874 yılında daha düzenli ve sistemli olacak şekilde yeni bir nizamname hazırlanmıştır.

Bu nizamname 4 bölüm ve 36 maddeden oluşmaktadır. Nizamname'nin birinci maddesinde eski eserler, kadim zamanlardan kalan her çeşit sanatla yapılmış varlık olarak tanımlanmıştır. İkinci maddesinde, eski eser kapsamında değerlendirilecek olan varlıklar iki grupta toplanmıştır. Bunlar, meskûkât (madeni paralar, sikkeler) ve taşınması mümkün olan veya olmayan diğer varlıklardır. Nizamnâme, genellikle kazılarla (hafriyat) ilgili hükümler içermekle birlikte, taşınmaz eski eserler hakkında da maddeler bulunmaktadır. Bazı mabet ve diğer binaların gerektiğinde memur tayin edilerek korunabileceği; mabetler, tekkeler, medreseler, kabirler, suyollarında kazı yapılamayacağı; eski eser niteliğindeki binaları tahrip eden veya yıkanların Ceza Kanunu'nun 130'uncu maddesi uyarınca cezalandırılacağı buna örnektir. Nizamnamenin en önemli maddelerinden biri, kazıda çıkarılan eski eserlerin üçte birinin devlete (mirîye), üçte birinin eseri bulana ve üçte birinin eserin ortaya çıktığı arazinin sahibine ait olduğunu kabul eden 3'üncü maddedir. Kazıyı yapan kişinin, kendi payına düşen kısmı yurt dışına çıkarabilme imkânının olması ise, 1869 Nizamnamesi'ne göre bir geri adım niteliğindedir. 1874 Nizamnamesine, özellikle 3'üncü madde bakımından, o dönem basınında getirilen eleştiriler ve Osman Hamdi Bey'in müze müdürü olarak seçilmesi neticesinde, 1884 Asar-ı Atika Nizamnâmesi (23 Rebûlâhîr 1301/21 Şubat 1884) kabul edilmiştir.

Osman Hamdi Bey tarafından hazırlanan bu Nizamname, ufak değişikliklerle neredeyse bir yüzyıl (1973 Eski Eserler Kanunu'nun kabulüne kadar) yürürlükte kalmıştır (Nesli, 2018: 462-464).

5.1.3. III. Asar - ı Atika Nizamnamesi (1884)

21 Şubat 1884'te onaylanan yeni düzenleme on yıl önce kabul edilen 1874 Nizamnamesi'ne bir tepkinin ürünü olarak kabul edilir. Eski nizamnamenin yağmayı meşrulaştıran hükümleri anlaşılmasına rağmen yenisini yürürlüğe koymak on yılı bulmuştur. 1874 Nizamnamesi'nin yaptırımdan yoksun ve muğlak maddelerle dolu olması ülke içindeki arkeolojik varlığı, yabancı araştırmacılara tepsi içinde sunmuştu. Bu durumda ortaya çıkan çekişme müzede, basında ve elit kesimde rahatsızlığı giderek artırdı. Sadrazamlığın Maarif komisyonuna gönderdiği bir talimatta Avrupa'da çıkarılan eski eserlerin kopyalarının kazan araştırmacılara verildiği, orijinallerinin müzelerde kaldığı, Türkiye'de de benzer uygulamayı sağlayacak bir düzenleme önerilmektedir. Bu istekle Osmanlı yöneticilerinin, arkeolojik eserlerin sanatsal, estetik ya da tarihi değerleri gözetmeksizin, eksikliği doldurmak üzere, Avrupa hukuk uygulamalarını taklit eden siyasi tutumları da gözlenmektedir (Şenol, 2021: 197).

1884 tarihli Asar-ı Atika Nizamnamesi'ni hazırlayan Osman Hamdi Bey, "Osmanlı Devlet'inde açığa çıkan eski eserin yabancı bir ülkeye nakil ve ihracı katiyen yasaktır" hükmü gibi, bulunduğu dönemde önemli değişiklikler ve düzenlemeler yapmıştır (Aytekin, 1997: 53).

Bu nizamname beş bölüm ve otuz yedi maddeden oluşmaktadır. Nizamnamenin yeniliklerinden biri, eski eser kavramının örneklendirilmek suretiyle ifade edilmiş olmasıdır. Taşınır ve taşınmaz eski eserlerle hükümler içeren Nizamname, kazıdan çıkarılan eserlerin tamamını devlete ait kabul ederek eski eser hukukunun temel bir kuralının oluşumunu sağlamıştır (Nesli, 2018: 462).

1884 Nizamnamesi, yürürlüğe girdi ama uygulanması oldukça zor oldu. Kazı izinlerinde istenen hükümler sağlansa da çıkarılan eserlerin müzeye gidişinde nizamname işlemez. Padişah II. Abdülhamit yakın ilişkileri nedeniyle bazı devletlere özel nizamnameyi uygulama dışı bırakır. Bir takım bürokrat da genelde daha kayıt edilmeden eserlerin yurt dışı yolunu açar. 1898 yılında hazırlanan ve 1905'de

Avusturyalılara Efes'ten çıkan eserleri tümüyle ülke dışına kaçırmayı sağlayan ayrıcalıklı özel düzenleme bardağı taşıran son noktadır. Hazırlanan bir tezkere ile yabancı araştırmacılara verilmiş tüm ruhsatlar iptal edilir. Nizamname o kadar çok ihlale uğramış ve çiğnenmiştir ki, tekrar uygulanması yabancılarda şaşkınlık yaratmıştır. Tüm kazılar ve izinler iptal olmuş, çıkan eserler nizamname hükümlerince Osmanlı Müzesi'ne alınmıştır. Fakat 1906 yılında yeni bir nizamname yayınlanacağı bildirilmiştir (Şenol, 2021: 199).

5.1.4. IV. Asar-ı Atika Nizamnamesi (1906)

Bu nizamnamede taşınır ve taşınmaz eski eserlerin kapsamına nelerin girdiği tek tek sayılmak suretiyle belirtilmiştir. 1906 Nizamnamesinde yer alan taşınmaz eski eserlere ilişkin hükümlerin yetersiz görülmesi üzerinde, 1912 yılında Muhafaza-i Âbidat Nizamnâmesi çıkarılmıştır. 1921 yılına gelindiğinde, yeni bir Asar-ı Atika Nizamnâmesi Tasarısı (1921 Asar-ı Atika Nizamnâmesi Layihası) hazırlandı. Bu tasarıdaki önemli yenilik, eski eser tanımına günümüzde olduğu gibi bir zaman sınırlaması getirilmesidir. Bu kapsamda Nizamnâme tasarısında, 18'inci yüzyıl sonuna kadarki güzel sanatlar, ilim, edebiyat ve sanat değeri taşıyan şeylerin eski eser sayılacağı belirtilmiştir. Daha sonra 1906 Nizamnamesi'nin 5'inci maddesinde yer alan eski eserler sıralanmıştır. Nizamnâme tasarısında, kazı yapana, yapacağı masraf ve harcayacağı emek nedeniyle bir teşvik olması için hisse tanınması kabul edilmiştir. Ancak kişinin kendi payına düşen kısmı yurt dışına çıkarabilme imkânının tanınması, bu tasarinın işgal kuvvetlerinin baskısıyla hazırlanmış olabileceği yönünde değerlendirmelere neden olmuştur (Nesli, 2018: 463).

1884 yılında hazırlanan nizamname, 1906 yılında yeniden düzenlenmiş ve daha sonra alınan yeni kararlar ile bu nizamnamenin kurallarını geliştirmiştir. Böylece 1973 yılına kadar, eski eser kanunlarında önemli bir değişiklik yapılmayacaktır (Aytekin, 1997: 54).

Osmanlı Devleti, farklı kültürleri bir arada barındıran ve geniş bir coğrafyada hâkim bulunan bir devlet idi. Eski eserler konusunda oldukça geniş bir potansiyele sahip topraklar, Osmanlı hâkimiyetinde bulunmaktaydı. Devletin fetih politikası, yakıp yıkma, bir başka ifadeyle yağmacılığa dayanmadığından, fethedilen bölgelerdeki kültür varlıklarına zarar verilmemiştir. Nitekim Fatih Sultan Mehmet

tarafından İstanbul fethedildiğinde, Hristiyanlık için önemli bir dinî merkez olan Ayasofya Kilisesi'nin muhafaza edilmesi ve rahipler ile rahibelere ibadet hürriyeti tanınması bu konuda örnektir. Osmanlı Devleti'nde, taşınır nitelikteki eski eserlerin korunması gerekli varlıklar olduğu anlayışının geç olduğu söylenmelidir. 1847 yılında H. Layard'ın arkeolojik kazı yapmak üzere hükümetten izin istemesi üzerine, Meclis-i Hass-ı Vükela'nın, "*Saye-i şahanede böyle taşlar memleketimizde boldur, onların hepsini götürsünler, yalnız altın ve gümüşe dair bir şey varsa onları bize bıraksınlar*" ifadelerini kullanarak izin vermesi bu hususta örnektir. Ayrıca hükümdar veya devlet yetkilileri tarafından, başka devletlere hediye olarak gönderilen eserlerin birçoğunun, eski eser niteliğine sahip varlıklar olması bu kanaati desteklemektedir. Mısır valisi Kavalalı Mehmed Ali Paşa, Luksor Tapınağı (Mısır) önündeki obeliski Fransa Kralı Louis Philippe'e armağan olarak göndermiş, obelisk Paris Concorde Meydanı'na dikilmiştir. Bir başka örnek, sikkelerin tedavülüne ilişkindir. Osmanlı Devleti'nin kurulduktan bir süre sonrasına kadar, Selçuklu ve İlhanlı sikkelerini kullandıkları, bu sikkelerin tedavül kabiliyeti olduğu bilinmektedir. Osmanlı Devleti'nde vakıfların, eski eserlerin korunması hususunda aktif ve önemli bir rol üstlendiğini belirtmek gerekir. Vakıf, bir malı, kamu mülkü hükmünde olmak üzere, bir veya birkaç amaç doğrultusunda ebedî olarak tahsis etmek anlamını taşımaktadır. İslâm hukukunda Allah'a yaklaşma gayesiyle yapıldığı kabul edilen bu işlem neticesinde, Osmanlı toplumunda cami, medrese, kütüphane, yol, köprü, hastane, çeşme, kuyu gibi çok sayıda eser ortaya konulmuştur. Bu vakıf eserlerin sürekliliğini sağlamak için yapılması gereken hususlar vakfiyelerde (vakıf senedi) yer almaktadır. Vâkıf (vakfeden kişi), vakfiyede vakfın idaresine ilişkin hususları belirleyebildiği gibi, bir malı vakfederken o malın geleceğini garanti altına almak amacıyla, vakıf gelirinin bir kısmının, eserin bakım ve onarımı için ayrılması gerektiğini bildirebilmekteydi. Osmanlı Devleti son zamanlara, bir başka ifadeyle vakıf sisteminde bozulmalar olana kadar, eski eserlerin korunması hususunda bu sistemden yararlanmıştı (Nesli, 2018: 455).

Bu nizamnameyle giderilen bir önemli eksiklik, ilk defa açıkça Müzeler Umum Müdürlüğünün bütün eski eserlerle ilgili işleri yürütmekle yükümlü olduğunun ifade edilmesidir. Yine bu nizamname ile Osmanlı idarecilerinde eski eser anlayışının yavaş yavaş olgunlaşmaya başladığı görülmektedir. 1913 yılında kurulan Evkâf-ı

İslâmiyye Müzesi'ne kadar müzelere sikke dışında Türk-İslam devri eseri alınmadığı bilinmektedir. Asar-ı Atika tanımları da daha çok Türk-İslam devri öncesi düşünülerek yapılmıştır. Geçen zaman içinde Türk-İslâm devri eserlerinin eski eser sayılıp sayılmamaları konusu uygulamada aksaklıklara yol açmış olmalı ki bu defa 4. maddedeki taşınır taşınmaz bütün eski eserlerin devletin malı olduğu hükmünün İslami eserler için de geçerli olduğunun belirtilmesine gerek duyulmuştur. Hâlbuki daha 1882' de pek alışık olunmadığı şekliyle ve cüretkâr bir ifade ile Osmanlılık bir kenara itilerek "Türk" eserlerinin harap hale gelişini şikâyet eden, bir milli müze kurulmasını isteyen, üstelik bunu devletin resmi yazışmasında dile getiren düşüncenin ancak 1913 yılında uygulamaya konulması, Türkçülük hareketinin artan etkisiyle sağlanmıştır. Nihayet yeni Nizamname ile eski eser ticareti yapanların yalnızca ruhsat almak suretiyle bu faaliyetlerine devam edebilecekleri hükmü konularak bu sahadaki boşluk 26. madde ile kapatılmış olmaktadır (Çal, 1997: 393).

1869 tarihli Asar-ı Atika Nizamnamesi'nin, genel bir çerçevede incelendiğinde, detaya inen bir yasa olmadığı, bilimsel kaygıları ve korumacılığı primitif düzeyde tuttuğu görülmektedir. Nizamname, eski eserlerin yurt dışına çıkarılmasından rahatsız olan Osmanlı'nın kaygılarını ortaya koyan, bu çerçevede çözümü sikkeler hariç, kapsamı tam belirgin olmasa da eski eserlerin yurt dışına çıkışını yasaklamakta bulan, ancak teokratik bir yaklaşım sonucu Padişah'a verilen yetkiyle bu yasağı tartışılır hâle getiren, bulunan eserlerin mülkiyetini toprak sahibinde ve kazı iznine sahip şahısta bırakan özel mülkiyetçi bir yasa olmuştur. O yıllarda özel müzelerin olmadığı, bilimsel statüde bir koleksiyonculuğun bulunmadığı düşünülse de, kazılar sonucu ortaya çıkarılan ve özel mülkiyete geçen eski eserlerin yurt içinde alımı ve satımının yapıldığı tasavvur edilebilir. Devlet, kazılardan çıkan eserleri satın almada öncelik hakkına sahiptir. Devlet, bu hakkı kullanarak ve bizzat uzmanlar çalıştırıp kazı yaparak İstanbul'daki müzeyi arzulanan düzeye getirmeyi amaçlamıştır. Osmanlı'nın, ekonomik ve siyasal açıdan, o dönemdeki durumu düşünüldüğünde, yapılmak istenen veya yapılmaya çalışılan işin önemi takdire değerdir. Müze müdürlüğüne Osman Hamdi'nin atanması hem yabancı müze müdürlerinin sonu olmuş, hem de onun tarafından hazırlanan 1884 tarihli nizamname ile tüm bu aksaklıklar büyük ölçüde ortadan kaldırılarak, devlet mülkiyetine dayalı bir düzenleme getirilmiştir (Karaduman, 2004: 82).

6. 1973 TARİHLİ 1710 SAYILI ESKİ ESERLER KONUNUNDA KÜLTÜR VARLIĞI TİCARETİ ve KOLEKSİYONERLİĞİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER

Yönetmeliğe göre koleksiyoncu “*koruma, değerlendirme, yarar sağlama ve merakı tatmin amacıyla korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarının koleksiyonunu yapan veya yapacak olan kişi veya kuruluşlar*” şeklinde tarif edilmektedir (m. 4). 1710 sayılı EEK, sadece gerçek ve tüzel kişilerin koleksiyoncu olabileceğini hükme bağlamış ve tüzel kişiliği olmayan kuruluşlara koleksiyon yapma yetkisi vermemiştir (m. 21). 2863 sayılı Kanun ise çelişkili ifadeler nedeniyle, tüzel kişiliği haiz olmayan kamu kurum/kuruluşlarının koleksiyoncu sıfatını taşıyıp taşımayacağını müphem hâle getirmiştir. “... *Kamu kurum ve kuruluşları, ... Koleksiyonlar meydana getirebilir...*” (m. 26/II) ile “*Gerçek ve tüzel kişiler, ... Koleksiyonlar meydana getirebilir.*” (m. 26/VI) ifadeleri görüldüğü üzere aynı madde içinde yer almaktadır. Bu maddede yer alan çelişkili ifadelere rağmen, hükmü genel olarak yorumladığımız zaman, tüzel kişiliği haiz olmayan bir kamu kuruluşunun da koleksiyoncu olabileceği sonucuna ulaşırız. Bu anlamda olmak üzere örneğin, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ortaçağ ve Yeniçağ Anadolu Medeniyetlerinin eski mevzuat ve yargı kararlarına ilişkin bir koleksiyon meydana getirebilir. Taşınır kültür ve tabiat varlıkları koleksiyonculuğu yapmak isteyenlerin yönetmelikte düzenlenen belgelerle birlikte en yakın müze müdürlüğüne yazılı olarak başvurmaları gerekir (Yönetmelik m. 5). Yapılan başvuru üzerine, ilgili müze müdürlüğüne bağlı uzmanlar, koleksiyonun bulunduğu veya bulundurulacağı yerin, eserlerin sağlıklı bir şekilde muhafazası için uygun olup olmadığı ve güvenlik tedbirlerinin gereği gibi alınıp alınmadığını incelerler. İnceleme sonucunda, herhangi bir sakınca görülmez ise müze müdürlüğüne izin belgesi verilir. Verilen belgenin bir nüshası Bakanlığa gönderilir (Yönetmelik m. 5/II). Gerçek ve tüzel kişiler, Kültür ve Turizm Bakanlığınca verilecek bu izin belgesi ile korunması gerekli taşınır kültür varlıklarından oluşan koleksiyonlar meydana getirebilirler (2863 sayılı Kanun m.26/VI). 2863 sayılı Kanun’un lafzına göre koleksiyonların konusunu sadece kültür varlıkları oluşturabilir. Tabiat varlıklarına hükümde yer verilmemiştir. Koleksiyoncular, ilgili müzeye tescil ettirerek, koleksiyonlarındaki her türlü eseri on beş gün önce Kültür ve Turizm Bakanlığı’na haber vermek şartı ile kendi aralarında

değiştirebilir veya satabilirler. Satın almada öncelik Kültür ve Turizm Bakanlığı'na aittir (2863 sayılı Kanun m. 26/VIII). Müzede teşhir edilen kültür varlıklarının haczi mümkün değildir. Koleksiyoncunun zilyetliğinde bulunan kültür varlıkları ise kamu hizmetine tahsisli olmadıklarından haczedilebilirler. Ayrıca, bunların icra kanalı ile yine koleksiyoncu sıfatını haiz bir kişiye devri devlet malı olma niteliklerine hanel getirmez. İcra dairesinin yapacağı açık artırma, artırma şartnamesine koyulacak hüküm sayesinde, koleksiyoncu sıfatını haiz kişiler arasında yapılacak ve haczedilen kültür varlığı devralan kişinin envanter defterine kaydedilecektir. Bu durumda sadece bir el değiştirme söz konusu olacaktır. Koleksiyoncular faaliyetlerini, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bildirmek ve yönetmelik gereğince, taşınır kültür varlıklarını envanter defterine kaydetmek zorundadırlar (2863 sayılı Kanun m. 26/VII). Koleksiyoncu belgesi olan davacının korunması gerekli taşınır kültür varlığı niteliğindeki eski yunan sikkesini koleksiyoncu belgesi sahibi olmayan bir kuyumcuya gerekli izin alma yükümlülüğünü de yerine getirmeksizin satmak isterken yakalandığı, evinde yapılan aramada ise yine korunması gerekli nitelik taşıyan tasnif ve tescile tâbi muhtelif devirlere ait 17 adet sikkenin de ele geçirildiği, bu suretle koleksiyoncu olarak keza envanter defterine kaydetme yükümlülüğünü yerine getirmeden elinde taşınır kültür varlığı bulundurduğu, bu nedenle eski eser kaçakçılığı suçundan Ağır Ceza Mahkeme'sinde hakkında açılan dava sonucunda 29.11.1983 günlü kararla mahkum olduğu ve anılan mahkeme kararıyla elindeki envanter defterine kaydedilmemiş taşınır kültür varlıklarının müze müdürlüğüne teslimine karar verildiği temyiz dosyasının incelenmesinden anlaşılmıştır. Devletin malını emanetçi sıfatı ile zilyetliğinde tutan koleksiyoncu bu malda meydana gelen zararlardan da sorumlu olacaktır. Bu bağlamda, koleksiyonda bulunan kültür varlıklarının çalınması, tahrip olması ve telef olması gibi durumlarda bunların bedelini devlete ödemek zorunda kalacaktır(Aydos, 2008: 73).

1973 tarihli 1710 sayılı Eski Eser Kanunu'nun 21. Maddesinin ikinci ve üçüncü fıkrası sadece gerçek ve tüzel kişilerin koleksiyoncu olabileceğini hükme bağlamış ve tüzel kişiliği olmayan kuruluşlara koleksiyon yapma yetkisi vermemiştir.

Madde 22'de "Yurt içindeki eski eserler, hiçbir suretle yurt dışına çıkarılamaz ancak yurt dışından kendileriyle getirilen yabancı menşeli eski eserleri tekrar götürmelerinin belgeli olarak gerçekleşebileceği" ifadesi yer almaktadır.

23. Madde'de "Eski eserlerin Yurt dışı ithalinin serbest olduğu" hükmü yer alır.

26. Maddeye göre "Eski eser ticareti Milli Eğitim Bakanlığının izni ile yapılır. Eski eser ticareti yapmak isteyenlerin Milli Eğitim Bakanlığından bir ruhsatname almaları şarttır. Bu kanunun kapsamına giren eski eserlerden koleksiyon yapanlara eski eser ticareti ruhsatnamesi verilmez."

Madde 28'de "Müzayelerdeki satışlara konu olan eski eserler ile koleksiyonlar ilk önce Devlet müzelerine gösterilir." ifadesi yer alır.

Madde 29: "Eski eser ticareti ile meşgul olanlar ticarethanelerine giren her yeni eseri satışa çıkarmadan önce, bölgenin müze müdürlük veya memurluklarına göstermeye mecburdurlar. Bunlardan müzelere mal edilmesine lüzum gösterilenler, müzelere satın alınırlar."

2863 sayılı KTVKK m. 6 "Devlet malı niteliği" başlığı ile aşağıdaki hükmü getirmiştir: "Devlete, kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmazlar ile özel hukuk hükümlerine tâbi gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan taşınmazlarda varlığı bilinen veya ilerde meydana çıkacak olan korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları Devlet malı niteliğindedir". Bu hüküm 1884 Asar-ı Atika Nizamnamesi'nden beri kültür varlıkları ile ilgili bütün düzenlemelerde yani 1906 Asar-ı Atika Nizamnamesi ve 1973 tarihli 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu'nda kabul edilen temel prensibin bir tekrarıdır. Osmanlı-Türkiye sınırları içinde bulunan eski uygarlıklardan kalan bütün taşınır ve taşınmaz objeler kanunen devlete aittir. 1884'ten beri ister kamu tüzel kişilerine, devlete ait arazide olsun ister özel mülkteki arazilerde bulunsun, eski halklardan kalan bütün eserler devlet malıdır. Burada öngörülen devlet mülkiyeti varlığı bilinen ancak eski halklardan kaldığı için üzerinde özel mülkiyet bulunmayan tarihi eserler ile yeni bulunacak arkeolojik objeler için öngörülmüştür. Bir başka ifade ile 1884'den beri kanun koyucu, üzerinde geçerli olarak özel mülkiyet kurulmuş olan nesnelere bir kanun maddesi ile devlete geçirmemekte; tam tersi eski halklardan kalan varlığı bilinen eserlerin ve bundan sonra yeni bulunacak (ister devlet arazisinde isterse özel mülkiyete tâbi bir arazide

olsun) arkeolojik objelerin kanun gereği (ipso iure) devlet malı olacağını açıklamaktadır. Burada devletin mülkiyet hakkının tesisi için zilyetlik şart değildir. Bulunan eser devletin kontrolüne geçmese, yetkililerin haberi olmasa, eser kayıt altına alınmasa bile kanun gereği devletin malıdır. Eserin bulunuş şeklinin de bir önemi yoktur. İzin alınarak yapılan bir araştırma, sondaj, kazı ya da define arama faaliyetinde bulunan objeler de kaçak kazı sonucu bulunan ya da izinli define arama faaliyeti sırasında bulunup ta ihbar edilmeyen veya tamamen tesadüfen bulunan arkeolojik objeler de devlete aittir. Devletin bu objeler üzerinde mülkiyet hakkı iddia etmesi için herhangi bir prosedüre ihtiyaç bulunmamaktadır. Bizatihi kanun maddesi Türkiye sınırları içinde bulunan bütün arkeolojik objelerin özel mülkiyete geçmesini yasaklamış; onları devlet malı haline getirmiştir. Madde 5; eski halklardan kalan taşınmaz kültür varlıklarını (anıtlar, kiliseler vb.) da özel arazide olsa bile devlet malı olarak kabul etmektedir. Zira taşınmaz kültür varlığı üzerinde mülkiyet hakkı yoktur ve kazılarda ortaya çıkan bu eserler özel mülkiyete ait olan bir arazide bulunsa bile arazi sahibinin değil, devletin malı olur. Buna karşılık üzerinde özel mülkiyet kurulmuş olan taşınmaz eserler kanun kapsamında korunması gerekli kültür varlığı olarak tanımlandığında (yalılar, köşkler vb.) otomatik olarak devlet malı olmaz. Özel mülkiyete tâbi olan bu kültür varlıklarının devlet mülkiyetine geçmesi kamulaştırma yoluyla olacaktır (Özel, 2018: 226).

1983 tarihli KTVKK devlet malı olan arkeolojik objeler yanında özel mülkiyete tâbi kültür varlıkları ile ilgili düzenlemeler de yapmaktadır. Öncelikle vurgulanmalıdır ki, Türkiye’de özel mülkiyette bulunan taşınır kültür varlıkları da bulunmaktadır. Sanat eserleri (tablolar, heykeller vb.), etnografik eserler (halılar, kilimler, giysiler, el yazma kitaplar, Kur’anlar vb.), 1884’den önce Türkiye’de bulunmuş ve üzerinde kanuna uygun şekilde özel mülkiyet tesis edilmiş olan arkeolojik objeler ya da Türkiye kaynaklı olmayan ve üzerinde hukuka uygun olarak özel mülkiyet kurulmuş olan kültürel objeler bu kategoriye girmektedir. Tasnif ve tescil edilen kültür varlıkları korunması gerekli kültür varlıklarıdır ve bunlar 2863 sayılı Kanununun 24. maddesine göre Devlet tarafından satın alınabilir. Elbette maliklerin satma yükümlülüğü yoktur. Zira Türk hukuk sistemi ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına göre sadece taşınmazlar karşılığı ödenmek kaydıyla kamulaştırılabilir (m. 46). Taşınırın kamulaştırılması ve maliklerin satmaya

zorlanması söz konusu değildir. Bu durumda kültür varlığı müze envanter defterine tescil edilir ve sahibine bir belge ile iade edilir. Korunması gerekli etnografik nitelikli kültür varlıklarından müzelere alınması gerekli görülmeyenler ile bu nitelikte olup da sahiplerince müzelere satılmak istenmeyen taşınır kültür varlıkları tescile tâbi kültür varlığı belgesi düzenlenerek iade edilir (Yönetmelik m. 10). Buna göre özel mülkiyetteki kültür varlıkları şu kategorilere ayrılmaktadır:

a) Tescile tâbi olmayan kültür varlıkları: Bunlar 2863 sayılı Kanun kapsamında korunması gereken kültür varlığı değildir. “Müze koleksiyonlarını tamamlayıcı nitelikte olmayan ve belge değeri taşımayan etnografik nitelikteki kültür varlıkları ile Abdülmecit, Abdülaziz, V. Murat, II. Abdülhamit, V. Mehmet Reşat ve Vahdettin’e ait ve aynı çağdaki sikkelerin yurt içinde alımı ve devri serbest olup ayrıca tescile tâbi değildir (19803 Sayılı T.C. Resmi Gazete, 1988).”

b) Kanun kapsamında korunması gerekli kültür varlıkları:

1) Tescile tâbi etnografik eserler; A) korunması gerekli etnografik nitelikte kültür varlıklarından müzelere alınması gerekli görülen ancak sahipleri tarafından satılmak istenmeyen eserler. Bu nitelikteki etnografik eserler yurt dışına çıkarılamayacağını gösteren bir belge ile maliklerine iade edilir. Belgenin bir örneği ilgili müzede bulundurulur. B) korunması gerekli etnografik nitelikteki kültür varlıklarından müzelere alınması gerekli görülmeyenler. Müzelere alınmayan etnografik eserler yurt içinde alımının, satımının ve devrinin serbest olduğunu gösterir bir belge ile maliklerine iade edilir. Belgenin bir örneği de ilgili müzede bulundurulur. A ve B kategorisi için Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tasnifi, Tescili ve Müzelere Alınmaları Hakkında Yönetmelik EK-2’de yer alan Tescile Tâbi Taşınır Kültür ve Tabiat Varlığı belgesi düzenlenir ve sahiplerine iade edilir. (m. 10 (1)).

2) Korunması gerekli taşınır kültür varlıklarının tasnifine ilişkin Yönetmelik m. 3(d)’de tanımlanmış olan güzel sanat eserleri,

3) Milli Mücadeleye, Türkiye Cumhuriyeti tarihine ve Atatürk’e ait korunması gerekli taşınır kültür varlıkları,

4) 1906 yılından önce Türkiye’de (Osmanlı’da) bulunmuş ve üzerinde hukuka uygun olarak özel mülkiyet kurulduğu tespit edilmiş arkeolojik objeler,

5) Yurt dışından getirilmiş, yabancı menşeli ve üzerinde hukuken özel mülkiyet kurulmuş her çeşit kültür varlığı. Özel mülkiyete tâbi taşınır kültür varlıklarını incelerken özel müze ve özel koleksiyoncuların elindeki arkeolojik objeler meselesine de değinmek gerekmektedir. KTVKK m. 26 özel müzecilik ve koleksiyonculuğu düzenlemektedir (27530 Sayılı T.C. Resmi Gazete, 2010).

Öncelikle vurgulanmalıdır ki özel müze ve koleksiyoncuların elinde bulunan arkeolojik objeler de devlet malıdır. Özel müze ve koleksiyoncular ancak 1906 yılından önce Osmanlı topraklarında bulunmuş ve üzerinde hukuka uygun olarak özel mülkiyet kurulduğunu belgeledikleri arkeolojik objeler için mülkiyet iddiasında bulunabilirler. Bunun dışındaki bütün Osmanlı-Türkiye menşeli arkeolojik objelerin mülkiyet hakkı devlete aittir. Özel müze ve koleksiyoncular sadece zilyet durumundadır. Kanunda açıkça düzenlenmeyen bir uygulama pratik hayatta gelişme göstermiştir. Buna göre bir arkeolojik obje bulan kişi kanunen üç gün içinde bunu yetkililere haber verme borcu altındayken, özel müze veya koleksiyoncuya vermeyi tercih etmektedir. Bir başka ifadeyle Cumhuriyet Tarihine ve Atatürk'e ilişkin eserler tescile tâbi olmadan korunması gerekli kültür varlığıdır ve yurt dışına çıkarılamaz. Türk Hukukunda Kültür Varlıklarının Mülkiyeti 233 ödeme yapmaktadır. Elbette ki bu satım sözleşmesi değildir; buluntu devlete ait olduğu için bulan bunu satamaz, koleksiyoncu da satın alıp malik olamaz. Söz konusu ödeme bulanın hak ettiği ikramiye gibi işlev görmektedir. Buluntuyu alan özel müze veya koleksiyoncu bunu yetkililere ihbar yükümlülüğü altındadır ve uygulamada kendilerine ikramiye ödenmemektedir. Özel müze veya koleksiyoncular tarafından bildirilen buluntu kayda geçirilmekte ve duruma göre özel müze veya koleksiyoncunun envanter defterine kaydedilmekte; bir başka ifadeyle koleksiyonlarının bir parçası haline gelmektedir. Bu durumda buluntunun mülkiyet hakkı devlete ait olmakla birlikte zilyetlik özel müze veya koleksiyoncuya geçmektedir. Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Müzelere Alınmaları Hakkındaki Yönetmelik m. 10(5) 2013 değişikliği ile dördüncü maddeye göre bulunan, çıkarılan kültür varlıkları ile özel müze veya koleksiyoncular vasfıyla ilgili müzelere getirilen kültür varlıklarından, müzeye alınması gerekli olmayanlar, envanter bilgileri oluşturularak müze envanterinde alıkonulur. İstenildiği takdirde bu şekilde belgelendirilen kültür varlıklarının Bakanlık denetiminde bulunan özel müzeler veya koleksiyoncuların

envanterlerine kaydedilmelerine izin verilir. Bir yıl içerisinde özel müzeler veya koleksiyoncularca devredilmeyen bu tür kültür varlıkları durumlarına uygun olarak müzelerde kayıt altına alınır hükmü getirilmiştir. Bu maddeden çıkarılan sonuç; eserlerin teşhiri, yayını ve korunmalarına ilişkin yükümlülükleri belirtmektir. Bu eserler bir koleksiyoncudan diğer bir koleksiyoncuya kanunlara uygun olarak devredilirse, bu işlem eserin satışı olarak değil, zilyetliğin devri olarak işlenecektir. Buradan yola çıkarak özel müze veya koleksiyoncudan çalınan herhangi bir eserin yurt dışında ortaya çıkması sonucu, Türkiye Cumhuriyeti mülkiyet hakkının ihlali sebebiyle; özel müze veya koleksiyoncu da zilyetliğin ihlali nedeniyle iade davasında davacı sıfatına sahip olacaktır (Özel, 2018: 230).

Bir taşınmazın kültür varlığı olarak tescili ile devlet mülkiyetine geçiş iki ayrı kavramdır ve birbiriyle karıştırılmaması gerekmektedir. Tescil kararları mülkiyet hakkının kullanımını sınırlayacaktır (m. 6). Zira kültür varlıkları özel nitelikte nesnelere olduğu için, kanun özel mülkiyetteki kültür varlıkları malikleri için bir takım yükümlülükler getirmektedir. Taşınmaz kültür varlıkları malikleri bu varlıkların bakım ve onarımlarını yerine getirmekle yükümlüdürler (m. 11). Malikler bu varlıklar üzerindeki mülkiyet haklarının kendilerine sağladığı yetkileri ancak kanun hükümleriyle çelişmediği ölçüde kullanabileceklerdir (m. 11/II). Kanunun öngördüğü bakım ve onarım sorumluluğunu yerine getirmekte aczi olanların mülkleri usulüne uygun olarak kamulaştırılacaktır (m. 11/III). KVKK özel hukuka tâbi gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan taşınmaz kültür varlıklarının korunması, bakım ve onarımı için Kültür Bakanlığınca aynı, nakdi ve teknik yardım yapılmasını öngörmüştür (m. 12/I). Bu amaçla emlak vergilerinin %10'u nispetinde bir pay vergi mükelleflerince ödenmektedir (m. 12/III). Diğer yandan 1. ve 2. grup olarak gruplandırılan kültür varlıkları için malikler, hiçbir şekilde vergi, resim ve harç ödemeyecektir (m. 21/I). Maliklere sağlanan bu avantajlar onların taşınmaz kültür varlıklarını koruma sorumluluklarını daha etkin şekilde gerçekleştirmelerini sağlayacaktır. Dolayısıyla kanun, özel mülkiyette bulunan taşınmaz kültür varlıkları için de düzenlemeler getirmiş maliklere bir takım hak ve sorumluluklar getirerek kültür varlıklarının korunmasını hedeflemiştir. Korunması gereken taşınmaz kültür varlığı devlet mülkiyetinde olduğunda devletin yükümlülükleri, özel mülkiyette olduğunda ise maliklerin yükümlülükleri bulunmaktadır. Bu yükümlülükleri yerine

getirmeyen maliklerin malları kamulaştırılarak, söz konusu taşınmaz kültür varlığı üzerinde devlet mülkiyeti kurulabilecektir. Kanunun açık hükümlerine rağmen taşınmaz kültür varlıkları üzerinde özel ve tüzel kişilerin mülkiyet hakkı olmadığı da ileri sürülmektedir. Buna göre m. 11, 12 ve 15’de yer alan ifadeler “taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının üzerinde bulunduğu arazinin maliki” olarak anlaşılmalıdır. Bu yoruma katılmak mümkün değildir. Başta Anayasa olmak üzere, idare hukuku sistemimiz ve 2863 sayılı KTVKK’nın hiçbir hükmü böyle bir sonuca izin vermez. Zira Türk hukuk sistemine göre mülkiyet hakkının bir kanun maddesi ile el değiştirmesi mümkün değildir. Ancak taşınmazlar Anayasa m. 46’ya göre karşılığı ödenmek suretiyle kamulaştırılabilirler. Dolayısıyla bir taşınmaz, kanun kapsamında korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edildiğinde ya da tescile tâbi olmadan kanun kapsamında korunması gerekli kültür varlığı tanımına girdiğinde (m. 6) taşınmazların mülkiyet hakkının niteliğinde bir değişiklik meydana gelmemektedir. Bu itibarla kanun kapsamında korunan 1900 yılından önce yapılmış yalılar, köşkler, Milli Kurtuluş ve Cumhuriyetin kuruluşunda büyük tarihi olaylara sahne olmuş binalar ile Mustafa Kemal Atatürk tarafından kullanılan evler veya 1. ve 2. grup olarak tescil edilmiş evler, binalar üzerindeki mevcut özel mülkiyet devam etmektedir. Bir başka ifade ile özel mülkiyetteki yalıların, köşkerlerin ve diğer binaların mülkiyeti devlete ait değildir. Bu binaların bakım ve onarım yükümlülüğü de devlete değil, Kültür Bakanlığının emir ve talimatları uyarınca maliklere aittir. Malikler arazi üzerinde değil, kültür varlıkları üzerinde mülkiyet haklarını kanuna aykırı olmamak üzere kullanırlar. Kamulaştırma da arazinin değil, kültür varlığının kamulaştırılmasıdır. Eğer kültür varlığı devlete, arazi özel kişiye ait olsaydı, kamulaştırma söz konusu olamazdı. Dolayısıyla Türkiye’de özel mülkiyete ait taşınmaz kültür varlıkları bulunmaktadır ve bu varlıkların malikleri kanunun kendilerine yüklediği sorumlulukları yerine getirmek mecburiyetindedir (Özel, 2018: 234).

7. 2863 SAYILI KANUNA GÖRE KÜLTÜR VARLIĞI TİCARETİ VE KOLEKSİYONERLİĞE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER

“Kanun No: 2863”

“Kabul Tarihi: 21/7/1983”

“Yayımlandığı R. Gazete: Tarih: 23/7/1983 Sayı: 18113”

“Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5 Cilt: 22 Sayfa: 444

“Birinci Bölüm”

“Genel hükümler”

“Tanımlar ve kısaltmalar:”

Madde 3: “Bu Kanunda geçen tanımlar ve kısaltmalar şunlardır”:

a) Tanımlar:

“(1) (Değişik: 14/7/2004 – 5226/1 md.) “Kültür varlıkları”; tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır.”

“Devlet malı niteliği:”

Madde 5: “Devlete, kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmazlar ile özel hukuk hükümlerine tabi gerçek ve tüzelkişilerin mülkiyetinde bulunan taşınmazlarda varlığı bilinen veya ileride meydana çıkacak olan korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları Devlet malı niteliğindedir”.

“Özel nitelikleri dolayısıyla ayrı statüye tabi tutulan mazbut ve mülhak vakıf malları bu hükmün dışındadır”.

“Devir yasağı:”

Madde 13: “Hazineye ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarına ait olup, usulüne göre tescil ve ilan olunan, her çeşit korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlığı ile bunlara ait korunma sınırları dâhilindeki taşınmazlar, Kültür ve Turizm Bakanlığının izni olmadan, gerçek ve tüzelkişilere satılamaz, hibe edilemez”.

“Kullanma:”

Madde 14: “Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının intifa haklarının, belirli sürelerle kamu hizmetlerinde kullanılmak üzere, Devlet

dairelerine, kamu kurum ve kuruluşlarına, kamu menfaatine yararlı milli derneklere bırakılması veya gerçek ve tüzelkişilere kiraya verilmesi, Kültür ve Turizm Bakanlığının iznine tabidir. Anılan varlıklardan, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün yönetim ve denetiminde bulunan mazbut ve mülhak vakıflarla, 7044 sayılı Aslında Vakıf Olan Tarihi ve Mimari Kıymeti Haiz Eski Eserlerin Vakıflar Umum Müdürlüğüne Devrine Dair Kanunla yönetimi Vakıflar Genel Müdürlüğüne devredilen vakıf mallarının kamu hizmetlerinde kullanılmak üzere, Devlet dairelerine, kamu kurum ve kuruluşlarına ve kamu yararına çalışan milli derneklere, belirli sürelerle, intifa haklarının bırakılması veya gerçek ve tüzelkişilerce karakterine uygun kullanılmak şartı ile kiraya verilmesi, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün yetkisindedir”.

“Yukarıda belirlenen korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarını kullananlar, bunların bakım, onarım ve restorasyon işlerini bu Kanunda belirlenen esaslara göre yapmak ve bunun için gerekli masrafları karşılamakla yükümlüdürler”.

“Kamulaştırma:”

Madde 15: *“Taşınmaz kültür varlıkları ve bunların korunma alanları, aşağıda belirlenen esaslara göre kamulaştırılır:”*

“a) Kısmen veya tamamen gerçek ve tüzelkişilerle mülkiyetine geçmiş olan korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile korunma alanları Kültür ve Turizm Bakanlığınca hazırlanacak programlara uygun olarak kamulaştırılır. Bu maksat için, Kültür ve Turizm Bakanlığı bütçesine yeterli ödenek konur”.

“(Ek: 17/6/1987 - 3386/5 md.; Değişik:14/7/2004 – 5226/7 md.) *Kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler, il özel idareleri ve mahallî idare birlikleri tescilli taşınmaz kültür varlıklarını, koruma bölge kurullarının belirlediği fonksiyonda kullanılmak kaydıyla kamulaştırabilirler”.*

“Yapı esasları:”

Madde 18: **“(Değişik: 17/6/1987 - 3386/7 md.)”**

“Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının gruplandırılması, maliklerinin müracaat tarihinden itibaren üç ay içinde koruma bölge kurulunca yapılır. Gruplandırılan taşınmaz kültür varlıkları, tapu kütüğünün beyanlar hanesine kaydedilir. Gruplandırma yapılmadıkça, onarım ve yapı esasları belirlenemez”.

“Maliklerin izin verme yükümlülüğü:”

Madde 19: “Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının malikleri, Kültür ve Turizm Bakanlığınca görevlendirilmiş uzmanlara, gerektiği zaman, varlığın kontrolü, incelenmesi, harita, plan ve rölevesinin yapılması, fotoğraflarının çekilmesi, kalıplarının çıkarılması için izin vermeye ve gereken kolaylığı göstermeye mecburdurlar. Ancak, görevliler konut dokunulmazlığı ve aile mahremiyetini ihlal etmeyecek tarzda faaliyetlerini yürütürler”.

“Taşınmaz kültür varlıklarının nakli:”

Madde 20: “Taşınmaz kültür varlıkları ve parçalarının, buldukları yerlerde korunmaları esastır. Ancak, bu taşınmaz kültür varlıklarının başka bir yere nakli zorunluluğu varsa veya özellikleri itibariyle nakli gerekli ise, Koruma Bölge Kurullarının uygun görüşü ve gereken emniyet tedbirleri alınmak suretiyle Kültür ve Turizm Bakanlığınca istenilen yere nakledilebilir. Kültür varlığının nakli dolayısıyla taşınmazın maliki bir zarara maruz kalmışsa, Kültür ve Turizm Bakanlığınca oluşturulacak bir komisyonun tespit edeceği tazminat zarar görene ödenir”.

“Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları:”

Madde 23: “Korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıkları şunlardır:”

“a) (Değişik: 17/6/1987 - 3386/9 md.) Jeolojik, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait, jeoloji, antropoloji, prehistorya, arkeoloji ve sanat tarihi açılarından belge değeri taşıyan ve ait oldukları dönemin sosyal, kültürel, teknik ve ilmi özellikleri ile seviyesini yansıtan her türlü kültür ve tabiat varlıkları;”

“Her çeşit hayvan ve bitki fosilleri, insan iskeletleri, çakmak taşları (sleks), volkan camları (obsidyen), kemik veya madeni her türlü aletler, çini, seramik, benzeri kab ve kacaklar, heykeller, figürinler, tabletler, kesici, koruyucu ve vurucu silahlar, putlar (ikon), cam eşyalar, süs eşyaları (hülliyyat), yüzük taşları, küpeler, iğneler, askılar, mühürler, bilezik ve benzerleri, maskeler, taçlar (diadem), deri, bez, papirus, parşümen veya maden üzerine yazılı veya tasvirli belgeler, tartı araçları, sikkeler, damgalı veya yazılı levhalar, yazma veya tezhipli kitaplar, minyatürler, sanat değerine haiz gravür, yağlıboya veya suluboya tablolar, muhallefat (relique'ler), nişanlar, madalyalar, çini, toprak, cam, ağaç, kumaş ve benzeri taşınır eşyalar ve bunların parçaları,”

“Halkın sosyal heyetini yansıtan, insan yapısı araç ve gereçler dâhil, bilim, din ve mihaniki sanatlarla ilgili etnografik nitelikteki kültür varlıkları”.

“Osmanlı Padişahlarından Abdülmecit, Abdülaziz, V. Murat, II. Abdülhamit, V. Mehmet Reşat ve Vahdettin ve aynı çağdaki sikkeler, bu Kanuna göre tescile tabi olmaksızın yurt içinde alınıp satılabilirler”.

“Yönetim ve gözetim:”

Madde 24: “(Değişik: 17/6/1987 - 3386/10 md.)”

“23 üncü maddenin (a) bendinde belirtilen etnografik mahiyetteki kültür varlıklarının yurt içinde alımı, satımı ve devri serbesttir. Alımı, satımı serbest bırakılacak etnografik eserlerin hangi devirlere ait olacağı ve diğer nitelikleri ile kayıt ve tescil şartları bir yönetmelikle belirlenir”.

“Millî Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi ve Atatürk'e ait korunması gerekli taşınır kültür varlıkları, Bakanlık, Millî Savunma Bakanlığı veya Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'nca satın alınabilir”.

“Ancak, bu tip eserlerden her ne suretle olursa olsun yurt dışına çıkarılacakların kontrolü, Bakanlığa bağlı müzelerce yapılabileceği gibi bazı gümrük çıkış kapılarında bulundurulacak ihtisas elemanlarınca da yapılabilir. Hangi kapılarda ihtisas elemanı bulundurulacağı bir yönetmelikte belirlenir”.

“Yapılan kontrol sonunda bu tip eserlerden yurt dışına çıkmasında sakınca görülenler tespit edilerek değerlendirilmeleri yurt içinde yapılmak şartıyla, sahiplerine iade edilirler”.

“Bu maddede belirtilen ve alım, satımı serbest bırakılan eserlerde Devletin rüçhan hakkı mahfuzdur”.

“Müzelere alınma:”

Madde 25: *“Tasnif ve tescil dışı bırakılan ve müzelere alınması gerekli görülmeyenler, sahiplerine bir belge ile iade olunurlar. Belge ile iade olunan kültür varlıkları üzerinde, sahipleri her türlü tasarrufta bulunabilirler. Bir yıl içinde sahipleri tarafından alınmayanlar, müzelerde saklanabilir veya usulüne uygun olarak Devletçe satılabilir”.*

“Müze, özel müze ve koleksiyonculuk:”

Madde 26: *“Bu Kanunun kapsamına giren kültür ve tabiat varlıklarına ait müzelerin kurulması, geliştirilmesi Kültür ve Turizm Bakanlığının görevlerindedir”.*

“Bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları, gerçek ve tüzelkişilerle vakıflar, Kültür ve Turizm Bakanlığında izin almak şartıyla, kendi hizmet konularının veya amaçlarının gerçekleştirilmesi için her çeşit kültür varlığından oluşan koleksiyonlar meydana getirebilir ve müzeler kurabilirler. Ancak, gerçek ve tüzelkişilerle vakıflar tarafından kurulacak müzelerin faaliyet konuları ve alanları, yapılacak başvuruda beyan olunan istekleri değerlendirerek, Kültür ve Turizm Bakanlığınca verilecek izin belgesinde belirlenir”.

“Gerçek ve tüzelkişilerce kurulacak müzeler, Kültür ve Turizm Bakanlığının izin belgesinde belirlenen konu alanlarına inhisar etmek şartı ile taşınır kültür varlığı bulundurabilir ve teşhir edebilirler. Bu müzeler de, taşınır kültür varlıklarının korunması hususunda Devlet müzeleri statüsündedirler”.

“Anılan müzelerin kuruluş amacı, görevi ve yönetim şekil ve şartları ile gözetim ve denetimi yönetmelikle belirlenir”.

“Devlet müzeleri içerisinde özel bir ihtisas ve araştırma müzeleri olan askeri müzelerin kurulması, yaşatılması, malzemenin ve uğraş konularının tayin ve tespiti Genelkurmay Başkanlığına aittir. Bu müzelerin görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma düzenleri, Millî Savunma Bakanlığının, Kültür ve Turizm Bakanlığıyla birlikte hazırlayacağı bir yönetmelikte belirtilir”.

“Gerçek ve tüzelkişiler, Kültür ve Turizm Bakanlığınca verilecek izin belgesiyle korunması gerekli taşınır kültür varlıklarından oluşan koleksiyonlar meydana getirebilirler”.

“Koleksiyoncular faaliyetlerini, Kültür ve Turizm Bakanlığına bildirmek ve yönetmelik gereğince, taşınır kültür varlıklarını envanter defterine kaydetmek zorundadırlar”.

“Koleksiyoncular, ilgili müzeye tescil ettirerek, koleksiyonlarındaki her türlü eseri onbeş gün önce Kültür ve Turizm Bakanlığına haber vermek şartı ile kendi aralarında değiştirebilir veya satabilirler. Satın almada öncelik Kültür ve Turizm Bakanlığına aittir”.

“Kültür varlığı ticareti:”

Madde 27: *“Yirmi beşinci madde gereğince tasnif ve tescil dışı bırakılan ve Devlet müzelerine alınması gerekli görülmeyen taşınır kültür varlıklarının ticareti, Kültür ve Turizm Bakanlığının izni ile yapılır”. “Bu ticareti yapmak isteyenler,*

Kültür ve Turizm Bakanlığında ruhsatname almak zorundadırlar. Bu ruhsatnameler üç yıl için geçerlidir. Bu sürenin bitiminden bir ay önce ruhsatname yenilenebilir. Bu Kanun hükümlerine aykırı hareket edenlerin ruhsatnameleri, süresine bakılmaksızın iptal edilir”.

“İkametgâhını ticarethane olarak gösterme yasağı:”

***Madde 28:** “Kültür varlığı ticareti yapanlar belli bir ticaret yeri göstermek mecburiyetindedir. Ancak, ikametgâhlarını hiçbir zaman, ticarethane veya depo olarak gösteremezler”.*

“Ticarethane ve depoların kontrolü:”

***Madde 29:** “Kültür varlığı ticareti yapanların işyerleri ve depoları yönetmelikte belirlenen esaslar dâhilinde Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkililerince denetlenir”.*

“Haber verme zorunluluğu:”

***Madde 30:** “Kamu kurumu ve kuruluşları, Belediyeler ve il özel idareleri dâhil, vakıflar, gerçek ve tüzelkişiler satacakları eşya ve terekeler arasında bulunan veya yapacakları müzayedelerdeki satışlara konu olan taşınır kültür ve tabiat varlıkları ile koleksiyonları, önce Devlet müzelerine haber vermeye ve göstermeye mecburdurlar. Kültür ve Turizm Bakanlığı, kültür ve tabiat varlıklarından meydana getirilen koleksiyonları kuracağı komisyonun takdir edeceği bedel üzerinden satın alabilir. Bunlardan hazineye intikal etmiş olup da müze koleksiyonlarına girmesi lüzumlu görülenler, Devlet Ayniyat Yönetmeliği hükümlerine göre Kültür ve Turizm Bakanlığına devrolunurlar”.*

“Birinci fıkrada sözü edilen, kamu kurumu ve kuruluşları, vakıflar, gerçek ve tüzelkişiler satacakları veya terekeler arasında bulunan veya yapacakları müzayedelerdeki satışlara konu olan askeri tarihimize ait kültür varlıkları ile silah ve askeri malzeme koleksiyonlarını Genelkurmay Başkanlığına haber vermeye ve göstermeye mecburdurlar. Bu kültür varlıklarından hazineye intikal etmiş olup askeri müzelerin koleksiyonlarına girmesi lüzumlu görülenler Devlet Ayniyat Yönetmeliği hükümlerine göre Millî Savunma Bakanlığına devrolunurlar”.

“Yurt dışına çıkarma yasağı:”

***Madde 32:** “Yurt içinde korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıkları yurt dışına çıkarılamaz. Ancak, milli çıkarlarımız dikkate alınarak, bunların her türlü*

hasar, zarar, tehdit veya tecavüz ihtimaline karşı, gideceği ülke makamlarından teminat almak ve sigortalanmak şartı ile yurt dışında geçici olarak sergilendikten sonra geri getirilmelerine; Cumhurbaşkanınca karar verilir.”

“Yurt dışından getirme:”

Madde 33: “Yurt dışından kültür varlığı getirmek serbesttir”.

“Haber verme sorumluluğuna ve kültür varlığı ticaretine aykırı hareket edenler ”

Madde 67: “(Değişik: 23/1/2008-5728/410 md.)”

“Bildirimi yapılmamış olan kültür ve tabiat varlığını satışı arz eden, satan, veren, satın alan, kabul eden kişi iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Ancak, bu durumda birinci fıkrada tanımlanan suçtan dolayı ayrıca cezaya hükmolünmaz”.

“Ticareti yasak olmayan taşınır kültür varlıklarının izinsiz olarak ticaretini yapan kişi, altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır”.

“Özel müze ve koleksiyonculara ilişkin hükümlere aykırı hareket:”

Madde 73: “(Değişik: 23/1/2008-5728/415 md.)”

“Bu Kanunun 26 ve 30 uncu maddelerine aykırı davrananlara, suç daha ağır bir cezayı gerektirmiyorsa üç aydan bir yıla kadar hapis ve adli para cezası verilir”.

“Geçici Madde 2: Gerçek ve tüzelkişiler, koleksiyoncular, bu Kanuna göre çıkarılacak yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay içinde, ellerinde bulunan korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarını, menşe göstermeksizin, 24 ve 25 inci maddelere göre Devlet müzelerine satabilir veya envanter defterlerine kayıt ederek en yakın müzeye onaylatmaları şartıyla Kanunun 24 üncü maddesi hükmünden yararlanabilirler”.

“Geçici Madde 8: (Ek: 4/2/2009-5835/4 md.)”

“11/3/2005 tarihinden önce bir şekilde koleksiyoncular tarafından edinilmiş ve bağlı bulunduğu müzedeki envanter defterine kaydı yaptırılmış taşınmaz kültür varlıkları, koleksiyoncular arasında hiçbir surette değiştirilemez ve satılamaz. Ancak bu taşınmaz kültür varlıklarından; müze ve ören yerlerindeki eserlerin bütünleyicisi olduğu tespit edilen parçalar ile müze koleksiyonlarını tamamlar nitelikte olanları Kültür ve Turizm Bakanlığının bedelsiz olarak alma hakkı saklıdır”.

Türk hukuku kapsamında gerçek ve tüzel kişilerin resmi olarak maliki olduğu, taşınmaz kültür varlığı olarak sayılan bir yapının veya kalıntının devri, satışı gibi işlemler Kültür ve Turizm Bakanlığının izni olmadan gerçekleşemez. Kültür ve Turizm bakanlığının onayıyla gerekli şartlar yerine getirildikten sonra, özel ve tüzel kişilere devir işlemleri gerçekleştirilmektedir.

Korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarının Devlet malı sayılacağı 2863 Sayılı Kanun ile açıkça hükme bağlanmıştır (m. 5/I). Devletin buradaki mülkiyet hakkı, kültür varlıklarının niteliği gereği, özel hukuktaki klasik mülkiyet hakkı ile bağdaşmaz. Zira devletin bu tür eşyayı satma ve yok etme gibi yetkileri yoktur. Bu bağlamda, kendine özgü kamu mülkiyeti şeklinde bir değerlendirme amaca uygun bir nitelik taşır. Bu tespit, özellikle yurt dışına kaçırılan kültür varlıklarının iadesi aşamasında hukukî açıdan avantajlı bir konuma gelmemize yol açmaktadır (Kanadoğlu, 2007, s. 90).

Tescilli taşınmaz kültür varlıklarının mevcut durumlarını tespit ederek değerlendirmek, terk edilmiş ve suç odaklarının merkezi haline gelmiş taşınmaz kültür varlıklarını bu durumdan kurtarıp ofis, eğlence merkezi, otel, alışveriş merkezi, kafe gibi bir sosyal aktivite merkezine dönüştürerek taşınmaz kültür varlığını topluma kazandırmak mümkündür. Taşınmaz kültür varlığını koruma sorumluluğu, elinde bulundurana değil, topyekûn topluma ait olmalıdır. Bu çerçevede koruma-kullanım ilkesine uygun olarak kentin bütün aktörlerinin koruma çalışmalarına katılımının sağlanması ve yerel düzeyde farkındalık oluşturulmasına özen gösterilmesi zorunluluğu bulunmaktadır (Kaymak, 2018: 4).

Hukumumuzda kültür varlıklarını koruyan temel yasa 1983 tarihinde yürürlüğe giren 2863 sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu” dur. Yasanın ikinci bölümü taşınmaz kültür varlıklarının korunmasını düzenler. Mülkiyet noktasında ise taşınmazlar açısından aynı kanunun birinci bölüm, genel hükümler başlığı altındaki 5.madde “Devlete, kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmazlar ile özel hukuk hükümlerine tabi gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan taşınmazlarda varlığı bilinen veya ileride meydana çıkacak olan korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları Devlet malı niteliğindedir. Özel nitelikleri dolayısıyla ayrı statüye tabi tutulan mazbut ve mülhak vakıf malları bu hükmün dışındadır. Bu madde özelinde incelendiğinde vakıf malları açısından uyumsuzluk bulunmamaktadır. Yine

devlete, kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmazlar açısından bu taşınmazların devlet malı niteliğine haiz olmaları nedeniyle mülkiyet noktasında da bir uyuşmazlık yoktur. 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 35. maddesinde mülkiyet hakkı tanınmış ve güvenceye alınmıştır. Mülkiyet hakkı ayrıca, Türkiye'nin de tarafı olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 1 No.lu Protokolü'nün 1. maddesinde düzenlenerek doğal hak niteliğindeki mülkiyet hakkının koruması yönünde devletleri sorumlu kılmaktadır. Yine 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun "Mülkiyet hakkının içeriği" kenar başlıklı 683. maddesi "Bir şeye malik olan kimsenin, hukuk düzeninin sınırları içinde, o şey üzerinde dilediği gibi kullanma, yararlanma ve tasarrufta bulunma yetkisine sahip olduğunu düzenler (Erdoğan, 2021).

7.1. İlgili Yönetmelikler

7.1.1. Taşınır Kültür Varlığı Ticareti Ve Bu Ticarete Ait İşyerleri İle Depoların Denetimi Hakkında Yönetmelik

"Amaç:"

Madde 1: "Bu yönetmeliğin amacı, 2863 sayılı Kanun hükümlerine göre yapılan tasnif sonunda; korunması gerekli olmadığı tespit edilen taşınır kültür varlıkları ile korunması gerekli olduğuna karar verilerek tescil edilenlerden devlet müzelerine alınması lüzum görülmeyen taşınır kültür varlıklarının ticareti ile ticaretin yapıldığı işyerleri ile depolarının denetleme esaslarını belirlemektir."

"Kapsam:"

Madde 2: "Bu yönetmelik kültür varlığı ticareti işlemlerini ve bunlarla ilgili gerçek ve tüzel kişilerin görev ve sorumluluklarını kapsar."

"Yasal Dayanak:"

Madde 3: "Bu yönetmelik, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 25, 27, 28, 29.uncu maddeleri gereğince hazırlanmıştır."

"Tanımlar ve Kısaltmalar:"

Madde 4: " 'Bakanlık' "; Kültür Bakanlığını
'Müze' ; Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğüne bağlı müzeleri,
'Kanun' ; 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununu, ifade eder."

"Değerlendirme:"

Madde 5: “Kanunun 25. Maddesi gereğince bilimsel esaslara göre tasnife tabi tutulup da korunmasına lüzum görülmeyen kültür varlıkları bir belge ile sahiplerine iade olunur. Bunlar üzerinde sahipleri her türlü tasarrufta bulunabilirler.”

“Tasnif sonunda korunması gerekli olduğuna karar verilen ve tescile tabi tutulan ancak müzelere alınması lüzumlu görülmeyen kültür varlıklarının ticareti bu yönetmelik hükümlerine göre yapılır. Bu tür kültür varlıkları yurt dışına çıkarılamaz.”

“Ruhsat İsteme ve İzin:”

Madde 6: “Kültür varlığı ticareti Bakanlıktan alınacak bir ruhsatname ile mümkündür.”

“Ruhsatname almak isteyenler en yakın müze müdürlüğüne yapacakları yazılı başvuruya aşağıdaki belgeleri eklerler;

a) Ticaret Odasına kayıtlı olduğuna taşınır kültür varlığı ticareti yapmak üzere ayrı bir ticarethanesi bulunduğu dair tasdikli belge,

b) Eski eser kaçakçılığı, gizli defîne arayıcılığı veya gizli eski eser kazısı gibi suçlardan hükümlü olmadığına dair Cumhuriyet Savcılığından alınacak belge,

c) (Değişik:RG-3/4/2012-28253) Kanuni tebligat adresi beyanı,

d) (Değişik:RG-3/4/2012-28253) T.C. kimlik numarası beyanı,

e) Üç adet vesikalık fotoğraf,

Müze Müdürlüğüince yapılacak inceleme sonucu sakıncalı durum yoksa ruhsatname düzenlenir ve düzenlenen ruhsatnamenin bir nüshası da Bakanlığa gönderilir.”

“Ruhsatname Süresi:”

Madde 7: “Ruhsatnameler 3 yıl için geçerlidir. Ruhsat sahibi süre bitiminden en geç bir ay önce ilgili müze müdürlüğüne müracaat ederek, ruhsatnamesinin yenilmesini isteyebilir. Sakıncalı bir durum yoksa ruhsat yenileme işlemi bir ay içerisinde sonuçlandırılır. Süresinde müracaat edilmemesi halinde ruhsatname iptal edilir.”

“Ruhsatnamenin Kullanılış Şekli:”

Madde 8: “Taşınır kültür varlığı ticareti ruhsatnamesi ticarethanenin görülebilir bir yerine asılır. Ruhsatname Kanun ve bu yönetmelikte belirlenen amaçlar dışında kullanılamaz.”

“Kayıt İşleri:”

Madde 9: “Taşınır kültür varlığı ticareti yapanlar, satmak üzere alacakları taşınır kültür varlığının tescil dışı olduğuna veya tescile tabi olup ta müzelere alınmasına gerek görülmediğine dair ilgili müzece verilmiş olan belgeyi satıcıdan istemek zorundadırlar. Bu belge olmadan alım ve satım yapılamaz.”

“Söz konusu belgelerin, tarih ve sıra numaralarına göre dosyalarında muhafazası ve denetim için gelen müze ve Bakanlık yetkililerine gösterilmesi zorunludur.”

“Kültür Varlıklarının Ticarethane ve Depo Dışında Bulundurulmaması:”

Madde 10: “Kültür varlığı ticareti yapanlar, ticarethanelerinden başka bir yerde alım satım yapamazlar ve ticarethane dışında kültür varlığı bulunduramazlar. Ancak ihtiyaçları halinde ticarethane ile bağlantı sağlamak şartıyla belgelenmiş kültür varlıkları için depo kullanabilirler.”

“İkametgâh, ticarethane ve depo olarak kabul edilemez.”

“Ticaretane ve depolar başka amaç için kullanılamaz.”

“Denetim:”

Madde 11: “Ruhsatlı taşınır kültür varlığı ticareti yapanların işyerleri ve depolar; Bakanlık Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğüne görevlendirilen uzmanlar, Bakanlık müfettişleri ile ilgili müzenin yöneticisi veya görevlendireceği uzmanlar tarafından her zaman denetlenebilir. Yapılan denetleme sırasında tescil dışı olduğu belgelenmemiş kültür varlığı bulunması halinde, ruhsatname iptal edilir ve Kanuna göre işlem yapılır.”

“Yapılan denetlemeler sonunda düzenlenen raporların bir nüshası ilgili müzede muhafaza edilir; bir nüshası Bakanlığa gönderilir.”

“Ruhsatname İptali:”

Madde 12: “Kanun ve bu yönetmelik hükümlerine aykırı hareket edenlerin ruhsatnameleri, süresine bakılmaksızın iptal edilir ve kendilerine bir daha ruhsatname verilmez.”

“Kaldırılan Hükümler:”

Madde 13: “Bu yönetmelikle, 28 Haziran 1973 gün ve 14578 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan “Eski Eser Ticareti Yönetmeliği” ile değişiklikleri yürürlükten kaldırılmıştır.”

Geçici Madde: “Bu yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihten önce eski eser ticareti belgesi almış olanlar, yönetmeliğin yayımı tarihinden itibaren üç ay içinde, ruhsatname almak için bu yönetmeliğe göre başvurmak zorundadırlar. Ellerindeki belgelerin süresi üç aydan önce sonuçlananlar sürenin bitiminden önce başvururlar.”

“Yürürlük ve Yürütme:”

Madde 14: “Bu yönetmelik yayımlandığı tarihte yürürlüğe girer.”

Madde 15: “Bu yönetmeliği Kültür ve Turizm Bakanı yürütür (18278 Sayılı Resmi Gazete, 1984).”

7.1.2. Korunması Gerekli Taşınır Kültür Ve Tabiat Varlıklar Koleksiyonculuğu Ve Denetimi Hakkında Yönetmelik

“Birinci Bölüm: Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar”

“Amaç:”

Madde 1: “ Bu Yönetmeliğin amacı, korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarına sahip olanlar ile koleksiyoncuların uymaları zorunlu usul ve esaslar ile bunların gözetim ve denetim ilkelerini belirlemektir.”

“Kapsam:”

Madde 2: “Bu Yönetmelik, korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıkları ile bunlara sahip olanları ve koleksiyoncuları kapsar.”

“Dayanak:”

Madde 3: “Bu Yönetmelik, 21/7/1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 24 üncü, 26’ncı ve 30 uncu maddeleri gereğince hazırlanmıştır.”

“Tanımlar”

Madde 4: “Bu Yönetmelikte geçen;

a) Bakanlık: Kültür ve Turizm Bakanlığını,

b) Envanterli taşınır kültür ve tabiat varlığı: Taşınır kültür ve tabiat varlıklarının komisyonca değerlendirilmesi sonucunda, koleksiyoncunun, envanter defterine kayıt ettiği taşınır kültür ve tabiat varlıklarını,

c) İhtisas elemanı: Üniversitelerin konu ile ilgili bölümlerinden mezun olmuş arkeolog, sanat tarihçisi, tarihçi, etnolog, sümerolog, hititolog, antropolog, klasik ve şark dilleri filologlarını,

ç) Kanun: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununu,

d) Koleksiyon: Bu Yönetmelikte belirtilen şartlarda sınıflandırılan, saklanan korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarından oluşan grubu,

e) Koleksiyoncu: Kültürel ve doğal mirasın taşınabilir özellikteki yapıtlarının mevzuat çerçevesinde toplanması, arşivlenmesi, korunması, bilimsel yayınlarla tanıtılarak yayınlanması ve sergilemesini gerçekleştiren kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek veya tüzel kişileri,

f) Komisyon: 6, 7, 8, 10, 11, 14 ve 15 inci maddeler uyarınca, koleksiyoncuları ve koleksiyonlarında yer alan taşınır kültür ve tabiat varlıklarının durumunu incelemek ve değerlendirmek üzere müze müdürünün başkanlığında, varsa müze müdür yardımcısı ile müze ihtisas elemanlarından oluşacak en az üç kişilik komisyonu,

g) Müze: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğüne bağlı müzeleri,

ğ) Özel müze: Kanunun 26 ncı maddesi gereğince düzenlenen 22/1/1984 tarihli ve 18289 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Özel Müzeler ve Denetimleri Hakkında Yönetmelik kapsamında Bakanlık onayı ile açılan müzeleri,

h) Tasnif: Taşınır kültür ve tabiat varlıklarından, korunması gerekli olanlar arasından müzelere alınacaklar ile alınmayacakların ayrımını,

ı) Taşınır kültür ve tabiat varlığı: Kanunun 23 üncü maddesinde belirtilen korunması gerekli varlıkları,

i) Tescil: Taşınır kültür ve tabiat varlıklarından, müzelere alınanların müze envanter defterine kaydı ile müzelere alınmayanların koleksiyoncu envanter defterine kayıt yolu ile belgelendirilmesi ve envanter listelerinin birer nüshalarının müze arşivlerinde muhafaza edilmesini, ifade eder.”

“İkinci Bölüm: Koleksiyonculuk ve Denetim”

“Başvuru:”

Madde 5: “Taşınır kültür ve tabiat varlığı koleksiyon izin belgesi almak isteyenler koleksiyonun bulundurulacağı yere en yakın müze müdürlüğüne yazılı olarak aşağıdaki bilgi ve belgelerle başvuruda bulunur:

- a) T.C. kimlik numarası beyanı,
- b) İkametgâh beyanı,
- c) Adli sicil beyanı ve arşiv kaydı,
- ç) Üç adet vesikalık fotoğraf,
- d) Koleksiyonun bulundurulacağı yerin adresi,
- e) Varsa ellerinde bulunan taşınır kültür ve tabiat varlıklarının envanter bilgilerini belirtir liste.”

“Kamu kurum ve kuruluşları ile tüzel kişilerden, koleksiyon izin belgesi almak için birinci fıkradaki belgelere ek olarak, koleksiyondan sorumlu kişinin kimlik bilgileri, karar ve yetki belgesi istenir.”

Ek: RG-13/6/2012-28322: “Güveni kötüye kullanmak, zimmet, ihtilas, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanmak, dolanlı iflas, resmi ihale ve alım-satımlarına fesat karıştırma, devletin sırlarını açığa vurma, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti yaparak kullanılmasını kolaylaştırma ve kullanma, satın alma veya bulundurma suçları ile 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu, 21/3/2007 tarihli ve 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu ve 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 282 nci maddesinde belirtilen suçlardan hüküm giyenlere koleksiyon izin belgesi verilmez.”

“İnceleme ve değerlendirme:”

Madde 6: “Başvuru üzerine, bu Yönetmelik hükümlerine göre;

- a) Koleksiyonun bulunduğu veya bulundurulacağı yerin taşınır kültür ve tabiat varlıklarının muhafazasına uygun olup olmadığı,
- b) Her türlü güvenlik tedbirinin alınıp alınmadığı,
- c) Başvuruda belirtilen hususların yerine getirilip getirilmediği,
- ç) Koleksiyonculuk yapıp yapamayacağı, hususları komisyon tarafından incelenir.”

“Komisyon birinci fıkrada belirtilen hususları bizzat yapabileceği gibi, görevlendireceği en az iki müze ihtisas elemanının tespitine göre de değerlendirme yapabilir. Komisyonun yaptığı inceleme ve değerlendirme sonucunda, durumun olumlu bulunması halinde, nitelikleri Bakanlıkça tespit edilen koleksiyon izin belgesi, ücretinin yatırıldığını gösterir banka dekontunun ibraz edilmesi üzerine müze

müdürlüğü tarafından verilir. Koleksiyoncu koleksiyon izin belgesini koleksiyonunu bulunduracağı adreste görünür bir yere asar. Verilen belgenin bir nüshası Bakanlığa gönderilir ve konu hakkında İçişleri Bakanlığına bilgi verilir.”

“Kültür varlığı ticareti yapanlar, özel müze sahipleri ve Bakanlık personeli, korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlığı koleksiyonculuğu yapamaz. Koleksiyoncu birden fazla koleksiyon izin belgesi alamaz.”

“Envanter kaydı:”

Madde 7: “Komisyon gerekli görürse, koleksiyoncuya ait taşınır kültür ve tabiat varlıklarının envanter defterine sağlıklı bir şekilde kaydedilebilmesi için koleksiyoncudan ihtisas elemanı görevlendirilmesini ister. Koleksiyoncu, görev yapacak ihtisas elemanının kimlik bilgilerini, özgeçmişini ve noter onaylı sözleşmesini müzeye verir. Bu ihtisas elemanlarının müze müdürlüklerinden yeterlilik belgesi almaları zorunludur.”

“Koleksiyona dahil edilecek taşınır kültür ve tabiat varlıkları, müze müdürlüğünce verilecek iki adet envanter defterine müze ihtisas elemanlarının gözetimi altında koleksiyoncu tarafından kaydedilir. Kayıt anında taşınır kültür ve tabiat varlıklarının elde edilmiş şekli, dönemi ve fiziki tanımlaması belirtilir. Taşınır kültür ve tabiat varlıklarının sahiplerince usulüne uygun şekilde çektiydikleri fotoğraflarını da ihtiva eden bu envanter defterinin bir adedi müzede saklanır. Belgelendirilerek koleksiyona sonradan ilave edilen taşınır kültür ve tabiat varlıkları otuz gün içinde her iki envanter defterinin devam eden sıra numarasına uyularak usulüne göre kaydedilir. Bir envanter numarasına birden fazla kültür ve tabiat varlığı kaydedilemez.”

“Taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ve bunlara ait parçalar koleksiyona dahil edilemez ve envanter defterine kaydedilemez.”

“Denetim ve gözetim:”

Madde 8: “Koleksiyoncular, denetim yönünden bağlı buldukları müze müdürü veya görevlendireceği müze ihtisas elemanları tarafından, yılda en az bir defa denetlenir. Koleksiyoncu, denetimin sağlanmasından varsa görevli ihtisas elemanı ile birlikte sorumludur. Bu denetlemelerde, taşınır kültür ve tabiat varlıklarının sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirlerin alınıp alınmadığı, envanter defterine kaydedilmeyen taşınır kültür ve tabiat varlığı bulunup bulunmadığı ve

koleksiyonda noksanlık olup olmadığı gibi hususlar incelenir. Taşınır kültür ve tabiat varlıklarının sağlığı, muhafazası ve güvenliği ile ilgili şartlar yerine getirilmemiş ise tespiti yapılan aksaklıklar otuz gün içerisinde koleksiyoncu tarafından giderilir. Denetim esnasında belirlenen aksaklıkların süresi içerisinde giderilmesi koleksiyoncunun, bunların takibi de müze müdürlüğünün sorumluluğundadır. Denetleme raporunun bir nüshası koleksiyoncuya verilir, bir nüshası ilgili müze müdürlüğünde saklanır ve bir nüshası ise Bakanlığa gönderilir.”

“Koleksiyoncuya ait bir kültür ve tabiat varlığının kaybolması, çalınması ve zarar görmesi halinde, durum derhal ilgili mercilere ve ilgili müze müdürlüğüne belgeleri ile bildirilir. Müze müdürlüğünce gerekli inceleme yaptırılır. Yapılan inceleme sonucunda, taşınır kültür ve tabiat varlığının kaybolması, çalınması veya zarar görmesi gibi durumlarda koleksiyoncunun ihmali olduğu kanaatine varılması halinde, koleksiyon izin belgesinin iptali ve koleksiyoncu hakkında Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulunulması hususu komisyon tarafından değerlendirilir.”

“Taşınır kültür ve tabiat varlığının kaybı, çalınması veya zarar görmesi halinde Bakanlık onayı ile envanter kaydında gerekli düzenleme yapılır ve komisyonca tespit edilen bedel koleksiyoncudan tazmin edilir.”

“Koleksiyoncular; yurt dışında bulunmaları veya başka bir nedenle denetimin yapılmasına engel durumlarının bulunması halinde, bağlı oldukları müze müdürlüğüne haber vererek, yerlerine koleksiyonundaki taşınır kültür ve tabiat varlıklarından sorumlu olacak bir vekili noter aracılığı ile tayin ederler.”

“El değiştirme:”

Madde 9: “Koleksiyoncular, koleksiyonlarındaki her türlü taşınır kültür ve tabiat varlığını on beş gün önce bağlı olduğu müze müdürlüğüne haber vermek şartı ile kendi aralarında değiştirebilir, Bakanlık denetimindeki özel müzelere ve koleksiyonculara devredebilir veya öncelik Bakanlığa ait olmak üzere satabilirler.”

“Kamu kurum ve kuruluşları, gerçek ve tüzel kişiler satacakları eşya ve terekeler arasında bulunan veya yapacakları müzayedelerdeki satışlara konu olan koleksiyonları, müzayedede satılacağını ilan etmeden otuz gün önce müze müdürlüklerine haber vermeye ve göstermeye mecburdurlar. Bu koleksiyonlar hakkında, 20/4/2009 tarihli ve 27206 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Korunması

Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tasnifi, Tescili ve Müzelere Alınmaları Hakkında Yönetmelik hükümlerine uygun olarak işlem yapılır. Bunlardan hazineye intikal etmiş olup da müze koleksiyonlarına girmesi lüzumlu görülenler, 18/1/2007 tarihli ve 26407 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Taşınır Mal Yönetmeliği hükümlerine göre Bakanlığa devredilir.”

“Kamu kurum ve kuruluşları, gerçek ve tüzel kişiler satacakları eşya ve terekeler arasında bulunan veya yapacakları müzayedelerdeki satışa konu olan askeri tarihimize ait silah ve malzeme koleksiyonlarını Genelkurmay Başkanlığına bildirmeye ve göstermeye mecburdurlar. Bu kültür varlıklarından hazineye intikal etmiş olup askeri müzelerin koleksiyonlarına girmesi lüzumlu görülenler Taşınır Mal Yönetmeliği hükümlerine göre Milli Savunma Bakanlığına devredilir.”

“Veraset yoluyla intikal:”

Madde 10: *“Koleksiyonculuk yapan şahsın ölümü halinde koleksiyon mirasçılarına intikal eder. Koleksiyonun güvenliğinden mirasçılar sorumludur. Bu sorumluluk, koleksiyonculuğa devam etmek isteyen mirasçılara yeni koleksiyon izin belgesi düzenlenene kadar devam eder. Mirasçılar, durumu veraset ilamı ile birlikte dört ay içerisinde ilgili müze müdürlüğüne bildirir. Mirasçılar koleksiyonculuğa devam etmek istedikleri takdirde bu Yönetmelik esaslarına göre yeniden izin almak zorundadır. Yeni koleksiyon izin belgesi düzenlenene kadar, komisyon tarafından gerekli görülmesi durumunda taşınır kültür ve tabiat varlıkları yediemin olarak müze müdürlüğünde muhafaza edilir. Koleksiyon, koleksiyonculuğa devam etmek isteyen mirasçılar arasında 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre taksim edilebilir. Taksim sırasında koleksiyonun bütünlüğü bozulamaz, birbirini tamamlayan taşınır kültür ve tabiat varlıklarından oluşan takımlar bölünemez.”*

“Koleksiyonculuğa devam etmek istemeyen mirasçıların ellerindeki kültür ve tabiat varlıklarının satış veya devirleri 14’üncü madde hükümleri doğrultusunda yapılır.”

“Koleksiyoncu adına envanter defterine kayıtlı olup da koleksiyoncunun borcu nedeniyle haczedilen taşınır kültür ve tabiat varlıkları, icra müdürlüğünün satış kararı üzerine ilgili müze müdürlüğüne haber vermek şartıyla ve önceliği Bakanlığa ait olmak üzere başka koleksiyonculara ve özel müzelere satılabilir.”

“Yer Değiştirme:”

Madde 11: “Koleksiyoncu, taşınır kültür ve tabiat varlıklarını koleksiyon izin belgesinde gösterilen yerin dışında bulunduramaz. Ancak, gösterilen yerin dışında komisyonun uygun görüşü doğrultusunda aynı il sınırları içinde ilave bir yerde daha bulundurabilir.”

“Koleksiyonunun yerini değiştirmek isteyen koleksiyoncu, bağlı olduğu müze müdürlüğünden yazı ile izin ister, müze müdürlüğü otuz gün içinde yer değişikliğini değerlendirerek koleksiyoncuya bildirir. Müze müdürlüğünün izni olmadan yer değişikliği yapılamaz. Adres değişikliği yapıldıktan sonra koleksiyon izin belgesi Yönetmelik hükümlerine göre yeniden düzenlenerek bir nüshası otuz gün içinde Bakanlığa gönderilir.”

“Sergileme:”

Madde 12: “Koleksiyoncuların koleksiyonlarını ziyarete açık bir yerde geçici olarak sergilemesi, sergi sresinin belirtilmesi ve denetim yönünden bağlı bulunduğu müze müdürlüğünün uygun görmesi halinde il sınırları içinde valilik onayına, il sınırları dışında ise o ile bağlı müze müdürlüğünün uygun görüşü doğrultusunda Bakanlık onayına bağlıdır. Serginin her türlü güvenliğinden koleksiyoncu sorumludur. Yurt dışında yapılacak geçici sergilemelerde Kanunun 32 nci maddesi ve ilgili mevzuat hükümleri uygulanır.”

“Yurt dışından koleksiyon getirme:”

Madde 13: “Yurt dışından koleksiyon getirmek serbesttir. Kültür ve tabiat varlıklarından oluşan koleksiyon getirenler, varlıkların her birinin niteliklerini, orijinlerini ve gümrük kodlarını belirten fotoğraflı envanter listesini veya uluslararası standarda uygun ihraç izin belgesinin bir nüshasını Bakanlığa vermek zorundadırlar. Bu Şekilde giren varlıklar beyan listesine veya ihraç izin belgesine uygun olarak yurt dışına çıkarılabilir.”

“Kanun hükümlerine göre korunması gerekli kültür ve tabiat varlıkları edinenler bunları yurt dışına çıkaramazlar.”

“Yurt dışından getirilen koleksiyonlar öncelikle Bakanlığa bağlı müzelere bağışlanabilir veya satılabilir. Bakanlığa bağlı müzelerce satın alınmayan taşınır kültür ve tabiat varlıkları başka koleksiyonculara ve özel müzelere satılabilir veya devredilebilir.”

“Koleksiyonculuktan vazgeçme:”

Madde 14: “Bu Yönetmelik hükümlerine göre, koleksiyonculuktan vazgeçmek isteyenler, bağlı oldukları müze müdürlüğüne yazılı olarak başvurarak müzelik değerdeki kültür ve tabiat varlıklarının bağış veya satış yoluyla müzelere mal edilmesini isteyebilir. Müzelerce, Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tasnifi, Tescili ve Müzelere Alınmaları Hakkındaki Yönetmelik hükümlerine göre işlem yapılır.”

“Bakanlığa bağlı müzelerce satın alınmayan taşınır kültür ve tabiat varlıkları Bakanlık denetimindeki özel müzelere veya koleksiyonculara satılabilir veya devredilebilir. Komisyon tarafından gerekli görülmesi durumunda bu taşınır kültür varlıkları satın alınıncaya kadar yediemin olarak müzede tutulur.”

“Koleksiyon izin belgesinin iptali:”

Madde 15: “Koleksiyon izin belgesi;

a) **Değişik: RG-15/3/2014-28942:** Koleksiyoncunun, Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tasnifi, Tescili ve Müzelere Alınmaları Hakkında Yönetmelik hükümleri uyarınca belirlenen yükümlülüklerle aykırı olarak belgesiz kültür ve tabiat varlığı bulundurduğunun tespit edilmesi,

b) Koleksiyonda yer alan kültür ve tabiat varlığının zarar görmesi halinde yedi gün içinde bağlı olduğu müze müdürlüğüne, kaybı ve çalınması halinde ise aynı gün kovuşturmayaya yetkili makamlara bildirilmemesi ve bağlı olduğu müze müdürlüğüne belge ibraz edilmemesi,

c) Koleksiyonda yer alan kültür ve tabiat varlıklarına kasıtlı olarak zarar verilmesi, bunların tahribine veya kaybına neden olunması,

ç) Bir yıl içerisinde koleksiyonculuk faaliyetlerine başlanmaması,

d) İlgili müzenin haberi olmadan koleksiyonda yer alan herhangi bir kültür ve tabiat varlığının, koleksiyon izin belgesinde belirtilen yerin dışında bulundurulması veya el değiştirmesi,

e) Denetimler sonunda koleksiyonun sağlığı ve güvenliği konusunda önerilen önlemlerin verilen süre içinde alınmaması,

f) Koleksiyoncunun haber verildiği halde ikinci kez ikametgâh adresinde bulunmayıp kasıtlı olarak denetim ve gözetime engel olması veya iki yıl üst üste denetim yapılması için bağlı olduğu müze müdürlüğüne müracaatta bulunmaması,

g) *Envanter defterine kayıt edilmeden taşınır kültür ve tabiat varlıklarının satışının veya devrinin yapılması,*

ğ) *Koleksiyoncunun, elinde bulunan taşınır kültür ve tabiat varlığını bağlı olduğu müze müdürlüğünün bilgisi dışında diğer müzelere sattığının tespit edilmesi,*

h) *Koleksiyoncunun, 5 inci maddede belirtilen hususlarda gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu tespit edilmesi,*

ı) *Koleksiyoncunun tüzel kişiliğinin sona ermesi, hallerinde iptal edilir.”*

“Komisyon tarafından, koleksiyonculuk faaliyetleri esnasında bu maddenin birinci fıkrasında sayılan hallerden herhangi biri veya birden fazlasının tespit edilmesi durumunda koleksiyon izin belgesi müze müdürlüğünün teklifi üzerine Bakanlıkça iptal edilir. Bakanlık gerektiğinde bu yetkiyi müze müdürlüklerine devredebilir. Koleksiyonculuktan kendi isteği ile vazgeçmek isteyenlerin koleksiyon izin belgeleri komisyon kararına gerek duyulmadan iptal edilir. İptal işlemi İçişleri Bakanlığına bildirilir.”

Değişik: RG-15/3/2014-28942: *“2863 sayılı Kanununun 26’ncı maddesi gereğince verilen koleksiyon izin belgesi iptal edilenler, iptal işleminin müze müdürlüğünce tebliği tarihinden itibaren en geç yedi gün içerisinde koleksiyon izin belgesini, envanter defterlerini ve envantere kayıtlı veya henüz kayıt işlemi tamamlanmamış tüm kültür ve tabiat varlıklarını denetimi altında buldukları müze müdürlüğüne teslim ederler.”*

Değişik: RG-15/3/2014-28942: *“Koleksiyon izin belgesinin iptali sonucu koleksiyonda bulunan taşınır kültür ve tabiat varlıkları hakkında, Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tasnifi, Tescili ve Müzelere Alınmaları Hakkında Yönetmeliğe uygun olarak işlem yapılır. Koleksiyon izin belgesinin iptaline itiraz Bakanlığa yapılabilir. Bakanlık itirazı değerlendirerek nihai kararı verir.”*

“14’üncü madde hükümleri hariç olmak üzere koleksiyon izin belgesi iptal edilenler, hiçbir şekilde yeni bir kültür ve tabiat varlığı edinemezler ve yeniden koleksiyon izin belgesi alamazlar.”

“Birinci fıkrada belirtilen hususlar dışında, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve 21/3/2007 tarihli ve 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu hükümlerine dayanılarak koleksiyoncu hakkında soruşturma ve kovuşturma başlanması halinde koleksiyonculuk faaliyetleri yargılama sonuna kadar

durdurulur. Koleksiyoncuların koleksiyonlarındaki taşınır kültür ve tabiat varlıkları, envanter defterleri ve koleksiyon izin belgeleri komisyon tarafından gerekli görülmesi durumunda yediemin olarak ilgili müze müdürlüğüne muhafaza edilir. Yargılama sonucunda koleksiyoncunun hüküm giymesi halinde belgesi iptal edilir.”

“Üçüncü Bölüm: Geçici ve Son Hükümler”

“Yürürlükten kaldırılan yönetmelik:”

Madde 16: “15/3/1984 tarihli ve 18342 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan *Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Koleksiyonculuğu ve Denetimi Hakkında Yönetmelik yürürlükten kaldırılmıştır.”*

“İntibak:”

Geçici Madde 1: “*Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Koleksiyonculuğu ve Denetimi Hakkında Yönetmelik hükümleri kapsamında koleksiyonculuk belgesi bulunan ve aynı zamanda özel müze sahibi olan gerçek ve tüzel kişilerin koleksiyon izin belgeleri bu Yönetmeliğin yayımı tarihinden itibaren bir yıl sonra iptal edilmiş sayılır. Bu durumdaki koleksiyoncuların envanterlerinde bulunan taşınır kültür ve tabiat varlıkları, istemeleri halinde sahibi oldukları özel müzenin envanterine dâhil edilebilir.”*

“Yürürlük:”

Madde 17: “*Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.”*

“Yürütme:”

Madde 18: “*Bu Yönetmelik hükümlerini Kültür ve Turizm Bakanı yürütür.”*

“15/3/2014 tarihli ve 28942 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Korunması Gerekli Taşınır Kültür Ve Tabiat Varlıkları Koleksiyonculuğu ve Denetimi Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile 15 inci maddeye dördüncü fıkra eklenerek diğer fıkralar buna göre teselsül edilmiştir.”

“Danıştay Altıncı Dairesinin 28/11/2019 tarihli ve Esas No:2019/19721; Karar No:2019/12550 sayılı kararı ile Yönetmeliğin 6 ncı maddesinin üçüncü fıkrasındaki “özel müze sahipleri” ibaresi ile “İntibak” başlıklı Geçici 1 inci maddesinin iptaline karar verilmiştir (27530 Sayılı T.C. Resmi Gazete, 2010).”

7.1.3. Kùltür Varlıkları İhale Yönetmeliği

“Amaç:”

“Madde 1:” Bu Yönetmeliğin amacı, korunması gerekli kùltür varlıklarının rölöve, restitüsyon, restorasyon projeleri, sokak sağlıklaştırma, çevre düzenleme projeleri ve bunların uygulamaları ile değerlendirilmesi, muhafaza, nakil işleri ve kazı çalışmalarına yönelik mal ve hizmet alımlarına ilişkin usul ve esasları belirlemektir.

“Kapsam:”

“Madde 2:” Bu Yönetmelik, 21/7/1983 tarihli ve 2863 sayılı Kùltür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamındaki kùltür varlıklarının rölöve, restitüsyon, restorasyon projeleri, sokak sağlıklaştırma, çevre düzenleme projeleri (Ek ibare: RG-16/5/2018-30423), teşhir tanzim projeleri ve bunların uygulamaları ile değerlendirme, muhafaza, nakil işleri ve kazı çalışmalarına ilişkin mal ve hizmet alımları ihalelerini kapsar.

“Dayanak:”

“Madde 3:” Bu Yönetmelik, 4/1/2002 tarihli ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanununun 3 üncü maddesinin (i) bendi ile geçici 4 üncü maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

7.2. İlgili Yönergeler

“2863 Sayılı Kanunun 13 ve 14. Maddeleri Gereğince Yürütölen İşlemlere İlişkin Yönerge”

Birinci Bölüm

Genel Hükümler

“Amaç”

Madde 1:

“(1) Bakanlık makamının 24/7/2012 tarih ve 163781 sayılı onayı ile yürürlüğe giren bu yönerge, 21.07.1983 tarih ve 2863 sayılı Kanunun 13 ve 14 üncü maddeleri gereğince yürütölen, hazineye ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarına ait olup, korunması gerekli taşınmaz kùltür varlığı ile bunlara ait koruma sınırları dâhilindeki taşınmaz mallarla ilgili satış, hibe, kiralama, devir, terk, tahsis, irtifak ve intifa hakkı tesisi vb. konularda yürütölen işlemlere ilişkin kuralları belirler”.

“Kapsam”

Madde 2:

“(1) Hazineye ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarına ait olup; 2863 sayılı Kanun kapsamında olan tescilli korunması gerekli kültür varlıkları, korunma alanları ile arkeolojik, tarihi, kentsel ve kentsel arkeolojik sit alanlarındaki satış, hibe, kiralama, tahsis, devir, terk, irtifak ve intifa hakkı ile ilgili işlemleri bu yönerge kapsamındadır”.

“Yasal dayanak”

Madde 3:

“(1) Bu yönerge 2863 sayılı Kanununun 13 ve 14 üncü maddeleri, 16.04.2003 tarih ve 4848 sayılı Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevlen Hakkında Kanun'un 9 uncu maddesine dayanılarak hazırlanmıştır”.

“Tanımlar”

Madde 4:

“(1) Bu yönergede geçen kısaltma ve tanımlar şunlardır;”

“a) "Bakanlık"; Kültür ve Turizm Bakanlığı" nı”

“b) "Genel Müdürlük"; "Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü"nü”

“c) "Koruma Yüksek Kurulu"; "Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu"nu”

“d) "Koruma Bölge Kurulu"; "Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurullarını”

“e) "Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü"; "Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlükleri"ni”

“f) "Müze Müdürlüğü": "Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğüne bağlı Müze Müdürlüklerini”

“g) "Kültür ve Turizm Müdürlüğü": İl Kültür ve Turizm Müdürlüklerini”

“h) "Taşınmaz kültür varlıkları": Tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan, o eseri meydana getiren toplumun toplumsal, kültürel ekonomik, siyasal bilimsel ya da estetik niteliklerinin belgesi olan yer üstünde, yer altında veya su altındaki korunması gerekli taşınmaz varlıkları”

İkinci Bölüm

Esas Hükümler

“Başvuru”

Madde 5:

“Taşınmazlarla ilgili yapılacak müracaatlarda satış, hibe, kiralama, devir, terk, tahsis, irtifak ve intifa hakkı tesisinin gerekçesi ve varsa kullanım amacına ilişkin bilgilere yer verilir”.

“Başvuruları değerlendirme kriterleri”

Madde 9:

“(1) 2863 sayılı Kanununun 13 ve 14 üncü maddeleri kapsamında konularla ilgili yapılan başvuruların değerlendirilmesinde aşağıdaki kriterler göz önüne alınır”.

“1) I. ve II. derece arkeolojik sit alanları bilimsel kazı çalışmaları yapılacak rezerv alanlar olarak değerlendirilip. Bakanlığımıza tahsisi esas olduğundan satış ve kiralama talepleri reddedilir”.

Üçüncü Bölüm

“Yürürlük ve Yürütme”

Madde 11:

“Bu yönerge onaylandığı tarihte yürürlüğe girer”.

Madde 12:

“Bu yönergeyi Kültür ve Turizm Bakanı yürütür”.

7.3. İlgili Genelgeler

“Müzayede ve Ekspertiz İşlerinde Uygulanacak Esaslar”

“(Bu mevzuat sayfaları Kültür ve Turizm Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından derlenmekte ve güncellenmektedir.)”

“(21/12/1990 tarih ve 8748 sayılı Genel Müdürlük Yazısı)”

“1- Müzayede yapacak gerçek ve tüzel kişiler müzayede tarihinden en az 10 gün önce ilgili Müze Müdürlüğü'ne bir dilekçe ile müracaat ederler.”

“2- Gerçek ve tüzel kişiler, dilekçelerinde müzayede tarihini ve yerini belirterek, satışa sunacağı eşyaların listesini eklerler.”

“3- Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tasnifi, Tescili ve Müzelere Alınmaları Hakkında Yönetmelik'in 70. maddesi doğrultusunda Müze Müdürlüğünce kurulan Değerlendirme Komisyonu müzayedeye çıkacak kültür varlıklarını inceler.”

“4- Kültür Varlıklarının Değerlendirme Komisyonunca incelenmesi mesai saatleri içinde Müzede yapılır. Ancak eserlerin Müzeye getirilmesi mümkün olmuyor ise, Değerlendirme Komisyonu, eserleri yerinde inceler. Bu taktirde, ekspertiz ücretine yol ve oturma giderleri eklenir. Yol ve oturma giderlerinin hesaplanmasında Birinci Derece Devlet Memuru Harcırahı esas alınır.”

“5- Yol ve oturma giderleri ile ekspertiz ücretlerinin hak sahiplerine ödenmesi için Müze Müdürlüğü Devlet Bankalarının birinde hesap açtırır. Gerçek ve tüzel kişiler, bu ücretleri ilgili bankaya yatırır ve dekontunu Müze Müdürlüğü'ne teslim eder. Dekont, Müze Müdürlüğü'nce dosyasında muhafaza edilir. Müze Müdürlüğü'nce hak sahiplerine bankaya yatırılan bu paradan ödeme yapılır. Komisyon üyeleri hiçbir şekilde gerçek ve tüzel kişilerden elden para alamazlar.”

“6- Komisyonca tasnif ve tescil dışı bırakılarak korunması gerekli olmadığına karar verilen kültür ve tabiat varlıkları için varlığın özelliklerini belirtir belge düzenlenir. Bu belgelerin bir örneği Müzedeki dosyasında saklanır.”

“7- Komisyonca 2863 sayılı Kanun'un 23. maddesi kapsamında görülen Müzeliğe değerinde kültür varlıklarının Müzeye kazandırılmasına çalışılır. Müzeye kazandırılmayan eserler, yurt dışına çıkarılamaz şerhi konularak eserin tanımı ve sahibinin kimliğini belirtir bir belge ile sahiplerine iade edilir. Bu tür eserler koleksiyonerler tarafından satın alınarak, koleksiyonlarına dâhil edilebilir. Belgenin bir örneği Müzedeki dosyasında saklanır.”

“8- Müzayedede Müze Müdürlüğü'nce görevlendirilen en az bir uzmanca izlenir. Uzmanların yol ve oturma giderleri 4.maddede belirtilen şekilde karşılanır.”

“9- Müzayedede ve diğer ekspertiz işlemlerinde hak edenlere ödenecek, mahalli Sanayi ve Ticaret Odası'ndan alınacak rayiçlere göre belirlenir ve hak eden Müze uzmanlarına ödenir.”

“10- Yurt dışına çıkaracakları eşyalar için gerçek ve tüzel kişiler, eşyaları ambalajlamadan önce Değerlendirme Komisyonu'na göstermek zorundadır. Eşyalar Müze uzmanlarının gözetiminde ambalajlanır ve Müze Mühürü ile mühürlenir.”

“11- Ambalajlama ve mühürleme işlemleri bittikten sonra, yurt dışına çıkabileceğine ilişkin yazı, 6.maddedeki belgelerle birlikte ilgililere elden verilir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1990).”

7.4. İlgili Sözleşmeler

“Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthal, İhraç Ve Mülkiyet Transferinin Önlenmesi Ve Yasaklanması İçin Alınacak Tedbirlerle İlgili Sözleşme”

“Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu Genel Konferansı 12 Ekim-14 Kasım 1970 tarihleri arasında Paris’te yaptığı XVI. Dönem toplantısında,

Genel Konferans’ın XIV. Dönem toplantısında kabul edilen Uluslararası Kültür İşbirliği İlkeleri Bildirisi hükümlerinin önemini hatırlatarak,

Kültür Varlıklarının bilimsel, kültürel ve eğitsel amaçlarla uluslararası mübadelesinin insanlık uygarlığı bilgisini derinleştirdiğini, tüm ulusların kültürel yaşamını zenginleştirdiğini ve uluslararası karşılıklı saygı ve itibar yarattığını göz önünde bulundurarak,

Kültür varlıklarının halkların kültür ve uygarlıklarının temel öğelerinden biri olduğu, bunların gerçek değerlerine ancak kökenlerinin, tarih ve çevrelerinin en büyük belginlikle bilinmesi halinde kavuşacaklarını göz önünde bulundurarak,

Kendi topraklarındaki kültür değerlerinden oluşan varlığı hırsızlık, kaçak kazı, kanunsuz ithal ve ihraç tehlikelerine karşı korumanın her devlet için bir görev olduğunu göz önünde bulundurarak,

Her devletin, bu tehlikeleri önlemede kendi kültür varlıklarına olduğu kadar, bütün ulusların kültür varlıklarına karşı da saygılı olma bakımından manevi sorumlulukları bulunduğu bilincine varmasının kaçınılmazlığını göz önünde bulundurarak,

Müze, kütüphane ve arşivlerin birer kültür kurumu olarak kendi koleksiyonlarını derlemede dünyaca benimsenmiş törel ilkelere bağlı kalmayı gözetmede görevli olduklarını göz önünde bulundurarak,

Kültür varlıklarının kanunsuz ithal, ihraç ve mülkiyet transferinin, UNESCO’nun ayrıca uluslararası sözleşmelerde öğütleyerek kolaylaştırmakla görevli bulunduğu, uluslararası karşılıklı anlayışı engelleyeceğini göz önünde bulundurarak,

Etkili olabilmesi için, kültür varlıklarının korunmasının ulusal düzeyde olduğu kadar uluslararası düzeyde de örgütlenmesi gerektiğini ve bunun Devletlerarasında yakın işbirliğini zorunlu kıldığını göz önünde bulundurarak,

UNESCO Genel Konferansı'nın bu amaçla daha önce 1964'de bir öğütleme (tavsiye kararı) kabul etmiş bulunduğunu göz önünde bulundurarak,

Gündemin 19. maddesinde yer alan Kültür Varlıklarının kanunsuz yollardan ithal, ihraç ve mülkiyet transferinin önlenmesi ve yasaklanması ile ilgili olarak ileri sürülen yeni önerilerden de yararlanarak XV. Dönem toplantısı sırasında bu sorunun uluslararası bir Sözleşmeye konu teşkil edeceği kararlaştırıldıktan sonra,

İşbu Sözleşmeyi bugün 14 Kasım 1970 tarihinde kabul etmiştir.”

Madde 1: *“Bu Sözleşme hükümlerine göre, dinsel nitelikte olsun olmasın, her Devlet tarafından arkeoloji, tarih öncesi, tarih, sanat veya bilim için önemli olarak gösterilen ve aşağıdaki kategorilere giren değerler kültür varlığı sayılırlar:*

- a) Az bulunur zooloji, botanik, mineroloji ve anatomi örnekleri ile koleksiyonlar, paleontoloji bakımından değer taşıyan nesnelere;*
- b) Bilim ve teknik tarihi ile askeri ve sosyal tarihi kapsayan tarihe, ulusların idare adamlarının, bilginlerinin, düşünür ve sanatçılarının hayatlarına ve önemli olaylara değin varlıklar;*
- c) Kanuna uygun veya aykırı olarak yapılan kazı ve arkeolojik bulgu ürünleri;*
- d) Tarih ve sanat değeri taşıyan anıtlar ile arkeolojik sitelerden artakalmış kırık, dağınık parçalar;*
- e) Yüz yıldan daha eskiye ait sikke, hak edilmiş mühür, kitabe ve benzeri şeyler;*
- f) Etnolojik gereçler;*
- g) Sanat değeri bulunan aşağıda gösterilmiş varlıklar:*
  - I) Her türlü satıh üzerine, her türlü malzeme ile ve elle yapılmış tablolar, resimler, desenler (elle süslenmiş imalat ürünleri ile sanayie değin desenler bunların dışındadır);*
  - II) Her türlü malzemedan yapılmış orijinal heykeller, heykelticilik sanatına değin ürünler;*
  - III) Orijinal gravürler, baskılar ve taş basmalar;*

IV) Her türlü malzemedan meydana getirilmiş sanat değeri bulunan montajlar ve asamblajlar;

- h) Az bulunur el yazmaları, 1500 yıllarından önce yapılmış baskılar, tarih, edebiyat ve bilim yönünden özel önem taşıyan eski kitaplar, yayınlar, belgeler (tek veya koleksiyon halinde);
- i) Posta ve damga pulları ile benzeri pullar (tek veya koleksiyon halinde);
- j) Arşivler (plak, fotoğraf ve sinema arşivleri dâhil);
- k) Yüz yılı aşkın döşeme eşyaları ve eski müzik aletleri.”

Madde 2: (1) Bu Sözleşmeye taraf olarak katılmış Devletler, kültür varlıklarının kanunsuz ithal, ihraç ve mülkiyet transferinin ülkelerin bu varlıklarından yoksullaşmalarından başlıca nedenlerinden biri olduğunu ve bir uluslararası işbirliğinin bu davranışlardan doğacak tehlikelere karşı korunmada en etkili yollardan biri olduğunu kabul ederler.”

“(2) Taraf devletler bu amaçla, ellerindeki olanaklar ölçüsünde bu davranışlara karşı özellikle nedenleri ortadan kaldırmak, sürüp gitmeleri önlemek ve zararların telafisine yardım etmek yoluyla mücadeleyi taahhüt ederler.”

Madde 3: “Bu Sözleşme gereğince taraf Devletlerce kabul edilmiş mevzuata aykırı olarak yapılan kültür varlıkları ithal, ihraç ve mülkiyet transferi kanunsuzdur.”

Madde 4: “Bu Sözleşmeye taraf olarak katılmış bulunan Devletler, aşağıdaki kategorilerde yer alan kültür varlıklarının, bu Sözleşme gereğince her Devletin kendi öz kültür varlığı olduğunu kabul ederler:

- a) İlgili Devletin vatandaşlarının tek veya kolektif dehasından doğmuş kültür varlıkları ile o Devletin topraklarında veya vatansız olarak ikamet eden kimselerin yarattıkları, o Devletçe önemli sayılan kültür varlıkları;
- b) Ulusal topraklarda bulunmuş kültür varlıkları;
- c) Arkeoloji, etnoloji ve tabii bilim misyonlarının, varlıkların esas sahibi olan ülkenin yetkili mercilerinin muvafakati ile edindikleri kültür varlıkları;
- d) Serbestçe kabul edilmiş mübadelelerle konu teşkil etmiş kültür varlıkları
- e) Varlıkların esas sahibi olan ülkenin yetkili mercilerinin muvafakati ile parasız edinilmiş veya kanun yollarından satın alınmış kültür varlıkları.”

Madde 5: “Bu Sözleşmeye taraf olarak katılmış bulunan Devletler kendi kültür varlıklarının kanunsuz ithal, ihraç ve mülkiyet transferlerine karşı korunmasını sağlamak amacı ile ve aşağıda sıralanmış görevleri etkili olacak şekilde yerine getirmek üzere ülkelerinde, şayet mevcut değilse, kendilerine uygun düşen koşullar içerisinde ve yeter sayıda kalifiye personelden oluşan bir veya birkaç ‘ Kültür varlıklarını koruma servisi’ meydana getirmeyi taahhüt ederler:

- a) Kültür varlıklarının korunmasını, özellikle önemli sayılan kültür varlıklarının kanunsuz ithal, ihraç ve mülkiyet transferlerinin önlenmesini sağlayacak kanun ve tüzük tasarılarının, metinlerinin hazırlanmasına katkıda bulunmak;
- b) İhraç edilmesi, ulusal kültür varlıklarında hissedilir bir yoksullaşmanın nedeni olacak kamu veya kişi malı, önemli kültür varlıklarının, ulusal düzeyde korunması esasına uygun bir envantere göre listesini yapmak ve bunu günü gününe işlemek;
- c) Kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi için gerekli (müzeler, kütüphaneler, arşivler, laboratuvarlar, atölyeler vb.) gibi teknik ve bilimsel kuruluşların gelişmelerini veya meydana getirilmelerini teşvik etmek;
- d) Arkeolojik kazıların kontrolü işini düzenlemek, belirli kültür varlıklarının “yerinde” muhafazasını sağlamak ve ileride yapılacak kazılara tahsis edilmiş belirli bölgeleri korumak;
- e) Koleksiyoncu, muhafız, antikacı vb. gibi kimseler için, işbu Sözleşmede belirtilmiş ahlakçı ilkelere uygun kurallar koymak ve bunlara uyulmasını gözetmek;
- f) Bütün Devletlerin kültür varlıklarına karşı saygı duygusu uyandırmak ve geliştirmek için eğitici cabalar harcamak ve bu Sözleşme hükümleri hakkında geniş ölçüde bilgi yaymak;
- g) Her kültür varlığı kayboluşu karşısında, bunun en uygun ilan yolu ile duyurulmasına titizlik göstermek.”

Madde 6: “Bu Sözleşmeye taraf olarak katılmış bulunan Devletler aşağıdaki hususları taahhüt ederler:

- a) Kültür varlığı veya varlıklarının ihracında bunun veya bunların, ihraç eden Devletin izniyle yapıldığını belgeleyecek ve usulleri içerisinde ihraç

edilecek olan kültür varlığı veya varlıklarının beraberinde bulundurulması gerekli kılınacak bir ihraç sertifikası ihdas etmek;

- b) Beraberlerinde, yukarıda belirtilen ihraç vesikası bulunmayan kültür varlıklarının ülkelerinden dışarı çıkarılmasını yasaklamak;*
- c) Bu yasağı uygun yollardan halka ve özellikle kültür varlıkları ithal ve ihraç edebilecek kimselere duyurmak.”*

Madde 7: *“Bu Sözleşmeye taraf olarak katılmış bulunan Devletler aşağıdaki hususları taahhüt ederler:*

- a) Bu Sözleşmede taraf olan başka bir devlete ait olup da bu Sözleşmenin yürürlüğe girmesinden sonra kanunsuz ihraç edilmiş kültür varlıklarının kendi ülkelerinin müzeleri veya benzeri kuruluşları tarafından edinilmesini önlemek için ulusal yasalar çerçevesi içerisinde gerekli bütün tedbirleri almak; bu Sözleşmede taraf olan bir devlete ait olup da iş bu Sözleşmenin ilgili iki taraf için yürürlüğe girmesinden sonra o devletin topraklarından kanunsuz çıkartılıp kendisine teklif edilmiş kültür varlıkları hakkında bunların sahibi devlete olanaklar ölçüsünde bilgi vermek;*
- b) (1) Bu Sözleşmede taraf olan başka bir Devletin topraklarındaki bir müzeden dinsel nitelikte olsun olmasın kamuya ait bir anıttan veya benzeri bir kuruluşlardan iş bu Sözleşmenin yürürlüğe girmesinden sonra çalınmış kültür varlıklarının, yukarıda anılan kuruluşların envanterlerinde kayıtlı bulduklarının belgelenmeleri kaydıyla, ithalini yasaklamak;*
(2) Bu Sözleşmenin ilgili Devletler için yürürlüğe girmesinden sonra çalınıp ithal edilmiş kültür varlıklarını, ilgili taraf Devletin başvurusu üzerine el koymak ve bu varlıkları iyi niyetli alıcı sıfatıyla edinmiş olan sahibini, hakça bir giderim ödenmesi kaydıyla geri vermek. El koyma ve geri verme için başvurular diplomatik yoldan yapılmalıdır. Başvurmayı yapan devlet el koyma ve geri verme isteğini haklılığını ispatlayacak delilleri sağlamak ve bunun gerektirdiği masrafları karşılamakla yükümlüdür. Taraf Devletler bu madde uyarınca geri verilecek kültür varlığı veya varlıkları için gümrük resmi veya başka bir resim isteğinde bulunmaktan sakınırlar. Kültür varlığı veya varlıklarının geri verilmesinin gerektirdiği harcamalar başvuran devlet tarafından yapılır.”

Madde 8: “Bu Sözleşmeye taraf olarak katılmış bulunan devletler yukarıdaki 6.maddenin b ve 7. maddenin b fıkralarında öngörülen yasaklara uymazlıktan sorumlu olanları ceza ve idare müeyyidelerine çarptırmayı taahhüt ederler.”

Madde 9: “Kültür varlıkları bazı arkeolojik ve etnolojik yağmalar tehlikesine açık bulunan, bu Sözleşmeye taraf olarak katılmış her devlet, ilgili devletlere başvurabilir. Bu gibi durumlarda taraf devletler söz konusu kültür varlıkları türlerinin ithal, ihraç ve ticaretinin kontrolü dâhil gerekli somut tedbirleri saptayacak ve uygulayacak birlikte tasarlanmış uluslararası bir eyleme katılmayı taahhüt ederler. Bir uzlaşmaya varılıncaya kadar her ilgili devlet, başvuracak devletin kültür varlıklarında telafi edilemeyecek zararlara uğramasını önlemek için olanakları ölçüsünde geçici tertipler alacaktır.”

Madde 10: “Bu Sözleşmeye taraf olarak katılmış bulunan devletler aşağıdaki hususları taahhüt ederler:

- a) Eğitime, bilgilendirme ve uyanık davranma yollarında, bu Sözleşmede taraf devletlerin kanunsuz olarak kaçırılmış kültür varlıklarının transferini önlemek amacıyla kendi özel koşullarına göre ceza ve idare tedbirleri alarak antikacıları, edindikleri her kültür varlığı için bunu nereden edinildiğini, alınış fiyatını, satıcısının kimliğini gösteren bir kütük defteri tutmaya zorlamak ve kültür varlıkları alıcısına satın aldığı malın ihracı yasaklanmış kültür varlıklarından olabileceğini duyurmak;
- b) Eğitim yolu ile halkta kültür varlıklarının değeri, hırsızlıkların, kaçak kazıların, kanunsuz ihraçların bu varlıkları için nasıl bir tehlike teşkil ettiği hakkında duygu uyandırmaya ve bunu geliştirmeye gayret göstermek.

Madde 11: “Yabancı bir devlet tarafından işgal edilmiş bir ülkenin kültür varlıklarının, zorla veya dolaylı yollardan, ihracı ve mülkiyetlerinin transferi kanunsuz sayılır.”

Madde 12: “Bu Sözleşmeye taraf olarak katılmış bulunan devletler uluslararası ilişkilerini sağladıkları ülkelerdeki kültür varlıklarına karşı saygılı olacaklar, bunların kanunsuz ithal, ihraç ve mülkiyet transferlerinin önlenmesi için uygun düşen tedbirleri alacaklardır.”

Madde 13: “Bu Sözleşmeye taraf olarak katılmış devletler ayrıca (her devletin kendi mevzuatı çerçevesi içinde) aşağıdaki hususları taahhüt ederler.

- a) *Kültür varlıklarının kanunsuz ithal ve ihracını kolaylaştırır nitelikte görülen mülkiyet transferlerini uygun tedbirlerle önlemek;*
- b) *Kanunsuz ihraç edilmiş kültür varlıklarının en kısa süreler içerisinde yetkili kimselere iadesini kolaylaştırmak amacıyla ilgili servislerin işbirliği yapabilmelerini sağlayıcı tedbirleri almak;*
- c) *Kaybolmuş veya çalınmış kültür varlıklarının gerçek sahiplerinin veya vekillerinin ileri sürecekleri hak iddialarını işleme koymak;*
- d) *Bu Sözleşmede taraf olan her devlete belirli bazı kültür varlıkları hakkında zaman aşımına uğramazlık hakkı tanınmanın dışında; bunları sınıflandırmak ve bunların başkalarına çevrilmezlikleri bulunduğunu ilan ederek ihraç edilmiş bulunmaları halinde ilgili devletler tarafından geri alınmasını kolaylaştırmak.”*

Madde 14: *“Kanunsuz ihraçları önlemek ve işbu Sözleşme hükümlerinin uygulanmasından doğacak vecibeleri karşılamak üzere Sözleşmeye taraf olarak katılmış bulunan her devlet, kültür varlıklarını korumakla görevli ulusal servislerini, olanakları ölçüsünde, yeterli bir bütçe tahsis edecek ve bu amaçla gerektiğinde bir fon tesis edebilecektir.”*

Madde 15: *“Bu Sözleşme, taraf devletler için yürürlüğe girmesinden önce ait oldukları ülkelerden her ne sebeple olursa olsun çıkmış bulunan kültür varlıklarının geri verilmesini sağlamak üzere, aralarında yaptıkları anlaşmaların yürürlüğe konmasını veya yürütülmesini engellemez.”*

Madde 16: *“Bu sözleşmeye taraf olarak katılmış bulunan devletler, Birleşmiş Milletler, Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu Genel Konferansı'na bu konferans'ın belirteceği tarih ve şekillerde verecekleri süreli raporlarda, işbu Sözleşmenin uygulanması amacıyla kabul edecekleri kanun, tüzük, yönetmelik gibi mevzuat ile alacakları tedbirler ve bu alanda edinecekleri tecrübeler hakkında bilgi vereceklerdir.”*

Madde 17: *“ (1) Bu Sözleşmeye taraf olarak katılmış bulunan devletler aşağıdaki konularla ilgili olarak teknik yardım isteği ile Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumuna başvurabilirler:*

- a) *Enformasyon ve eğitim;*
- b) *Danışım ve ekspertiz;*

c) *Düzenleştirme ve uzlaştırma.*”

“(2) *Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu kendi öz girişimi ile kültür varlıklarının kanunsuz dolaşımına ilişkin sorunlar üzerinde araştırma yapabilir ve incelemeler yayınlayabilir.*”

“(3) *Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu bu amaçla, yetkili bütün hükümet dışı kuruluşlara başvurabilir.*”

“(4) *Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu bu Sözleşmenin yürütülmesi amacıyla ve kendi öz girişimi ile taraf devletlere önerilerde bulunmaya yetkili kılınmıştır.*”

“(5) *Unesco, işbu Sözleşmenin uygulanmasında en az iki taraf devletin uyuşmazlığa düşmesi halinde ve bunların istekleri üzerine uzlaştırıcılıkta bulunabilir.*”

Madde 18: *“Bu Sözleşme İngilizce, İspanyolca, Fransızca ve Rusça olarak düzenlenmiştir ve her dört metin eşit değerde sayılacaktır.”*

Madde 19: *“(1) Bu Sözleşme Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu üyesi bütün devletlerin onama ve onaylamasına kendi anayasal usulleri uyarınca sunulacaktır.”*

“(2) *Onama ve onaylama ile ilgili belgeler Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu Genel Direktörüne tevdi olunur.*”

Madde 20: *“(1) Bu Sözleşme Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu’na üye olmadıkları halde Kurumun İcra Konseyi tarafından katılmaya davet edilen devletlerinde katılmalarına açıktır.”*

“(2) *Katılma, katılma belgelerinin Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu Genel Direktörüne tevdi edilmesi ile olur.*”

Madde 21: *“Bu Sözleşme üçüncü onama, onaylama veya katılma belgelerinin tevdi edilişi tarihinden üç ay sonra ve ancak onama, onaylama veya katılma belgeleri tevdi etmiş bulunan devletler için yürürlüğe girer. Öteki devletler için ise onama, onaylama veya katılma belgelerini tevdi ediş tarihinden üç ay sonra yürürlüğe girer.”*

Madde 22: *“Bu Sözleşmeye taraf olarak katılmış bulunan devletler, sözleşmenin yalnız kendi anayurt topraklarında değil, uluslararası ilişkilerini sağladıkları ülkelerde de uygulanacağını kabul ederler. İşbu Sözleşmenin bu*

ülkelerde uygulanmasını sağlamak amacı ile gerektiğinde onama, onaylama veya katılma sırasında veya daha önce, buralardaki hükümetlerinin ya da başka yetkili mercilerin mütalaalarını almayı ve Sözleşmenin uygulanacağı ülkelerdeki Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu Genel Direktörüne bildirmeyi taahhüt ederler. Bu onaylama, belgelerin alındığı tarihten üç ay sonra geçerlilik kazanır.”

Madde 23: “ (1) Bu Sözleşmeye taraf olarak katılmış bulunan Devletlerden her biri gerek kendi adına, gerekse ilişkilerini sağladığı ülke adına, işbu Sözleşmeyi hükümsüz ilan etme hakkına sahiptir.”

(2) Hükümsüz ilan etme, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu Genel Direktörüne yazılı bir belge tevdi yolu ile olur.”

(3) Hükümsüzlük, ilgili belgenin alınışından oniki ay sonra geçerlilik kazanır.”

Madde 24: “Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu Genel Direktörü Kuruma üye Devletlere, 20. maddede, üye olmamış Devletlere, Birleşmiş Milletler Kurumuna, 19. ve 20. maddelerde anılan onama, onaylama ve katılma belgeleri ile 22. ve 23. maddelerde ayrı ayrı belirtilen bildirilerden ve hükümsüz ilan etmelerden bilgi verecektir.”

Madde 25: “(1) Bu Sözleşme, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu Genel Konferansı tarafından gözden geçirilebilir. Bu suretle gözden geçirilmiş olan Sözleşme ancak buna taraf olarak katılacak Devletleri bağlar.”

(2) Sözleşmeyi kabul etmesi halinde, bu yeni Sözleşmede, başkaca bir hüküm bulunmadığı takdirde yenisinin yürürlüğe girdiği tarihten başlamak üzere, işbu Sözleşmenin onama, onaylama ve katılmaya sunulmuş açığı sona erecektir.”

Madde 26: “Bu Sözleşme, Birleşmiş Milletler Anayasası'nın 102. maddesi uyarınca, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu Genel direktörü'nün müracaatı üzerine Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine tescil edilecektir.” (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1970).

“Türkiye Cumhuriyeti ile Peru Cumhuriyeti Arasında Yasadışı Yollardan Ticareti Yapılan, İhraç Edilen veya El Değiştiren Kültürel, Arkeolojik, Sanatsal ve Tarihi Varlıkların Korunması, Konservasyonu, Ele Geçirilmesi ve İadesine İlişkin Anlaşma”

Aşağıda " taraflar" olarak anılacak olan Türkiye Cumhuriyeti ile Ekvador Cumhuriyeti;

Kültür miraslarının parçası olarak kabul edilen varlıkların çalınmasının ve yasadışı olarak ihracının gerek bu varlıklara, özellikle de arkeolojik ve benzeri alanların ve diğer tarihi ve kültürel değer taşıyan alanların yağmalanması suretiyle, ülkelerine verdiği ciddi zararın bilincinde olarak,

Kültür Varlıklarının Yasadışı İthal, İhraç ve Mülkiyet Transferinin Önlenmesi ve Yasaklanması için Alınacak Tedbirlerle ilgili 1970 UNESCO Sözleşmesi ve Dünya, Kültür ve Doğal Mirasının Korunmasına ilişkin 1972 UNESCO Sözleşmesinde öngörülen ilke ve düzenlemeler uyarınca kültür miraslarının korunması ve konservasyonunun başat önemini kabul ederek,

Taraflar arasında çalınan, yasadışı yollardan ihraç, ithal edilen veya el değiştiren kültürel varlıkların iadesinde işbirliğinin, her iki tarafın kendilerine ait kültür varlıklarının gerçek sahibi olması hakkının korunması ve tanınması için etkili bir yol oluşturduğuna inanarak,

Çalınmaları veya yasadışı yollardan yurt dışına ihraç edilmeleri halinde bu varlıkların iadesi için olduğu kadar korunması ve konservasyonu konusunda ortak kurallar oluşturmak isteğiyle,

Her ülkenin kültür varlığının ayırt edici ve eşsiz özelliğinden dolayı ticarete konu olmaması gereğini kabul ederek,

Aşağıdaki hususlarda anlaşmışlardır:

Madde 1: *Taraflar, çalınan, yasadışı yollardan ticareti yapılan, ihraç edilen veya el değiştiren arkeolojik, sanatsal, tarihi ve kültürel varlıkların kendi topraklarına girişini yasaklamayı ve engellemeyi taahhüt ederler.*

Madde 2: *Bu Anlaşmanın amacı uyarınca "kültürel, arkeolojik, sanatsal ve tarihi varlıklar" terimi aşağıdaki şekilde anlaşılacaktır:*

- (a) Mimari nesnelere, heykeller, seramik eserler, metal nesnelere, kumaşlar ve diğer insan yaratısı eserler veya parçalarını da kapsamına alan ve taraflarca eski eser olarak sınıflandırılan nesne ve araçlar,*
- (b) Hayvanlara, bitkilere, minerallere ve anatomiye ait nadide koleksiyonlar ve numuneler, sınıflandırılmış veya sınıflandırılmamış paleontolojik döneme ait nesnelere,*
- (c) Her iki ülkenin farklı kültür, hanedan ve tarihi dönemlerine ait dini ya da din dışı sanat ürünleri veya bunların parçaları,*

- (d) *Bilim ve teknoloji tarihine ve askeri ve sosyal tarihe, ulusal liderlerin, düşünürlerin, bilim adamlarının ve sanatçıların hayatlarına, ulusal önem taşıyan olaylara ait olanlar da dâhil olmak üzere tarihe ilişkin varlıklar,*
- (e) *Arkeolojik kazılarda çıkarılanlar (resmi ve yasadışı kazılar da dâhil olmak üzere) veya arkeolojik keşifler,*
- (f) *Tahrip olmuş sanatsal veya tarihi anıtlar veya arkeolojik mekânların unsurları,*
- (g) *Merkezi idare, eyalet veya belediye idareleri ya da eşdeğer kuruluşların arşivlerindeki onlara veya her iki hükümetin temsile yetkili olduğu dini kuruluşlara ait tarafların yasaları uyarınca korunan veya elli yıldan eski resmi belgeler,*
- (h) *Yüz yıldan daha eski olan bozuk paralar, yazıtlar, oyma mühürler gibi eski eserler,*
- (i) *Herhangi bir materyal üstüne tamamen elle ve herhangi bir malzemeyle yapılan resimler, tablolar, çizimler, herhangi bir malzemedan yapılmış heykel sanatının özgün eserleri, özgün kabartma, baskı ve taşbaskılar ile herhangi bir malzemedan özgün sanatsal düzenleme ve montajlar gibi sanat değeri olan eserler,*
- (j) *Tek tek veya bir koleksiyonun parçası olarak nadide el yazmaları, XVI. yüzyıl başlarından önceki dönemden kalma matbaa baskısı kitaplar, eski kitaplar, özellikle tarihi, sanatsal, bilimsel ve edebi değeri olan belge ve yayınlar,*
- (k) *Tek tek veya koleksiyonlar halinde posta pulları, damga pulları ve benzeri pullar,*
- (l) *Ses, fotografik ve sinematografik arşivler de dâhil olmak üzere arşivler,*
- (m) *Yüz yıldan eski, tarihi ve kültürel değeri olan müzik aletleri de dâhil olmak üzere mobilya birimleri, iş aletleri ve gereçler,*
- (n) *Yok, olma tehlikesi içindeki Amazon bölgesindeki etnik gruplara ait olanlar da dâhil olmak üzere sınıflandırılmış ya da sınıflandırılmamış etnolojik değeri olan nesnelere,*
- (o) *Su altından çıkarılan kültür mirası,*

Aynı şekilde, her iki tarafın özel niteliklerinden dolayı bu maddeye dâhil edilmesini gerekli gördüğü özel mülkiyetteki kültür varlıkları ve belgeler. Bunların ilgili kültür makamları tarafından tescil edilmiş ve sınıflandırılmış olmaları gerekmektedir.”

Madde 3: *“Taraflardan birinin acil talebi üzerine, diğer taraf yürürlükteki ulusal yasalara ve uluslararası anlaşmalara göre istekte bulunan tarafın topraklarından çalınan, yasadışı yollardan ihraç edilen veya el değiştiren herhangi bir kültürel, arkeolojik, sanatsal ve tarihsel varlığı ele geçirip, iadesine ilişkin gerekli hukuki adımları atacaktır.”*

“Kültürel, arkeolojik, sanatsal ve tarihsel varlıkların ele geçirilmesi ve iadesine ilişkin talepler diplomatik yollardan resmiyet kazanacaktır.”

“Yukarıda belirtilen varlıkların ele geçirilmesi ve iadesine ilişkin masraflar talepte bulunan tarafça karşılanacaktır.”

Madde 4: *“Kültürel, arkeolojik, sanatsal ve tarihsel varlıkların çalındığına dair ve bahsedilen varlıkların uluslararası düzeyde ticarete konu olması ihtimali olduğuna inanılıyorsa uygulanan yöntem hakkında her bir taraf diğerine bildirimde bulunacaktır.”*

“Bu amaçla ve bu gibi amaçlarla yürütülen polis soruşturmasına dayanılarak, hırsızlık, satış, yasadışı yollardan ithal ve ihraç ve/veya benzeri suç teşkil eden davranışlarda bulunmuş kişilerle varlıkların teşhisinin sağlanması için, ayrıca suçlular tarafından uygulanan yöntemin belirlenmesi bakımından mümkün olan tüm tamamlayıcı bilgiler diğer tarafa sunulacaktır.”

“Aynı şekilde, Taraflar, çalınmış veya yasadışı yollardan kaçırılmış kültür varlıklarının teşhis sürecinin ve koruyucu önlemlerin uygulanmasını kolaylaştırmak için mümkün olan tüm bilgileri birbirlerinin gümrük yetkilileri, liman, havaalanı ve sınır güvenlik güçleri ile paylaşacaklar; kültürel, arkeolojik, sanatsal ve tarihsel varlıkların yasadışı dolaşımına karşı uygun koruma önlemlerini ve zecri tedbirleri alacaklar ve bu gibi durumlarda işbirliği yapacaklardır.”

Madde 5: *“ Taraflar, bu Anlaşmanın uygulanması suretiyle iade edilen kültürel, arkeolojik, sanatsal ve tarihsel varlıkları gümrük vergisi ve diğer vergilerden muaf tutacaklardır.”*

Madde 6: “Bu Anlaşma, Taraflardan birinin önerisi üzerine Taraflar arasında varılacak mutabakata göre değiştirilebilir. Değişiklikler karşılıklı diplomatik bildirimlerin değişimi ya da tarafların üzerinde anlaşacağı başka bir yöntemle resmîyet kazanır.”

Madde 7: “Bu Anlaşma onay belgelerinin teati edilmesinden itibaren yürürlüğe girer ve Taraflardan biri diğerine bir sene öncesinden Anlaşmayı sona erdirmeye niyetini bildirmediği sürece yürürlükte kalır.”

“Bu Anlaşma Viyana'da, 2003 yılının Şubat ayının altıncı gününde Türkçe, İspanyolca ve İngilizce dillerinde, her metin aynı derecede özgün olmak üzere, iki nüsha olarak düzenlenmiştir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2004)”

“Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun Koleksiyoncuların Envanterinde Bulunan Taşınmaz Ve Taşınmaz Parçaları İle İlgili İlke Kararı”

Karar No: 737

Kara Tarihi: 01.11.2007

Karar Yeri: ANKARA

“Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları ve bunlara ait parçalarının taşınır kültür ve tabiat varlığı koleksiyonculuğu faaliyetine konu olduğunun anlaşılması üzerine söz konusu taşınmazların koleksiyonculuk faaliyeti kapsamında değerlendirilemeyeceği ve söz konusu uygulamanın hukuken mümkün olmadığı 11.03.2005 ve 29917 sayılı genelge ile ilgili Valiliklere bildirilmiştir.”

“Ancak anılan genelgenin dağıtımı sonrasında bazı koleksiyoncularca hukuki yollara başvuru olarak söz konusu genelge hakkında yürütmenin durdurulması talep edilmiştir.”

“Müze Müdürlüklerince anılan genelge kapsamındaki uygulamada bazı aksaklıklar yaşandığının bildirilmesi üzerine konu Bakanlığımız Hukuk Müşavirliğine iletilmiş ve konu hakkında 17.04.2007 tarih ve 66537 sayılı yazıda 2863 sayılı Kanun uyarınca taşınmaz parçasının in-situ konumdaki yerine eklenmesinin uygun olacağı, ancak bu tür parçaların menşelerinin mutlak bir şekilde belli olmayabileceği dikkate alınarak, bu konumdaki taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili ilkeleri belirlemeye Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu yetkili bulunduğundan, bu hususta bir ilke kararının alınmasının uygun

olacağı değerlendirilmiştir. Bu itibarla, mevcut halde koleksiyoncu envanter kayıtlarında Danıştay Altıncı Daire tarafından alınan 2005/5139 esasında kayıtlı 5193 no'lu ve 13.11.2006 tarihli karar doğrultusunda yasa dışı bir şekilde yer almış olduğu belirtilen taşınmaz nitelikteki kültür ve tabiat varlıklarının, korunmak üzere müzelere alınması ya da tespitinin mümkün olması halinde esas kullanıldığı veya tamamlayıcısı olduğu ortama konulması hususunun ilgili Koruma Bölge Kurulunca değerlendirilerek, oluşturulacak karar doğrultusunda uygulamada bulunması gerektiğine, Ayrıca Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 11.03.2005 tarih ve 29917 sayılı genelgesinin yayımlandığı tarihe kadar Devlet Müzeleri denetimindeki koleksiyoncular tarafından envanter defterlerine kaydedildiği anlaşılan taşınmaz kültür ve tabiat varlığı veya bu nitelikteki bir bütünü tamamlayan unsurların ilgili Devlet Müzelerinin bilgisi dahilinde bulunmalarına rağmen mevcut halde 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun ilgili maddeleri ve gerekse bu Kanuna dayalı "Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Koleksiyonculuğu ve Denetimi Hakkında Yönetmelik" hükümleri gereğince ayrıca Danıştay 6. Daire'nin 2005/5139 esasında kayıtlı 5193 no'lu ve 13.11.2006 tarihli kararı gereği birlikte değerlendirildiğinde bu tür varlıkların kayıt altında bulunsa bile Devlet Müzelerine devrinin zorunlu olduğuna, karar verildi (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007).”

8. KOLEKSİYONER ZEKİ KARAOĞLU

İzmir'in Buca ilçesinde yaşayan iş insanı Zeki Karaoğlu, 1992 yılında eline geçen 3 sikke ile koleksiyon yapmaya karar vermiştir. Karaoğlu Koleksiyonu fikri altyapısı 1970'li yıllarda ortaokul arkadaşının kendisine vermiş olduğu 1945 Alman harbi zamanlarından kalma üzerinde geniş çaplı mürekkep lekesi olan beş milyon Mark'lık kâğıt para ile başlamıştır. Maddi değeri o zaman için komik bir anlam ifade etse de, bugün Karaoğlu Koleksiyonu'nun temellerinin atılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Yıllar içinde uzun araştırmalar sonucu bulduğu sikke ve tarihi eserleri koleksiyonuna ekleyen Karaoğlu, Müzeler Müdürlüğü'ne başvurduktan sonra 2012 yılında 'Koleksiyonerlik' belgesini almıştır. Karaoğlu, 2013 yılında sanat tarihçisi Gültekin Teoman'ın danışmanlığında koleksiyonuna değerli parçalar eklemiştir. 1995 yılından itibaren oluşturmaya başladığı sikke ve içinde günlük kullanım kapları, takılar, cam eserler, silahlar, aydınlatma gereçleri ve amforaların bulunduğu koleksiyonunu 8 bin sikke ve 4 bin tarihi esere ulaşmıştır. Daha sonra yetkin olmayan insanlarla çalışmak zorunda kalmamak adına 1,5 yıl önce kendi restorasyon laboratuvarını oluşturan Karaoğlu, 3 restoratör ve sanat tarihçisi ile çalışmalara başlamıştır. Koleksiyon parçalarının da bulunduğu laboratuvar binasında, sanat tarihi bölümü öğrencileri staj yaparak ekiple birlikte eserlerin çizimlerini, temizliğini, tümleme ve yapıştırma işlemlerini yapmaktadır. Tarihleri M.Ö. 6 binlerden M.S. 600'lere dayanan eserlerin bulunduğu zengin koleksiyonunu tamamladıktan sonra resmi kurumların yardımı ile ya da kendi imkânlarıyla bir müze açmak isteyen Karaoğlu, *"Koleksiyondaki sikkeler, dünyada bulunan sikke müzelerindekinden bile fazla. Bu koleksiyonun öğrencilere ve bilime ışık tutacağını düşünüyorum"* demiştir. *Koleksiyonunda M.Ö. 7. yüzyıldan, M.S. 5. yüzyıla kadar olan sikkelerin bulunduğunu söyleyen Karaoğlu, konuşmasında şunlara değinmiştir: "Bunlar tarihsel bir belgedir, medeniyetlerin refah seviyesini gösterir. Savaşları, komutanların ne yaptığını, vergi tahsislerini anlayabiliriz. Benim için bu eserleri biriktirmenin çok büyük anlamı var. Küçük bir sikkenin üzerinde incelikle işlenmiş desenlere, figürlere bakarak o tarihe dair birçok anlam çıkarabiliyoruz. Hepsi de sanatsal değer taşıyan çizimler. Şu an resmi kurumlarla görüşüyoruz. Koleksiyonumu halka açmak, bilim dünyasına sunmak istiyorum. Önümüzdeki 5 yıl*

içinde ya bir resmi kurumun yardımıyla ya da kendi imkânlarımla bu müzeyi açmak istiyorum. Başka müzelerden de bize danışanlar oluyor, eserler geliyor tamirlerini yapıyoruz. Başka koleksiyonerlere yardımcı oluyoruz. Restorasyonlarımız gerçeğe çok yakın oluyor, restorasyon yapıldığı bile anlaşılmıyor. Eserlerin korunması, havayla temasının kesilmesi için üzerlerine kimyasal maddelerin sürülmesinden tutun da tarihleri, nereden çıktığı gibi bilgilerin raporlamasını da yapıyoruz. Koleksiyonumuzda öğrencilerin tezlerine yardımcı olacak, tarih ve arkeoloji bilimine ışık tutacak birçok eser var. Biriktirdiğimiz sikkeler, bu tip eserlerin sergilendiği müzedeki sayıların üstünde" Sanat tarihçisi Gültekin Teoman ise, "Koleksiyondaki sikkeler Anadolu'da sikkenin icadından Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılmasına kadar olan süreci kapsamaktadır. İzmir ve civarında kurulmuş İyonya, Aiolis, Truva, Müsya ve Karya şehir devletlerine ait sikkeler başta olmak üzere eser biriktiriyor. Koleksiyonda sikkelerin üretimi ile ilgili bir takım aletler, üretim tamamlandıktan sonra imha edilen sikke kalıpları, sahte para kalıplarından örnekler var. Sikkeler o dönemin tam anlamıyla bir fotoğrafıdır. Üzerlerinde onu bastıran kişilerin portreleri, herhangi bir anı, bir deprem veya savaş sahnesi bulunabilir. Şehirlerin unvanları, o şehirde üretilen metalleri görebiliyoruz. En önemlisi o dönemdeki şehirlerin isimlerini görüyoruz" dedi (CNN Türk, 2019).

8.1. Görüş ve Düşünce Değerlendirme

➤ Zeki Karaoğlu kimdir?

"Sivas doğumluyum, İzmir de üniversite okuduktan sonra, baba mesleğine devam ettim. İki vakfın başkanlığını yaptım. Üç çocuklu mütevazı bir aileye sahibim. Toplumsal hassasiyete katkı için ve sivil toplum kuruluşlarında etkin görev alan bir iş insanıyım".

➤ Koleksiyon fikrinin nasıl doğdu?

"Koleksiyon fikri ortaokulda elime geçen, 1945 2. Dünya savaşı zamanından kalma Alman banknotuyla başladı".

➤ İlk koleksiyonunuz hangi eser türüne örnektir? Bu eser hâlâ sizde mi?

"Evet, hala bende duruyor. Toprak eser kandil ve krem şişesi".

➤ İlk koleksiyon eserinizi nasıl ve ne şekilde elde ettiniz?

“İlk objelerimi 1995 yılında yapmış olduğum bir seyahat sırasında satın alarak edinmişim”.

➤ Koleksiyoner olabilmek için resmi makamlarda nasıl bir yol, çalışma izlediniz?

“İzmir Müzeler Müdürlüğüne müracaat ederek, adli sicil kaydı ve eserleri bulunduracağım yerin denetlenmesiyle dört aylık bir sürede belgemi aldım.”

➤ Koleksiyon eserlerini toparlayabilmek için hangi malzeme, araç-gereçleri kullandınız?

“Bana ait bir ofisin dördüncü katını tahsis etmişim. Fakat sayı arttıkça, daha sonra başka yüksek güvenli bir binada ve özel kasalarda saklamaya devam ettik.”

➤ Eserleri saklama koşulları ne şekildedir?

“Havalandırma cihazları, nem alma cihazları, ısı ve nem kontrolünü sağlayarak saklıyoruz.”

➤ Koleksiyon ürün veya eserlerinin envanter bilgilerini nasıl sağlıyorsunuz?

“Bu konuyla danışmanım ilgileniyor. Envanter dosyalarında, fotoğraf, ölçü, ait olduğu yer ve şehir medeniyeti bilgilerini yazarak kayıt altına alıyoruz.”

➤ Koleksiyon ürün veya eserlerinin bakım işlemlerini nasıl yapıyorsunuz?

“Karaoğlu restorasyon laboratuvarında, uzman restoratör elemanlarımızla yapıyoruz.”

➤ Özel bir ekibiniz var mı?

“Evet var.”

➤ Koleksiyon eserleriniz genel olarak hangi türleri kapsar?

“Silahlardan, sikkelere, aydınlatmalardan takı veya adaklara, cam eserlere kadar çok çeşitli bir yelpaze var bu konuda.”

➤ Koleksiyon eserleriniz genel olarak hangi dönemleri kapsar?

“Milattan sonra 800’lü yıllardan, milattan önce 12.000-15.000’lere kadar giden bir zaman dilimi var.”

➤ Bulduğunuz veya aldığınız belli başlı eserlerinizi nereden aldınız?

“Hydria dediğimiz bir bronz testi mezarı örnek verebiliriz. Eseri biz gidip almayız. Bize gelirse ve koleksiyonumuz serilerine uygun olursa alır ve hemen kaydederiz.”

➤ Koleksiyon eserleriniz için yaptığınız alışveriş şekli nasıldır?

“Eser gelir ve bize göre bedeli uygun ise kabul eder alırız.”

- Türkiye dışında alışveriş yapıyor musunuz?

“Evet. Müzayede firmalarından arttırma yoluyla alıyoruz. Binlercesini yurda tekrar kazandırdık. Mesela bir Smyrna sikkesini örnek verebiliriz.”

- Yurt dışı veya içinden bir eser alındıktan veya satıldıktan sonra gönderim ne şekilde sağlanmaktadır?

“Yurt dışından posta yoluyla gümrükten geçerek geliyor. Yurt içinden ise, koleksiyonumuzun olduğu yerden başka bir yerde görüşme kabul etmiyoruz.”

- Müzeden veya özel bir koleksiyondan aldığınız bir eser var mı? Yasal işlemleri nelerdir?

“Müzeden alım olmuyor. Özel koleksiyonerlerden sanırım dört defa devir aldım.”

- Koleksiyon eserlerinin saklama alanı için yapılan işlem ve giderler ne şekildedir?

“Kamera kayıtları, alarm ve fiziki (çelik konstrüksiyon gibi) korumalarla yapıyoruz. Giderleri ise ben karşıyorum.”

- Müzayedelere hiç katılım sağladınız mı? Evet, ise nerde katıldınız?

“Evet. Online internet üzerinden katıldım.”

- Müzayedelerden almış olduğunuz bir eser var mı?

“Fransa’daki bir müzayede evinden ok ve mızrak uçları almıştım.”

- Müzayedelere katılmak veya bir eser almak için gerekli olan hususlar nelerdir?

“Koleksiyoner olmanız ve müzayedeye önceden kayıt yaptırmanız gerekmektedir.”

- Özel müze açmak için gerekli şartlar ve bunun için yapmış olduğunuz işlemler nelerdir?

“Şu an gezebileceğimiz özel bir müzemiz yok. Fakat yakın zamanda olacak.”

- Koleksiyonunuzda sattığınız, hediye ettiğiniz veya hediye aldığınız bir eser var mı? Yasal hakları nelerdir?

“Sattığım yok. Dokuz Eylül Üniversitesi’ne hediye ettiğimiz eserler var. Tarihi bir çeşme ve objeler oldu.”

- Koleksiyoncuların toplandığı bir federasyon veya dernek var mıdır? Bu kuruluşlara üyeliğiniz veya katılımınız var mı?

“Koleksiyoner iseniz, üye olabiliyorsunuz. İzmir nümismatik derneğine üyeyim.”

- Koleksiyonun tanıtılması için az gelişmiş il, ilçe veya köylerde ikamet eden insanlara bu hizmet götürülebilir mi? Nasıl?

“Tabi ki yapılabilir. Kültür bakanlığının bu konuda kanun düzenlemeleri yapması ve bizlere imkân tanınması yeterlidir. Bunu yapacak kişi ve kuruluşlar var çünkü.”

- İsteyip alamadığınız herhangi bir eser var mı?

“Maalesef çok oldu. Üzeri desenli bir şarap çanağı, yani kylix oldu.”

- Koleksiyonu satma, devretme işlemleri nasıl yapılmaktadır?

“Kültür ve turizm bakanlığında bağlı olduğunuz müzeye dilekçe ve ayrıntılı eser envanteriyle müracaat etmeniz gerekiyor.”

- Koleksiyonunuza daha farklı türlerde eserler katmak istiyor musunuz? Evet, ise ne tür eserler?

“Şu anki eser çeşitliliğinin dışına çıkmak istemiyorum. Çünkü konu dağınıklığı bizleri her türlü manada yoruyor ve yıpratıyor.”

- Sizden esinlenerek Koleksiyonerliğe yönelen kimse var mı? Bir vârisiniz var mı?

“Evet, var öncelikle oğlum ve birkaç arkadaşım benden sonra başladılar.”

- Karaoğlu restorasyon fikri ne için ve ne zaman ortaya çıktı?

“Eserler çoğalmaya başlayınca, artık sistemli ve daha itinalı çalışma gereği ortaya çıkınca 2015 yılında kurmak zorunda kaldık.”

- Koleksiyonunuzda en pahalı, en önemli, en özel ve en kıymetli eserleriniz hangileridir?

“M.Ö 6000’li yıllara ait üç adet su kabı, nedense bende ayrı bir heyecan yaratır.”

- Koleksiyonerlik veya özel müzede atılan adımlarda devletin maddi, manevi desteği var mıdır?

“Hayır yok.”

- Koleksiyonculuğun geleceğini nasıl görüyorsunuz? Sizce ülkeye katkısı nelerdir?

“Koleksiyoncular (gerçek manadaki koleksiyoncular), ücretsiz olarak ülke mirasını koruyan fedakâr vatanseverlerdir. Çünkü maddi hiçbir kazancı olmamasına rağmen, manevi olarak kendini sadece iyi hissederler. Bütün getirisi de budur. Koleksiyonculuğun, gerekli kanuni düzenlemeler yapıldığında geleceğinin çok iyi olacağını düşünüyorum.”

➤ Dünya koleksiyonculuğu ile Türkiye koleksiyonculuğunu kıyaslayabilir misiniz?

“Orada tamamen serbest eser dolaşımı var. Fakat burada hala kaçak çıkışlar devam ettiği için kurallar ve cezalar çok katı. Aşırı dikkat ve özen gerekiyor.”

➤ Koleksiyonculuk ile ilgili eklemek istediğiniz öneri, uyarı, dikkat edilmesi gereken bir şey var mı? Varsa nelerdir?

“Koleksiyonerlik, manevi hazzı çok yüksek bir hobi. Herkes maddi ölçülerine göre herhangi bir şeyin koleksiyonunu yapmalı. Ülkenin kazanımı içinde katkı anlamına geliyor. Sadece aldıkları ve biriktirdikleri şeylerde seçici olmalılar. Bizim deyimimizle çöp toplamamaya dikkat etmeliyiz. Eski olan her şey değerli veya koleksiyona girer diye bir şey yok.”

Koleksiyoner Zeki Karaoğlu ile yapılan görüşmeler sonucunda Koleksiyonculuğun sanılanın aksine kolay olmadığı, ilgi ve merakın dışında büyük bir sorumluluğu kendisiyle beraber getirdiği bilgisine varılmaktadır. Türkiye’de Koleksiyoner olabilmek için başlangıçta merak ve ilgi olması, eserlerin korunabileceği mekân ve malzemelerin olması, gerekli yasal belgelerin alınması, eser toplama veya alım kapasitesi gerekmektedir. Karaoğlu koleksiyonu 10 bini aşkın, ilk çağlara kadar uzanan eserlerden oluşmaktadır. Bu eserlerin çoğunluğu sikke geri kalanında ise çanak-çömlek, takılar, kılıçlar, tüsüler, heykelcikler, vazolar, tablolar gibi eserlerden oluşmaktadır. Bu eserler alındıktan sonra temizleme ve onarım işlemleri yapılmakta ardından saklama koşullarına göre uygun dolaplara veya cam kasalara yerleştirilmektedir. Karaoğlu bu işlemler için Karaoğlu Restorasyon adında sanat tarihi ve arkeoloji alanlarında uzman kişilerle çalışmakta ve eserleri özel bir mekânda, sağlam koşullarda saklamaktadır. Koleksiyon ürünlerinin alışverişi resmi belgelerle ve resmi belgesi olan kişilerle yapılmaktadır. Yurt dışından alım yapılmakta fakat satış yapılmamaktadır. Yalnızca sergilemek ve sonrasında geri getirmek şartıyla yurt dışına yasal belgelerle çıkarılabilmektedir. Eserlerin alışverişi verilen teklif ve müzayedelerle gerçekleşmektedir. Koleksiyon ürünleri ziyarete açık değildir. Ancak özel müzeye dönüştürme çalışmaları bulunmaktadır.

Bu çalışmada konu aldığımız koleksiyoner Zeki Karaoğlu, yurt içi ve dışından eserler getirip biriktirmenin yanı sıra sergilemek ve insanların görebileceği eserleri rahatlıkla tanıyabileceği bir ortam hazırlamakla ülkesine büyük katkı sağlamaktadır. Kendisi gibi ülkesine katkı sağlamayı hedefleyen, bu işi hiçbir kâr

amacı olmadan hobi olarak yapan birçok koleksiyoner ve özel müze sahibi bulunmaktadır. Bunlardan biri de Dokuz Eylül Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü öğretim görevlisi Arkeolog Şükrü Tül' dür. Şükrü Tül'ü seçmemdeki amaç Zeki Karaoğlu gibi koleksiyonunun İzmir'de bulunması ve koleksiyon türünün Kültür varlığı olmasından kaynaklanmaktadır.

Şükrü Tül, 1956 yılında Aydın'da doğmuş, Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Arkeoloji Bölümü'nden 1982 yılında mezun olmuştur. 2001 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Arkeoloji Bölümünde öğretim görevlisi olarak çalışmaya başlamıştır. 2011 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi'nde yeni kurulan müzecilik bölümüne geçmiştir. Bir süre küçük gruplarla İzmir ve çevresinde kültürel geziler düzenleyerek rehberlik yapmıştır. Şükrü Tül'ün kültür gezilerine katılan gezginlerden oluşan çok geniş bir sosyal ağı oluşmuştur. Bu ağdan pek çok kişi Şükrü Tül'ün kurmayı planladığı üniversite koleksiyonu için destekte bulunmuştur. Meral-Uğur Sümer çiftinin verdiği eser bağışı sözü ve çevresinden üniversite müzesi oluşturma düşüncesine aldığı olumlu tepkilerin cesaretiyle Şükrü Tül, Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi bünyesinde bir müze açmak için resmi prosedürleri yerine getirmeye başlamıştır. Tül, Buca etnografyası ve arkeoloji odaklı bir müze olmasını istemiş çünkü “arkeolojik bulguların eğitim amaçlı kullanım olanağını arttırmak, daha iyi arkeoloji eğitimi vermek” olduğunu söyler. Sponsorlara hazırladığı bir metinde, diğer amaçlarını şöyle listelemiştir: “Üniversitemizin bilimsel yükümlülüğünü yerine getirmek, gençliğin bilime olan ilgisini geliştirmek, müzecilik görgüsü üstüne öğrencilerin pratik yapmalarını sağlamak, İzmir kentine bir müze kazandırmak, gelecekte gelişim göstermesi beklenen müzenin kent turizmine katılımını sağlamak, kent belleğini bilimsel süzgeçlerden geçirerek biriktirmek.” Bu projenin adı müze olarak başlamıştı ancak bir müze açmak hiç kolay değildi, yönetmeliklere uygun bir müzenin oluşturulmasına imkânlar el vermediğinden “eski eser koleksiyonu” olarak adlandırılması ve o şekilde Kültür Bakanlığından izin alınması uygun görülmüştür. 27 Mayıs 2003'te Fakülte Kurulu “müze yapılabilecek bir mekân hazırlanarak Arkeoloji Müzesi kurulmasının uygunluğuna” karar vermiş ve Aralık 2003'te Tül'e Eski Eser Koleksiyonu sorumluluğu yüklenmiştir. 06.01.2004'de ise koleksiyon İzmir Arkeoloji Müzesi denetiminde kayda geçmiştir. Bundan sonraki süreçte ayrılan mekânı sergilemeye uygun hale getirebilmek için

finansal kaynak bulma girişimleri başlamıştır. Çeşitli kurum ve kuruluşlardan sponsorluk istenmiştir. Dönemin İzmir valisi Yusuf Ziya Göksu, iki kere 25000 TL vererek bu projeyi desteklemiştir. Alınan desteklerle yedi adet duvar, beş adet orta vitrin tasarlanmış ve imalatları yapılmıştır. Işığı eşit olarak dağıtacak kaset sistemli bir tavan yaptırılmıştır. Ayrıca çalışma odası ve bölüm kitaplığı, eser sorumlusu odası ve Ekrem Akurgal odası için özel mobilyalar yaptırılmıştır. Koleksiyonun ilk, önemli ve sonrakilere de bir nevi ön ayak olacak bağışını Meral ve Uğur Sümer çifti yapmıştır. Şubat 2004'te Nilgün Moralı ve Şükrü Tül Uşak Müzesine kayıtlı olan koleksiyonun yönetmeliğe uygun olarak devir işlemlerini yapmışlardır. İşlemlerin tamamlanmasından kısa bir süre sonra, Uşak Müzesi eserlerin iadesini talep etmiştir. Eserlerden on bir tanesi başka bir koleksiyonerin eserleri ile karışmış, diğer üç tanesinin de müzede sergilenmesi uygun görülmüştür. Bu süreçler dışarıdan pürüzsüzmüşçesine işliyor gibi görünen işlerin arka planında yaşanan zorlukları göstermektedir. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun "Koleksiyoncuların Envanterinde Bulunan Taşınmaz Ve Taşınmaz Parçaları" hakkındaki 731 no.lu ilke kararınca koleksiyona 2005 tarihinden sonra kaydedilmiş olan sekiz adet taşınmaz eser İzmir Arkeoloji Müzesi tarafından alınmıştır. Koleksiyona bağış yapan çok kişi olmuştur. Bunlardan biri de Zeki Karaoğlu'dur. Şükrü Tül'ün 13 Mart 2015'de aramızdan ayrılmasından sonra koleksiyonun ismi "Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Şükrü Tül Eski Eser Koleksiyonu" olarak değiştirilmiştir. Tül'ün vefatından sonra da koleksiyona bağışlar sürmüştür. Özellikle sanat danışmanı Gültekin Teoman'ın gayretleriyle Dokuz Eylül Üniversitesi hukuk fakültesinin kuruluşu aşamasında önemli rol oynamış olan Prof. Dr. Mahmut Tevfik Birsnel, uzun yıllardır büyük bir titizlikle oluşturduğu üç yüz doksan sikkeden oluşan koleksiyonunu Dokuz Eylül Üniversitesi'ne devretmiştir. Son katılanlarla birlikte koleksiyonda üç yüz yirmi dört adet tescilli eski eser ve altı yüz yirmi bir adet sikke bulunmaktadır. Koleksiyonda mermer kabartmalar, sütun başlıkları, Tunç Çağına tarihlenen önemli bir seramik koleksiyonu ve tunç araç gereçler, kandiller, koku şişeleri ve amforalar bulunmaktadır. Ayrıca bahsettiğimiz gibi İzmir'deki çeşitli kurumlardan sağlanmış kayda tabi olmayan mermer ve demir döküm heykeller, mimari parçalar ve İzmir kentinden yazıtlar bulunmaktadır. Koleksiyon, Edebiyat Fakültesi C Blok'ta en üst katta sergilenmektedir. Ana sergi

salonu dışında, “9 Eylül Odası”, “Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal Odası” ve “Amphora Odası” olarak adlandırılmış mekânlar bulunmaktadır. Şükrü Tül’ün sözleriyle bunlar “farklı hedefleri olan eğitici birimler olarak düzenlenmiş mekânlardır.” Ana sergileme birimi 75 metrekare, Buca Salonu 25 metrekare ve öteki sergileme birimleri ortalama 25’er metrekaredir. Dokuz Eylül Odası’nda; İzmir’in düşman işgalinden kurtuluş günlerinde gizlice dikilerek kullanıldığı düşünülen bir Türk Bayrağı, Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün kaleme aldığı Nutuk’un 1927 tarihli ilk baskısı, Çanakkale savaş alanlarından asker giysi parçaları (asker çantası, kemeri, düğmeler) ve mermiler dışında 1938 ve sonrası tarihlere ait gazetelerden örnekler sergilenmektedir. Ekrem Akurgal odasında ise, Akurgal’ın Bayraklı kazı evinde kullanmış olduğu kütüphanesi ve yayınlarının bir bölümü dışında kişisel bir takım eşyaları sunulmaktadır. Amfora odasında koleksiyona kayıtlı amforalar dışında bir çömlekçi çarkı ve seramik fırını sergilenmektedir. Bu birimlerin dışında bir depolama alanı, koleksiyon sorumlusu odası ve çalışma odası bulunmaktadır. Koleksiyonda yer alan ve dahil olacak olan eserlerin temizlik, bakım ve restorasyonları ve aynı zamanda Müzecilik Bölümü öğrencilerinin restorasyon ve konservasyon dersleri sırasında yararlanabilmeleri için bir oda eser deposu ve restorasyon odasına dönüştürülmüştür. Rektörlüğümüzce desteklenen proje kapsamında restorasyon malzemeleri, eserler için kasa ve fotoğrafçılık malzemeleri alınmıştır. Nesnelerin dönemsellik çeşitliliğinden ve dönemler arası geçişlerin kuvvetli olmamasından dolayı birçok arkeoloji müzesinde uygulanan kronolojik bir sergileme yapılamamaktadır. Bir müze koleksiyonundaki eserleri sergilemek için kullanılan herhangi bir sınıflandırma yöntemi belli bir bilgi üretiminin tercihi yapmaktır (Kayaalp ve Teoman, 2016: 603-613).

Şükrü Tül koleksiyonunu Zeki Karaoğlu koleksiyonundan ayıran en önemli etkenlerden biri, Tül koleksiyonunun bağışlarla oluşturulmuş olmasıdır. Karaoğlu koleksiyonu Zeki Karaoğlu tarafından satın alınan eserlerden oluşmaktadır. Diğer farklar arasında biri üniversite koleksiyonu kapsamına girer şahsi olmaktan çıkar diğeri şahsi koleksiyondur. Zeki Karaoğlu, koleksiyonu için özel mekân ayarlamış burada sadece o eserlerin bozulmaması, korunması için gerekli dolap, kasa veya malzemeler yerleştirmiş ve eserlerin envanter bilgileri için sanat tarihi veya arkeologlardan oluşan özel bir ekip kurmuştur. Koleksiyondaki tüm eserlerin

envanter bilgileri mevcut olmakla birlikte kronolojik sıraya göre dizilmiştir. Tül koleksiyonu şahsi bir koleksiyon olmadığından bu kadar titizlik gösterilememiştir. Kronolojik sıraya göre düzenlemeden ziyade ziyaretçileri sanata teşvik amacıyla görselliğe yöneltilmiştir. Buraya alınan eserler çok farklı dönemlerden çok farklı eserler olabilmektedir fakat Karaoğlu koleksiyonu belli başlı eserler üzerinden çok farklı dönemlere kaçmadan oluşturulmuştur. İki koleksiyon birbirinden farklı olsa da amaçları ortaktır; İzmir'e ve tabii ülkemize sanat alanında büyük katkı sunmak, özellikle genç kesimi sanata yönlendirmektir.

8.2. Karaoğlu Koleksiyonundan Eser Örnekleri

Ön kısım

Arka kısım

8.2.1. Elektron Kalıp

Dönemi: Arkaik Dönem

Ölçüleri: En: 24 cm, Boy: 25 cm, Ağırlık: 1,15 gr, Yükseklik: -

Tanımı: Kare formdaki adak levhasının üzerinde Kabartma (Repousse) tekniğiyle yapılmış, kolları vücudunun iki yanına bitleştirilmiş, giysileri aynı, gözleri kapalı uyur vaziyette üç insan figürü yer almaktadır. Arkaik Dönem özelliklerinden patlak göz, kalın dudak uygulanmıştır.

8.2.2. Bronz Kemer Tokası

Dönemi: Bizans Dönemi

Ölçüleri: En: 3 cm, Boy: 2 cm, Ağırlık:1,15 gr, Yükseklik: -

Tanımı: Bronz kemer tokası dikdörtgen formdadır. Eserin sağında ve solunda olması gereken, kemer bağlantısı için yapılan halkalar günümüze ulaşamamıştır. Bizans dönemi kemer tokasının üzerinde kabartma tekniğiyle yapılmış, sola doğru yürür halde Griffon figürü tasvir edilmiştir. Çerçevesi ufak kabartmalı bezelerden oluşmaktadır.

Koleksiyonun Bizans Dönemi eserleri içinde en dikkat çekici objelerinden biri kemer tokalarıdır. Bizans Dönemi'nde kumaş ya da deriden yapılan kemerleri tutturmak için kullanılan kemer tokaları, büyük oranda bronzdan yapılmış olmakla birlikte, ender olarak altın, gümüş, kurşun ve demirden de üretilir.

8.2.3. Pişmiş Topraktan Kandil

Dönemi: Bizans / A. Selçuklu

Ölçüleri: En: 10 cm, Boy: -, Ağırlık: -, Yükseklik: 5 cm

Tanımı: Pişmiş toprak ve kahverengi hamurdan yapılmış, düz dipli, yumurta formu, ağız dudaklı, yanma deliği kulp kısmına göre daha aşağıda formlanmış, dip kısmına kadar yeşil sırtlıdır.

Ön kısım

Arka kısım

8.2.4. Bronz Ekmek Mührü

Dönemi: Bizans

Ölçüleri: En: 4 cm, Boy: 4,5 cm, Ağırlık: -, Yükseklik: -

Tanımı: Keklik formundaki mührün üst kısmında tutamak alt kısmında ise büyük harfler mevcuttur.

8.2.5. Bronz Röliker

Dönemi: Bizans

Ölçüleri: En: 4,4 cm, Boy: 6,8 cm, Ağırlık: -, Yükseklik: -

Tanımı: Bizans Dönemi'ne ait bronz rölikerin üzerinde dört aziz büstü ile kefenli iki beden tasviri yer almaktadır. Hristiyan inancında Aziz ve Martirlerin ölü bedenlerine ait kalıntıların ya da onlarla yaşamlarında temas eden nesnelere diğer adıyla röliklerin muhafaza edildiği kutulardır. Kutsal kişiyle ilişkisi olması dolayısıyla hastalıklar ve kötülüklerden koruyucu, şifa dağıtıcı ve iyileştirici mucizevi güçleri olduğuna inanılan bu objeler, Bizans Dönemi'nde çok farklı tür ve boyutlarda üretilmiştir. Kutsal kişiyle ilişkisi olması dolayısıyla hastalıklar ve kötülüklerden koruyucu, şifa dağıtıcı ve iyileştirici mucizevi güçleri olduğuna inanılan bu objeler, Bizans Dönemi'nde çok farklı tür ve boyutlarda üretilmiştir.

8.2.6. Cam Kadeh Bardağı

Dönemi: Roma

Ölçüleri: En: (Ağız kısmından) 9 cm, (dip kısmından) 6 cm, Boy: 11 cm,
Ağırlık: -, Yükseklik: -

Tanımı: Düz ağızlı, dibe doğru daralan konik gövdeli düz ve kalın dipli bir kadeh bardağıdır.

Ön kısım

Arka kısım

8.2.7. Bronz Kadın Figürin

Dönemi: Roma

Ölçüleri: En: 2 cm, Boy: 11 cm, Ağırlık: -, Yükseklik: -

Tanımı: Her iki eliyle saçlarını toplar halde cepheden betimlenmiş çıplak Aphrodite formundadır. Vücut detayları ince yivlerle verilmiştir. Patinası sağlam durumdadır.

8.2.8. Bronz Erkek Figürin

Dönemi: Roma

Ölçüleri: En: 2 cm, Boy: 10 cm, Ağırlık: -, Yükseklik: -

Tanımı: Sağ elinde tuttuğu Kentharos'u göğsüne, sol elinde tuttuğu keule adındaki silahını omuzuna dayamış halde ayakta durur vaziyette çıplak Herakles formundadır. Her iki ayağı bilek hizasından eksiktir. Patinası sağlamdır.

8.2.9. Altın Küpe

Dönemi: Roma

Ölçüleri: En: 8 mm, Boy: 12 mm, Ağırlık: -, Yükseklik: -

Tanımı: Eliptik formdaki küpenin kaş kısmında beş dilimli papatya motifi yer almaktadır. Motifin üzerinde küpe iğnesinin içinden geçtiği halka bulunmaktadır.

8.2.10. Akik Yüzük Taşı

Dönemi: Roma

Ölçüleri: En: 7 cm, Boy: 12 cm, Ağırlık: -, Yükseklik: -

Tanımı: Beyzi formdaki yüzük taşının üzerinde sol elinde kitap, sağ elinde mızrak ve kalkanını tutan miğferli Athena figürü tasvir edilmiş kazıma tekniği kullanılmıştır.

8.2.11. Gümüş Pendant

Dönemi: Helenistik

Ölçüleri: En: 9 cm, Boy: 12 cm, Ağırlık: -, Yükseklik: -

Tanımı: Ağzı açık aslan protomu şeklinde pendantın askı halkası dairesel formdadır.

8.2.12. Bronz Thyminterion (Tütsü)

Dönemi: Helenistik

Ölçüleri: En: 6 cm, Boy:11.5, Ağırlık: -, Yükseklik: 14, 2 cm

Tanımı: Thyminterion'un gövdesi aslanpençeli kanatları açık şekilde betimlenmiş üç adet masif siren figürü şeklindeki ayakları üzerine oturmaktadır. İçbükey bir silindirden meydana gelen gövdenin alt kısmı kymetion bezemelidir. Düz bir çanak şeklindeki tütsü yakma yerinin dışa dönük dudaklarında ince bir ion kymation bandı yer almaktadır.

8.2.13. Bronz Hydria

Dönemi: Helenistik

Ölçüleri: En: 28.6 cm, Boy: 40.6 cm, Ağırlık: - Yükseklik: -

Tanımı: Dışa dönük geniş ağızlı, kısa silindirik boyunlu, dibe doğru daralan, geniş gövdeli ve düz diplidir. Keskin omuz üzerinden boyun ile ağzının birleştiği kesime tutturulmuş tek kulpludur. Gövde ve dip kesiminde yer alan bazı bölümleri yapıştırılmış ve tümlenmiştir.

8.2.14. Altın Küpe

Dönemi: Helenistik

Ölçüleri: En: 17 mm, Boy: 27 mm, Ağırlık: - Yükseklik: 2, 52 gr

Tanımı: Küpenin alt kısmında üçer adet kabaradan oluşan birer salkım ile merkeze yerleştirilmiş dörder adet saadet düğümü motifi yer almaktadır. Üst kısmında küpe iğnesinin yerleştiği halka bulunmaktadır.

8.2.15. Cam Boncuk

Dönemi: Fenike

Ölçüleri: En: 7 mm, Boy: 8 mm, Ağırlık: -, Yükseklik: -

Tanımı: Basık küre formundaki boncuğun dörtkenarında birer göz, ip deliğinin her iki ucunda da sarı renkte dörder adet kabara yer almaktadır. Gövde üzerinde firuze, lacivert ve beyaz renkler dikkati çekmektedir.

8.2.16. Koleksiyon Eserlerinin Bir Kısımı (Url-1).

8.2.17. Koleksiyon Eserlerinin Bir Kısımı (Url-2)

8.2.18. Koleksiyon Eserlerinin Bir Kısımı (Url-3)

8.2.19. Koleksiyon Eserlerinin Bir Kısımı (Url-4)

8.2.20. Karaoğlu Koleksiyon Binasının Dışardan Görünümü

8.2.21. Karaoğlu Koleksiyon Binasının Dışardan Görünümü

8.2.22. Koleksiyoner Zeki Karaoğlu Ve Koleksiyon Eserleri (Url-5)

T.C.
.....*İZMİR*..... VALİLİĞİ
İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü
.....*ARKAÖZEL*..... Müze Müdürlüğü

SERİ № 01522

**KORUNMASI GEREKLİ TAŞINIR KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARI
KOLEKSİYONU YAPANLARA AİT BELGE**

Sayı : 880
Tarih: 06.03.2013

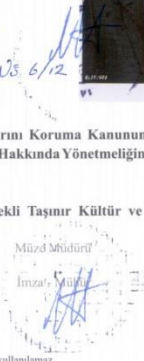
Belge Sahibinin
T.C. Kimlik No : 2323347588
Adı Soyadı : Mehmet Zeki KARAOĞLU
Baba Adı : Nurettin
Doğum Yeri ve Tarihi : SIVAS 15.10.1962
Koleksiyonun Bulunduğu Adres : 354 sok Nö 17 Efeler Mh. Sıngır /İZMİR

Belge Sahibinin İkametgâh Adresi : İsmet Koşan Mh. Şehit Neveç Bulv. Nö 6/12
Konak /İZMİR

Yukarıda kimliği yazılı *Mehmet Zeki KARAOĞLU* 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 26 ncı maddesi ve Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Koleksiyonculuğu ve Denetimi Hakkında Yönetmeliğin 6 ncı Maddesinin 2 nci fıkrası gereğince bu belge verilmiştir.

Belge sahibi 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Koleksiyonculuğu ve Denetimi Hakkında Yönetmelik hükümlerine uymak zorundadır.

Müze Müdürü
İmza:

Bu belge koleksiyonun bulunduğu adres dışında ve müze adına eser almak veya toplamak amacıyla kullanılamaz.

8.2.23. Koleksiyoner Zeki Karaoğlu Koleksiyonculuk Belgesi

9. DEĞERLENDİRME

Öncelikle tezin ana konusu olan kültür varlığı ticareti, koleksiyonerlik ve bunları ele alan kanun yönetmelikler ile ilgili bilgi vermenin uygun olacağı kanısına varılmıştır. Tarihten günümüze dünya genelinde kültür varlığı anlayışına değinilmesi konuyu daha kapsamlı kılacağı düşünülmüştür.

Hukuk sistemlerinde eski eser koruma düşüncesi, daha çok kutsal değerler üzerinde ortaya çıkmıştır. Eski Hindu kanunlarında, savaş esnasında askerlerin şehirleri tahrip etmeleri yasaklanmaktaydı. Dini metin ve açıklamaların toplandığı “Agni Purana”da askerlerin tapınaklara ve diğer dua yerlerine zarar vermelerine engel olmak amacıyla çeşitli hükümler düzenlenmişti. Yunanistan Şehir Devletleri Dönemin’de (Antik Yunan MÖ. 756-146) Olympos, Delos, Delphi and Dodone gibi şehirler “Kutsal ve İhmal Edilmeyecek, Korunacak Şehirler (ieroi kai asuloi) olarak değerlendirilmiş, bu şehirlere ve duvarlarına saldırılar yasaklanmıştı (Güner, 2009: 2). Sümer, Babil ve Asur hukuk sistemlerinde konuyla ilgili açık düzenlemelere rastlanılmamakla birlikte, Hammurabi Kanunu’nda, Kral Hammurabi’nin, yaşadığı dönemde birçok kişi tarafından bir tanrı olarak anılmış ve ölümünden sonra ise uygarlığı yayan ve tüm halkları, Babillilerin ulusal tanrısı Marduk'a saygı göstermeye zorlayan büyük bir fatih olarak görülmüştür (Vikipedi, 2021) Bu anlayış dini eserleri korumaya yöneliktir. Benzer anlayış Antik Yunan Dönemi’nde de görülmektedir. Bu dönemde Olympos, Delos, Delphi ve Dodone şehirleri “Kutsal ve İhmal Edilemeyecek, Korunacak Şehirler” olarak değerlendirildiğinden, bahsi geçen şehirlere ve duvarlarına saldırılar yasaklanmıştır. Roma hukuku, eski eser koruma bilincine dikkat çeken ve bu doğrultuda somut adımların atıldığı bir hukuk sistemi olmuştur (Çakırca, 2015: 24)

Krallık Dönemi’nde Sicilya’da, bazı anıtları yağmalayan Romalı Verres’in işlediği bu fiillerin, Cicero’nun protestosu neticesinde tazminatı gerektirmesi bir başlangıç niteliğindedir (Özel, 1998: 90).

Batı’da koruma hukukuna ilişkin yasal düzenlemeler, öncelikle ulusal kanun metinleri ile gerçekleştirilmiştir. Koruma kanunlarının ilk kez oluşturulduğu ülkeler, İtalya, Fransa ve İngiltere’dir. İtalya, Roma İmparatorluğu mirasını bünyesinde barındırması nedeniyle eski eserler bakımından oldukça zengindir. 13’üncü yüzyıldan itibaren anıtların korunmasına ilişkin çeşitli düzenlemelerin yapıldığı

İtalya’da, 1600’lü yıllarda, eski eserlerin yurt dışına çıkarılması papalığın aldığı bir karar neticesinde yasaklanmıştır. İtalya’da 1700’lü yıllarda, tarihi anlama amacıyla anıtlara ilişkin belgelerin toplanıp sistemli bir şekilde değerlendirildiği bilinmektedir. 1865 yılında ise, özel kişi ve kurumların ellerindeki tarihî anıtlara kamu yararına el konulması esasını kabul eden, ilk koruma kanunu çıkarılmıştır. Bununla birlikte eski eser korumasına ilişkin temel bir kanun olma niteliği taşıyan ilk düzenleme, 1902 yılında kabul edilmiştir. Kanun koruma işlemlerini, elli yıllık bir süreden itibaren başlatması; eski ustalara ait eserleri çok fazla dikkate almaması; kamu malı olan değerleri kesin bir şekilde koruma altına alıp belli bir listeye kaydederken, özel kişilerde bulunan değerlerin korunabilmesi için “önemli” olma ve korunmamaları durumunda ülke kültürüne zarar verecek türden olma şartlarını kabul etmesi nedenleriyle oldukça dar bir koruma anlayışı benimsemiştir. Batı hukukunda eski eserlerin, gerçek anlamda kültürel ve estetik değerler olarak görülmeye başlanması, 16’ncı yüzyılda Rönesans ile birlikte gerçekleşmiştir. Bundan önceki dönemde eski eserler, genellikle dinî, estetik değerler olarak kilise tekelinde korunmaktaydı (Nesli, 2018: 437-439).

Ortaçağ’da skolastik düşüncenin hâkim olduğu dönemde Almanya’da sosyal, siyasal ve ekonomik hayatın gelişim ekseninde sanatsal ve kültürel yaratıcılığın özellikle dinsel saik ve motifler üzerinden şekillendiği söylenebilir. Bu açıdan Ortaçağ’da, bugün kültür varlığı kabul edilen taşınır taşınmaz eserlerin korunması ile bakım ve onarım işlerinde inanç faktörünün etkili olduğunu söylemek mümkündür. Hıristiyan inancını yansıtan kiliseler, Hz. İsa ve Hz. Meryem’i tasvir eden resimler, freskler ve heykeller koruma altına eserler arasında bir önceliğe sahip idi. Aydınlanma Dönemi’nden itibaren ise, eski eserlerin dünyanın ortak malı olduğu ve bir kültürel çevre ve planlama bütünlüğü içerisinde korunması gerektiği anlayışı ortaya çıkmaya başladı. Savaş zamanında eski eserlerin korunması amacıyla bir başka yere taşınabileceği kuralının yer aldığı metin, 1863 yılında ABD’de kabul edilen Lieber Code olmuştur (Sancakdar ve Tepe, 2010: 1756).

İtalya, Cevat Erder (1975) tarafından “Anıtlara etkin saygı çağı” olarak nitelendirilen 19. yüzyıla gelmeden önce, 17. yüzyılda, tarihi anlama kaygısı ile belgeleri toplayarak bunları sistemli bir şekilde değerlendirmeye başlamıştır. Bu süreç, o dönemde egemen sınıf olan kardinal ve papaların aldığı kararlar

doğrultusunda eski eserlerin korunmaya çalışıldığı bir dönemdir. Öyle ki 1750 ve 1802 yıllarında çıkarılan kararnameler esas alınarak 1820 yılında Kardinal Pacca tarafından döneminin en ileri hukuki metni olarak tanımlanan belge hazırlanmıştır. İtalya’da günümüze referans olacak ilk koruma yasası ise, özel kişi ve örgütlerin ellerindeki tarihi anıtlara kamu yararına el konulmasını öngören 1865 tarihli yasadır. 1902 yılında çıkarılan 37 maddeden oluşan yasada ise kaçakçılığın ve sanat eserlerinin yabancılar tarafından alınmasının önlenmesi amaçlanmakla birlikte birçok konuda sığ ve muğlak kaldığı gözlenmektedir. Bu kanunu, uygulamayı düzenleyen ve 418 maddeden oluşan 1904 yılı yasası takip etmiştir. 1902 ve 1904 yılı yasaları anıtların belgelenme şekil ve usullerinin belirtildiği kanunlar olmaları açısından önemlidir. Bunlarla birlikte imarla ilgili yasa ve tüzüklerde de anıt ve çevrelerine ilişkin hükümler yer almıştır (Baysan, 2007: 24-25).

Bununla birlikte eski eser korumasına ilişkin temel bir kanun olma niteliği taşıyan ilk düzenleme, 1902 yılında kabul edilmiştir. Fransa’da 1789 Fransız İhtilâli sonrasında, eski yönetim sistemine duyulan öfke nedeniyle çok sayıda eski eser tahrip edilmiş; bunun önüne geçmek amacıyla kurulan Anıtlar Komisyonu, bazı eserlerin kurtarılması için çaba harcamıştır. Dönemin ünlü sanatçılarından (ör; Victor Hugo) konuya dikkat çeken yazılar yayınlamalarıyla, eski eser koruma bilinci gelişmeye başlamıştır. Fransa’da kurumsallaşma ve anıtların belgelenmesi düzeyinde eski eser korumasının, 1830’lu yıllardan itibaren geliştiği gözlemlenmektedir. Eski eser koruması bakımından bir dönüm noktası olması nedeniyle, 1840 yılı önemlidir. Çünkü söz konusu yıla kadar, devlet veya kamu tüzel kişilerinde bulunan eski eserler için bir kamu sınırlaması bulunmaktaydı. Bu yıldan itibaren ise, ilk kez “tarihî ve estetik amaçlı kamulaştırma” anlayışı benimsendi ve konu 1841 yılında kanun ile düzenlendi. İngiltere’de koruma hukuku ile ilgili düzenlemelerin, ilk olarak 1861 yılında Avam Kamarası tarafından yapıldığı bilinmektedir. Bu düzenlemeler daha çok kazılara ilişkin olup buluntuların krallığa ait olacağı kabul edilmiştir. Kazı yapan kişilerin ve arazi sahiplerinin ise, ödüllendirilmesi söz konusu olmuştur. İngiltere’de koruma hukukunun gelişiminde, derneklerin çabası dikkati çekmektedir. 1751 yılında, tüzüğü kral tarafından onaylanan Londra Eski Eserler Derneği, İngiliz eserlerinin belgelenmesi ve yayınlanmasını sağlayan kurum olmuştur. Konuyla ilgili yasal düzenlemeler de özel teşebbüsün isteği üzerine çıkarılmış; 1873 yılında iletilen

kanun teklifi neticesinde İngiltere'nin ilk kapsamlı koruma kanunu olarak adlandırılan 1882 Ancient Monument Protect Actı (Eski Anıtları Koruma Kanunu) kabul edilmiştir (Nesli, 2018: 439).

Kültür varlıklarının korunmasına ilişkin hassasiyetin Alman Hukuk tarihindeki izlerinin Ortaçağ'a kadar uzandığı söylenebilir. Ortaçağ'da skolastik düşüncenin hâkim olduğu dönemde Almanya'da sosyal, siyasal, ekonomik hayatın gelişim ekseninde sanatsal ve kültürel yaratıcılığın özellikle dinsel saik ve motifler üzerinden şekillendiği söylenebilir. Bu açıdan Ortaçağ'da bugün kültür varlığı kabul edilen taşınır taşınmaz eserlerin korunması ile bakım ve onarım işlerinde inanç faktörünün etkili olduğunu söylemek mümkündür. Alman hukuku açısından kültür varlığı koruması bakımından ilk sistematik normatif düzenleme, 1871 İmparatorluk Anayasası'nda, "Eyaletlerde Kültür İdaresi" bölümünde yer almıştır. Eyalet düzeyinde çıkarılan kanunlar ile korumacılık anlayışının benimsendiği Almanya'da, 1883 yılından itibaren çeşitli kanun tasarıları hazırlanmıştır. Bu çerçevede konuyla ilgili atılan ilk adım, 1883 yılında Baden Büyük Dükalığı tarafından hazırlanan Eski Eserlerin Korunmasına Dair Kanun Tasarısı'dır. Birinci Dünya Savaşı'nda sonra Weimer Cumhuriyeti Dönemi'nde, çeşitli alanlarda yaşanan sıkıntılar nedeniyle kültür varlığı korumacılığı tali nitelikte görülse de, 1920'li yıllarda bazı eyaletlerde çeşitli düzenlemeler yapılabilmektedir. 1934 yılında İmparatorluk bütününde, Bilim Talim-Terbiye Bakanlığı tarafından, 1927 yılında Prusya'da hazırlanan kültür varlığını koruma yasa tasarısından yararlanılarak bir proje yürütülmüştür. Esasen Alman hukuku bakımından günümüz korumacılık anlayışının temellerinin atıldığı dönemin, İkinci Dünya Savaşı sonrası olduğunu söylemek mümkündür. 1970'li yılların başına kadar Alman kanun koyucusu aktif olarak çalışmış, federal düzeyde kanun ve nizamnâmeler çıkarmıştır. 1970'li yıllardan itibaren ise, korumacılık anlayışını şekillendiren mevzuat, eyaletler düzeyinde ortaya konulmuştur. Nitekim günümüzde kültür varlığı korumacılığı, hala eyaletler düzeyinde çıkarılan kanunlar ile hukukî gelişimini devam ettirmektedir (Sancakdar ve Tepe, 2010: 1756-1758).

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra 1931 yılında kurulan Milletler Cemiyeti ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 1945 yılında kurulan Birleşmiş Milletler, kültürel mirasın korunması hususunda önemli adımlar atmışlardır. Koruma algısını dünya ölçeğinde şekillendiren uluslararası organizasyonlar, sivil-mesleki organizasyonlar,

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Organizasyonu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization/UNESCO), Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (International Council on Monuments and Sites/ICOMOS ve Kültür Varlıklarının Korunması ve Restorasyonu Uluslararası Araştırma Merkezi (International Centre For the Study Preservation and Restoration of Cultural Property/ ICCRM)'dir. Avrupa ölçeğinde ise, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'da işbirliği ortamının sağlanmasını amaç edinen ve konuyla ilgili sözleşme ve tüzük çıkaran Avrupa Konseyi faaliyet göstermektedir. Eski eserlerin korunması hususunda uluslararası düzeyde yapılan konferans ve kongreler önem taşımaktadır. Bunlardan ilki, 21-30 Ekim 1931 tarihli Tarihi Anıtların Korunması ile İlgili Mimar ve Teknisyenlerin Uluslararası Konferansı (Atina Konferansı)'dır. Bu konferans, 1904 yılında Madrid'de gerçekleştirilen VI. Uluslararası Mimarlar Kongresi'nde alınan mimari anıtları koruma kararından sonra, anıtların korunması hususunda düzenlenen ilk konferans olması bakımından önemlidir. Bu konferans ile tek yapı ölçeğinde restorasyon fikri, yerini, anıtların çevre dokularıyla birlikte korunması gerektiği anlayışına bırakmıştır. Ayrıca söz konusu konferans, 1972 Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme ile benimsenen, insanlığın ortak mirası kavramının çekirdeğini oluşturması nedeniyle de önem taşımaktadır (Nesli, 2018: 443).

Eski eser hukukunun gelişim sürecinde bir sürü belge yer almaktadır. Bu belgeler; Lahey Sözleşmesi (1899), Lahey Sözleşmesi (1907), Roerich Sözleşmesi (1935), Washington Sözleşmesi (1935), Silahlı Çatışma Halinde Kültürel Varlığın Korunmasına İlişkin Lahey Sözleşmesi Birinci Protokolü (1954), Venedik Tüzüğü (1964), Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme (1972), Avrupa Mimari Miras Tüzüğü (Amsterdam Bildirgesi) (1975), Silahlı Çatışma Halinde Kültürel Varlığın Korunmasına İlişkin Lahey Sözleşmesi İkinci Protokolü (1999), şeklinde sıralanmaktadır.

Türkler İslâm dinî ve medeniyeti sâyesinde çok büyük bir kudrete ve medeniyete kavuşurken kendi kültür unsurlarını da bu medeniyete aşılıyarak ona yeni bir hüviyet, kudret ve hayatiyet kazandırdılar. Gerçekten asırların ve istilâların tahriplerine rağmen Türkistan, Hârizm, Horasan, Afganistan, İran, Azerbaycan, Anadolu, Irak, Suriye ve Mısır'da rastladığımız türlü abidelerden kahir ekseriyetinin

Türklere ait bulunması İslâm-Türk medeniyetinin mimaride de Selçuklulara neler borçlu olduğunun maddî delilidir. Gerçekten bu ülkeler hâlâ Selçuklu devrini câmi, medrese, türbe, hastahâne, kervansaray, kale ve köprüleriyle doludur. Selçuklulardan önceki devirden ve hususiyle Buveyhîlerden ciddî hiçbir mimarî eserinin kalmaması veya bulunmaması da iki devrin farkını gösterir. Türklerin imparatorluk ve azamet duyguları, cihan hâkimiyeti şuuru Selçuk mimarîsine şekil ve hususiyet veren ihtişam ve zarafetin menşeyini teşkil eder. Çadır şeklinde kubbeleri ile türbeleri Türk sanatının en mühim abideleri olup göçebe ruhunun akislerini gösterir. Sultan Sancar'ın ölümünden takriben 63 yıl sonra, 1219'da, Merv'i ziyaret eden meşhur ansiklopedi âlimi Yakut, Selçuklu sanatının büyük abidelerinden biri olan bu sultanın türbesini tasvir ederken: "azametli yeşil kubbesi bir günlük mesafeden görünür; pencereleri Ulu-câmie bakar. Türbeye, türbedarına ve daimî Kur'an okuyanlara yapılmış vakıfları vardır" der (Turan, 1963: 381).

Eski eser uygulamaları bakımından ilginç bir örnek, Osmanlı hâkimiyeti öncesi ortaya çıkan beylikler (Danişmendliler, Mengücekler, Saltuklar, Artuklar) dönemine aittir. Bu dönemde, taşınır eski eser kapsamında yer alan sikkeler ile ilgili farklı bir uygulama benimsenmiştir. Beylikler kendi sikkelerini basmanın yanında, Bizans sikkelerinin, üzerine kontrmark vurulmak suretiyle geçerli kılınabileceklerini kabul etmişlerdir. Genel olarak Osmanlı Devleti'nden önceki dönemde, eski eserlerin korunması daha çok taşınmazlar bakımından ve vakıf hukuku hükümleri çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Somut olmayan kültürel miras bakımından ise, tasavvuf kültürü çerçevesinde, kazanımların muhafaza edilip diğer nesillere aktarıldığı görülmektedir (Nesli, 2018: 454). Türkiye'de Osmanlı Devleti ve Cumhuriyet Dönemi'nde, eski eserleri bir bütün olarak ele alan toplam 7 kanun ve 3 kanun tasarısı yapılmıştır. Bunlar;

-1869 tarihli Asar-ı Atika Nizamnamesi

-1874 tarihli Asar-ı Atika Nizamnamesi

-1884 tarihli Asar-ı Atika Nizamnamesi

-1906 tarihli Asar-ı Atika Nizamnamesi

-1921 Tarihli Asar-ı Atika Nizamnamesi Layihası (Tasarısı)

-1944 Tarihli Eski Eserler Kanun Tasarısı

-1961 Tarihli Eski Eserler Kanunu Tasarısı şekilde sıralanmaktadır (Çal, 1997: 391).

Fıkıh kitapları, eski eserlerden, ancak (malik ve sahibi belli bulunmayan) taşınabilir eşyalar dolayısı ile bahsetmektedirler ve meselâ o yüzden Arazi Kanunnamesi'nde, taşınmaz eski eserler hakkında bir hüküm bulunmamaktadır. Zaten, taşınır ya da taşınmaz olsun, konumuza dâhil malların eski eser olarak da nitelenmesi yapılmamıştır. Böylece, fıkıh hükümlerine göre taşınmaz eski eserler ya vakıflara, ya özel kişilere veya devlete (mirî mallar) aittir. Mevad arazide bulunan taşınmaz mallardan da, o arazi ihya yoluyla iktisap edilmemişse herkes faydalanabilir. Bu hallerde eski eserler için pek elverişsiz bir durum ortaya çıkmaktadır:

a) *Taşınmaz eski eser devlete ya da özel kişilere ait olursa, onların bu mallar üzerinde her türlü tasarruf hakları vardır. Özel bir kimse, pek değerli bir antik harabeyi tahrip edebilir.*

b) *Mevad arazi üzerinde ve kimseye ait olmayan taşınmaz eski eserler rahatça sökülür, bozulabilir.*

c) *Yalnız vakıf mallar kısmen iyi durumdadır. İslâm vakıflarına ait binaların bakımı, korunması, vakfın elindeki maddi imkânların devamı süresince garantiye alınmış sayılabilir.*

Böylece pek çok medrese, imarethane vs. karakterlerini bazen oldukça kaybetmekle birlikte günümüze kadar gelebilmişlerdir. Dini yapılar ise bu bakımdan daha da iyi durumdadırlar. Zira bir camiye vakfın maddî durumu ne kadar kötü olursa olsun, harap bir durumda bırakmak kolay değildir ve bu yolla on binlerce cami korunabilmiştir. Hristiyan vakıflarda ise, özellikle kiliselerin durumu oldukça iyi idi, zira kiliseler üzerinde esaslı tamir vs. yapmak Devlet iznine uyruktu ve bu izin pek zor verilirdi. Böylece pek çok değerli kilise korunabilmişse de Devletin son zamanlarında siyasi sebeplerle meydana gelen olaylar yüzünden pek çok Hristiyan vakfının çözülmesi, bu eserlerin başıboş kalması sebebini doğurmuştur. Aynı olay, yabancı işgali altına düşen Türk topraklarındaki İslâm vakıfları için de şüphesiz söz konusudur (Mumcu, 1969: 66-67).

Taşınır kültür varlığı korunması hususunda, saray içerisinde kurulan Hassa Mimarları Ocağı'nın önemli görevleri bulunmaktadır. Bu mimarlar mirî arazi

üzerindeki yapıların inşaat ve tamirati; selâtin vakıflarıyla ilgili inşaat ve tamirat; azınlıklara ait mabetlerin tamirati için keşif; İstanbul'daki inşaat ve şehircilik hizmetleri ile ordu hizmetlerinde görev almışlardır. Yeni inşa edilecek yapıların resimlerini yapma (plânlarını yapma), keşif raporları hazırlayıp masrafları tespit ettikten sonra bu raporları defterdarlığa sunma ve defterdarlık tarafından sadrazamın onayına sunulması şeklinde işleyen süreç neticesinde, çok sayıda yapı inşa edilmiş ve birçok eski eser tamir edilmiştir. 1573'te Ayasofya'daki pâyelerin ve 1583'te İstanbul'daki tarihî surların tamiri buna örnektir. Ayrıca korumacılık anlayışının bir yansıması olarak bu yerlerin etrafına belli mesafeler dâhilinde inşaat yapılması yasaklanmıştır (Nesli, 2018: 457). Hazineye veya selâtin vakıflarına ait inşa ve tamirlerin dışında, İstanbul da mabetlerin ve yolların kapanmamasını sağlamak, yangın ihtimalini ve sirayetini mümkün olduğu derecede ortadan kaldırmak maksadıyla, özel şahısların yaptırtacakları han, hamam, dükkân, hatta evlerin inşalarının da Hassa mimarlarının ruhsatına bağlı kılındığı görülmektedir. Hassa mimarları bu nevi özel inşaatları kontrol ve nizama aykırı olanlarını yıktırmak yetkisine sahip idiler. Tabiatıyla bu hususta kendilerinin en büyük yardımcıları kadılardı. Meselâ, İstanbul surlarının iç ve dış taraflarında "5 " er zira'lık alan dâhilinde ev veya dükkân yapılması yasak olduğundan, 946 (1539-1540) da yasağa aykırı olarak yapılan binalar yıktırılmış, buna rağmen kaçak inşaat devam ettiğinden bu gibi ev ve dükkânların da yıktırılması 1559 da İstanbul Kadısı ile Mimar Sinan' a emredilmiştir (Turan, 1963: 171).

Osmanlı Devleti'nde eski eser hukuku bakımından 1840 yıllarından itibaren bir kural oluşturma süreci başlamış, çeşitli yasal düzenlemeler kabul edilmiştir. Bu yeni düzenlemelerin nedenleri arasında, 1850'li yıllarda Ceride-i Havadiste arkeolojik kazılar konusunda yayınlanmaya başlayan yazılar ve Anadolu'da arkeolojik kazılara ve araştırmalara başlayan yabancı grupların artması ve bunun sonucunda çeşitli eserlerin yurt dışına götürülmesi sayılabilmektedir. Nitekim bu dönemde, Avrupa'daki müzeleri doldurmak isteyen araştırmacıların, Osmanlı Devleti'ndeki birçok eseri yurt dışına izinli veya izinsiz olarak götürdükleri bilinmektedir. Tanzimat Dönemi'nde yaşanan bu gelişmeler neticesinde, eski eser koruma anlayışının, ilk başlarda taşınırlar bakımından ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Anıtsal yapıların korunması sonradan benimsenmiştir. 1840 yıllarında

eski eser hukuku bakımından süreç, öncelikle bu eserlerin saptanması ve değerli görülenlerin İstanbul'a gönderilmesini emreden bir genelge ile başlamıştır. 1845 yılında antik eserler, silah deposu olarak kullanılan Aya İrini'nin bir bölümünde toplandıktan sonra, 1846'da burada bulunan koleksiyon Fethi Ahmed Paşa'nın girişimiyle ikiye ayrılmış; "Mecma-i Asar-ı Atika" adı altında Yunan, Roma ve Bizans eserleri, "Mecma-i Eslihai Atika" adı altında, askerî müzenin koleksiyonunu oluşturan eserler bir araya getirilmiştir. Aya İrini Müzehânesi, 1869'da Müze-i Hümâyün adını almış ve 1875'te burada korunan eski eserlerden askerî malzemeler Maçka Silahhanesine, arkeolojik eserler Çinili Köşk'e taşınmıştır. Bu yıla kadar müze halka açık olmamıştır. Eski eserlerle ilgili çıkarılan ilk emir, kazı ruhsatı hakkındadır. 18 Zilkâde 1280 (26.04.1863) tarihli emirnamede, kazı ruhsatı verilmesi için "...bulunacak Asar-ı atikada ikili olanlardan birer adedi Devlet-i Aliyye Müzesi için alınacak, birli olanları kendisine terk olunmak ve bir mahalle alâmet ve yahûd sâ'ir suretle vaz' olunmuş Asar-ı atika merkez olduğu mahalden ihraç olunmamak..." şartlarının gerçekleşmesi aranmıştır. Çal, bilinen ilk ruhsatlı kazının 1843 yılında olması nedeniyle, emirname ile getirilen bu sınırlandırmanın, kazı ruhsatı isteyen herkese 1843 yılından itibaren uygulanmış olduğunun kabul edilebileceğini ifade etmiştir. Asar-ı Atika Nizamnâmeleri (Eski Eserler Nizamnâmeleri), Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde çıkarılan, günümüz Kültür ve Tabiat Varlıkları Kanunu karşılığında kullanılan nizamnâmeleri ifade etmektedir. 1869, 1874, 1884 ve 1906 yıllarında kabul edilen dört ayrı Asar-ı Atika Nizamnâmesi vardır. İlk nizamnâme 1 Zilkade 1285/13 Şubat 1869 yılında çıkarılan, 1869 Asar-ı Atika Nizamnamesidir. Düzenleme nizamnâme olarak ifade edilse de, kanun hükmündedir (Nesli, 2018: 461).

Cumhuriyet Dönemi'nde eski eserlerin korunması hususunda açık hükümler içeren ilk kanun, 25.04.1973 tarihli ve 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu'dur. Bu Kanun ile birçok kavram ayrıntılı olarak tanımlanmış; "sit" kavramı mevzuata açıkça dâhil edilmiştir. Ancak sit alanlarıyla ilgili koruma, tespit ve tescil işlemleri sınırlı olarak kalmıştır.

1710 sayılı Kanun'da korumanın parsel ölçeğinden, alan ölçeğine taşınmasıyla birlikte GEEAYK'nun yetki, görev ve sorumluluk alanı genişlemiştir. Ayrıca planlama, turizm, kalkınma konularının koruma ile ilişkilendirilmesi

neticesinde, konu, diğerkurum ve kuruluşların sorumluluk alanları kapsamına girmeye başlamıştır. 1710 sayılı Kanun’da, anıtsal yapıların yanında, sivil mimarlık örneği olan konutların da tespiti ve tescili imkânının kabul edilmesi, tarihî çevrenin bir bütün olarak korunmaya çalışıldığını göstermektedir. Eski eserlerin korunması bakımından bir başka önemli gelişme, Türkiye’nin Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi’ne (International Council on Monuments and Sites/ICOMOS) katılmış olmasıdır. ICOMOS Türkiye Milli Komitesi 1974 yılında kurulmuştur. Eski eserlerin korunması hususunda 1961 Anayasası ile getirilen güvence, 1982 Anayasası ile devam etmiştir. Farklı olarak 1982 Anayasası’nda konu, “Tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunması” başlığı altında ayrı bir madde olarak düzenlenmiştir. Söz konusu Anayasa’nın 63’üncü maddesi, kültür varlıklarının korunması hususunda devlete sorumluluk yüklemektedir. Buna göre “Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır. Bu varlıklar ve değerlerden özel mülkiyet konusu olanlara getirilecek sınırlamalar ve bu nedenle hak sahiplerine yapılacak yardımlar ve tanınacak muafiyetler kanunla düzenlenir (Nesli, 2018: 472)”.

Her insan bir takım eşyalar toplar ve biriktirir. Gerekliliğe bakılmadan, saklanan ve biriktirilen eserler insan psikolojisiyle ilgili olup koleksiyonculuk kapsamında bulunmamaktadır. Koleksiyonculuk başlangıcında tutkuyla, bir amaç peşinde bilinç gerektiren bir seçkiye dayanmakta ve nesnelere duygusal bir bağ kurmanın altında yatmaktadır. Bu bağlamda “anı” ile “koleksiyon yapma” karıştırılmamalıdır. Pek çok insan hikâyesi olan özel eşyalarını saklama eğilimindedir. Bu biriktirme koleksiyonculuk kapsamına girmemektedir.

Koleksiyonu oluşturan eserlerin sayısı değil niteliklerinin üstünlükleri koleksiyonu değerli kılmaktadır. Koleksiyoncu, koleksiyonerlik ve eserler ile ilgili yeterince bilgi sahibi olmalıdır. Toplama işini tasarlamak ve koleksiyonun geliştirilebilmesi için gerekli yöntemlere karar vermek, konuya özel teknik bilgileri edinmeye bağlıdır. Koleksiyon için gerekli araçların temin edilmesi ve koleksiyonu oluşturacak parçaların toplanması yapılacak son işlemlerdendir. Koleksiyon ürünlerinin, has özelliklerini iyi bir şekilde korunması, doğal, sanatsal, tarihsel değeri, bilimsel yararı ve teknik açıdan özgün olması, belgesel veya yetkin örnek özelliği taşıması, kültürel anlatımı zengin ve nadir bulunan eserlerden olması değer

kazandırmaktadır. Koleksiyonu korumak için; güneş ışığı, nem, toz, kirlenme, kırılmaya ve güvenliğe yönelik önlemleri zamanında almak önemlidir. İhmal edilmemesi gereken bir husus da bilgiye ulaşmanın önemidir. Koleksiyona yönelik yapılan yayınların ve literatürün takip edilip araştırılması için bütçe ve zaman ayırmak, gelişme ve yeniliklerden haberdar olmak ayrıca bu konuda araştırmalara olan ilgi düzeyi koleksiyon kalitesini etkilemektedir. Koleksiyoncu eserin fiziki durumunu, dönemini, stilini tam anlamıyla kavrayabilmesi için pratik bilgi yanında kendini besleyen teorik bilgi kaynaklarına, yenilenen kataloglara her zaman ihtiyaç duymaktadır. Koleksiyon kültüründe önemli bir eylem de kayıt işidir. Parçalar nitelikleriyle özel hazırlanmış karne veya defterlere kaydedilip, numaralandırılmalıdır. Koleksiyonculuk bir nevi merdivenleri çıkmak gibidir. Aşılması gereken sorunlardan biri de, toplanmış zenginliğin yaşatılması, gelecek zamanlarda da kaynak sorunu yaşanmaması için çözümlerin önceden bulunması konusudur. Koleksiyonculuğun sağlayacağı en önemli fayda konu üzerine bilimsel yayımlar yapmaktır.

Koleksiyoner Zeki Karaoğlu, koleksiyonculuğa erken yaşta merak salmış ve bu alanda kendini oldukça geliştirmiştir. Araştırma ve incelemeler yaparak koleksiyonculuk ve eserler ile ilgili bilgi sahibi olduktan sonra eser toplamaya başlamıştır. Bilgi ve merakın harmanlanmasıyla oluşan Karaoğlu koleksiyonu sistematik ve düzen içerisinde çoğalmıştır. Bünyesinde en erken tarihlerden Cumhuriyet dönemine kadar geniş zamana yaygın, çeşitlilikte oldukça zengin eserler barındıran bu koleksiyon özel bir binada, özel koruma alanlarında muhafaza edilmektedir. Koleksiyon merakı gün geçtikçe artan Karaoğlu, işleri büyüterek “Karaoğlu Restorasyon” adında, içinde sanat tarihi ve arkeoloji gibi dallarda uzmanların bulunduğu bir kurum oluşturmuş böylelikle aldığı eserlerinin bakım ve onarımlarını, envanter bilgilerini, üzerindeki şekil ve yazıları okuma işlemlerini uzmanlarla daha sağlıklı bir ortamda gerçekleştirmiştir. Karaoğlu koleksiyonu, etnografik eser ağırlığında olup bünyesinde çoğunluğu sikkelerden oluşan, pişmiş toprak ve cam malzemedен; vazo, çanak, çömlek ve bakır malzemedен kemer tokası, tütsü, takı, figüranlar gibi altın takılarında yer aldığı çok çeşitli malzeme ve türden eser taşımaktadır. Bu koleksiyonda ayrı olarak Cumhuriyet dönemini kapsayan,

Mustafa Kemal Atatürk'e ait eşyaların bulunması koleksiyonun zenginliğini gözler önüne sermektedir.

Kültür varlığı ticaretinin, bakanlık onaylı kişilerce, belli başlı eserler üzerinden yapılması ve eserlerin denetiminin bakanlık tarafından sağlanması eser kaçakçılığının, eser tahribatının büyük oranda önüne geçmiştir. Karaoğlu, yurt dışına kaçırılan eserlerimizin geri alınabilmesi için adım atan önemli koleksiyonculardan olmuştur. Eser ticaretini yurt dışı ağırlıklı yapan koleksiyoncuların gayelerinin kaçırılan eserlerimizi ait olduğu topraklarda değerlendirmek olduğu düşünülebilir. Yurt dışı ticaretinde eser getirmek mümkün fakat eser çıkarmak yasal değildir. Böylelikle kültürel anlamda zengin olan topraklarımıza yurt dışından eserler getirerek daha da zenginleştirmek ülkeye yapılabilecek en büyük katkılardan biridir diyebiliriz. Koleksiyoncuların ne denli değerli olduğunu buradan anlamak mümkündür.

10. SONUÇ

Bu çalışmada Türkiye'nin 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve Yönetmelikler kapsamında Taşınır, Taşınmaz Kültür Varlıklarının ticareti ve bu konunun bir parçası olan kültür varlığı koleksiyonculuğu örnek bir koleksiyoner eşliğinde değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme yapılırken birçok koleksiyoner, hukukçu, arkeolog, sanat tarihçi ve müze çalışanlarıyla görüşmeler yapılmıştır. Bununla birlikte tüm dünyayı etkisi altına alan pandemi sürecinde zorluklar yaşanmış olsa da her koşulda görüşmeler ve incelemeler yapılmaya çalışılmıştır.

Kültür varlığının korunması gerektiği anlayışı, ilk olarak dini değerler üzerinden gerçekleşmiştir. Birinci ve İkinci Dünya Savaşında yaşanan kültür varlığı tahribatı, uluslararası toplumun koruma algısındaki değişim ve gelişim neticesinde birçok uluslararası sözleşme kabul edilmiştir. Bu amaçlarla kurulan UNESCO, uluslararası kültür ve tabiat varlıkları hukukunun gelişimine öncülük ederek bu sözleşmelerin oluşturulmasında katkı sağlamıştır. Ülkemizin bu kuruma üye olması da büyük önem arz etmektedir.

2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kanunu, yönetmelik, yönergeler, yapılan sözleşmeler neticesinde kültür varlığı ticareti belli kişiler tarafından belgeli ve kontrol şartıyla yapılmaktadır. Kültür varlığı eserinin özel ve tüzel kişilerin sahip olma işlemleri gerçekleştikten sonra Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından kontrolü sağlanmaya devam etmektedir. Taşınır, taşınmaz tüm kültür ve tabiat varlığı devletin koruması altındadır. Yurt dışına kaçırılması, zarar verilmesi gibi durumlarda Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından özel ve tüzel kişiler yasal cezalara çarptırılmaktadır.

Anadolu'da koleksiyonculuk ve özel müzecilik kurumunun Avrupa ülkelerine göre zaman bakımından daha geç şekillenmiş olması ekonomik ve kültürel gelişimle paralellik göstermektedir. Koleksiyonculuğun 1980'ler itibariyle ün kazanması, sosyo-ekonomik durumun gelişmeleriyle yakından ilintili olduğunun göstermektedir. Maddiyatın kültürle etkileşimi sonucunda, satıcı ve alıcıların, ulusal ve uluslararası sergilere katılarak sanat pazarını yakından takip edebilmeleri de ayrıca koleksiyonculuk ve müzeleşme olgusunu öne çıkaran faktörlerdir. Koleksiyonculuğun yaygınlaşmasını sağlayan diğer faktörlerden biri ise, galerilerin

bu alandaki çalışmalarıdır. Galeriler, sanatçı ile koleksiyoncu arasındaki ilişkiyi sağlayan kurumlar olarak görülürler. Sanatçıların eserlerini toplu olarak sergilemeleri ve tanıtımları için büyük bir fırsat sunmakta ve koleksiyonculuğu sanatçıyla yakınlaştırmaktadır. Yapılan görüşmeler, her koleksiyoncunun koleksiyon oluştururken muhakkak danışmanlarla çalıştığını ortaya koymuştur. Bu, kurum ve şahısların profesyonelliğinin her zaman tercih edildiğini gösterse de, koleksiyoncu ve eser arasında kurulan bağın eser alım ve satışı için en temel etken olduğu vurgulanmıştır.

Türkiye’de, koleksiyonculuğun yaygınlaşması için müzayede şirketlerinin de katkıları büyüktür. Müzayedeler, alıcı ve satıcıya eşit mesafede olmalıdır. Müzayede başlangıç fiyatının belirlenmesinde, eser değerinin iyi saptanması, sadece kâr amacı gütmeyen yaygınlaşması, dolayısıyla “koleksiyoncu kitlenin” oluşmasına katkı sağlaması gerekmektedir. Başarılı örneklerin etkisiyle, kısa zamanda, çok sayıda özel müzeler oluşmakta ve bu sayı git gide artmakta; kültür ve sanat yaşamına çok büyük bir hareket ve nitelik getirerek; şahısları ve kurumları bu alanına yatırım yapmaya özendirilmektedir. Varlıklı kişi veya kurumlar, kazanılan paranın kamu yararına dönüştürülmesini, kendi ünlerini yaşatacak girişimlerin gerekliliğini fark ederek, ardarda koleksiyonlar ve özel müzeler açmaya başlamışlardır. Koleksiyonculuğun yaygınlaşmasının son yirmi yıldır hızlandığı, koleksiyoncu sayısının arttığı hatta koleksiyonculukla ilgili sivil toplum yapılanmalarının da yapıldığı düşünüldüğünde, Kültür varlıklarına verilen değerün gün geçtikçe daha da arttığına işaret etmektedir.

Türkiye için yeni bir kültürel üretim ve sosyal paylaşım alanı olan koleksiyonculuk, kişilerin ve grupların ilişkisiyle gelişmesi, kültür varlığına, sanata verilen değer, müze çeşitliğinin ve sayısının buna paralel olarak artış göstermesi anlamına gelmektedir. Koleksiyonculuğun yalnızca maddi gücü bulunan kişi ve kurumların değil bu konuya gönül verenlerin yapabileceği algısının yaygınlaşması, kültür varlığı ticaretinin kâr amaçlı yapılma düşüncesinin ortadan kaldırılması, kültür varlığını koruma, saklama ve biriktirme düşüncesinin doğmasına zemin hazırlayacaktır. Unutulmamalıdır ki her kültür varlığı bir değer objesidir ve onu koruma, kullanma şeklimiz tamamen benliğimizi yansıtır.

KAYNAKÇA

- Aydın, D. U. (2020). Koleksiyon Toplanmasından Müze Yapılarına Geçiş Aşamaları ve İlk Müze Okulu (İzzediniye) Açma Girişimi. **7. Uluslararası Genç Sanat Tarihçiler Sempozyumunda Sunulan Sözlü Bildiri**. 6, s. 82-91. Sanal: JILSES Yayın. 07 3, 2021 <https://doi.org/10.34137/jilses.730220>
- Aydos, O. S. (2008). Taşınır Kültür Varlığı Koleksiyonculuğuna İlişkin Değerlendirmeler, **Ankara Barosu Dergisi**, 66(4), 62-75.
- Aytekin, O. (1997). Osmanlı ve Cumhuriyet'in Eski Eser Politikaları, **Tarih ve Medeniyet Dergisi**, 43, 53-55.
- Baysan, N. (2007). **Tarihsel Çevre Koruma Mevzuatının Değişim Süreci: İzmir Mithat Paşa Caddesi Örneği**, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), İzmir.
- Besli, E. (2012). Eski Türkçe Ve Eski Türk Kültürü Açısından İnanç Sistemlerine Bağlı Kült İsimleri. **Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi**, 1 (1) , 401-411.
- Budak T., Saban M. (2010). Müzayede Yoluyla Satılan Sanat Eserlerinin Vergilendirilmesi, Değerlemesi Ve Amortismanı, **Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Maliye Dergisi**, 159, 167-182.
- CNN Türk. (2019, 07 22). **İzmirli iş adamı 3 sikke ile başladı, 11 bin 350 eserli koleksiyona ulaştı**. <https://www.cnnturk.com/turkiye/izmirli-is-adami-3-sikke-ile-basladi-11-bin-350-eserli-koleksiyona-ulasti> (Erişim Tarihi: 11. 25. 2021)
- Çakırca, D. (2015). Savaşın Savunmasız Düşmanı - Kültürel Miras. **Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 4(6), 16-35.
- Çal, H. (1997). Osmanlı Devletinde Asar-ı Atika Nizamnâmeleri, **Vakıflar Dergisi**, 27, 391-400.
- Çolak, N. İ. (2021). **Kültür ve Tabiat Varlıklarının Devlet Malı Niteliği ve Sonuçları**. Erişim Adresi: <https://www.ilkercolak.com.tr/kultur-ve-tabiat-varliklarinin-devlet-mali-niteliği-ve-sonuclari/> Erişim Tarihi 15. 07. 2021

- Durmaz, Ö., (2012). “Grafik Tasarım Tarihi İle İlgili Kişisel Koleksiyonların Sanal Ortamda Kamusallaşması”, *Türkiye Tasarım Tarihi Topluluğu Toplantıları “Yeni Bir İlişki: Tasarım Tarihi Ve Sanal Tasarım Müzesi”* İzmir.
- Ertuğrul, A., (2009). XIX. Yüzyılda Osmanlı’da Ortaya Çıkan Farklı Yapı Tipleri, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 7(13), 293 - 312.
- Güner, S. (2009). *Savaşlar Ve Kültürel Miras: Kültürel Miras; Savaşların, Silahlı Çatışmaların Masum Kurbanları Olmaya Devam Ediyor, Kültürel Mirasın Dostları Derneği*, 1-17, İstanbul.
- Hayta Y. (2016). Kent Kültürü Ve Değişen Kent Kavramı, *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 165-184.
- Helvacı, İ. (2022). *Kişiler Hukuku*. Erişim Adresi: <http://www.ilhanhelvacikisilerhukuku.com/turk-medeni-kanunu/turk-medeni-kanunu-madde-772> Erişim Tarihi: 12. 11. 2021
- Kanadoğlu, S. (2007). *Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Karaduman, H., (2004). *Belgelerle İlk Türk Asar-ı Atika Nizamnamesi*, Belgeler. 25, 68-83. <https://belgeler.gov.tr/tam-metin/34/tur> (Erişim Tarihi: 13.01.2021).
- Karagözoğlu H. F., Sönmez İ., Karagözoğlu T. (1989). *Taşınır Taşınmaz Eski Eserler Hukuku*, Ankara: Hukuk Merkezi Yayınları.
- Karıptaşa F., S., Erdinç J., Dinçer B., (2015). *Endüstriyel Mirasın Kentlerdeki Kültürel Sürdürülebilirlik Bağlamında İncelenmesi*, 2nd International Sustainable Buildings Symposium, Ankara, 513.
- Kaya Ş., Adıgüzel H., (2007). *Türkiye’de Müzecilik: 100 Müze 1000 Eser 2.Cilt*, (I. Baskı), İstanbul: Kültür Ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler Ve Yayınlar Genel Müdürlüğü Sanat Eserleri Dizisi, Güzel Sanatlar Matbaası.
- Kayaalp E. K., Teoman B. (2016). Şükrü Tül Eski Eser Koleksiyonu’nun Oluşumu Ve Yüksek Öğrenim İçin Kullanımı, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(4), 603-613.
- Kaymak, E. (2018). *Taşınmaz Kültür Varlıklarının Değeri Ve İşlev Değişikliğinin Değere Etkisi: Ürgüp İlçesi Kayakapı Örneği*. Dönem Projesi. Ankara.
- Meray, S.L. (1982). *Toplumbilim Üzerine*. İstanbul: Hil Yayın.

- Mumcu, A. (1969). Eski Eserler Hukuku Ve Türkiye, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 26(3),. 45-78.
- Nesli A. (2018). Eski Eserlerin Korunmasının Hukuk Tarihi Yönüyle İncelenmesi, İzmir, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20(1), 431-478.
- ODTÜ Mezunları Derneği. (1965). *ODTÜ Mezunları Derneği*. Koleksiyon Kulübü: koleksiyon@odtumd.org.tr (Erişim Tarihi: 10. 10. 2021)
- Oğuz S.E. (2011). Toplum Bilimlerinde Kültür Kavramı, Ankara, Hacettepe Üniversitesi, *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 28(2), 123-139.
- Ozankaya, Ö. (1994). *Toplumbilim*. (8.Bs.) İstanbul: Cem Yayınevi.
- Özel, S. (1998). *Uluslararası Alanda Kültür Varlıklarının Korunması*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Özel, S. (2018). Türk Hukukunda Kültür Varlıklarının Mülkiyeti, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 24(1), 215-238.
- Sancakdar, O., Tepe, İ. (2010). Alman Hukukunda Kültür Varlığı (Kulturdenkmal) Kavramı Ve Başlıca Koruma İlkeleri, İzmir: *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11, 1753-1802.
- Şenol B., (2021). *Türkiye’de Arkeolojik Eser Koleksiyonculuğu*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi.
- Şimşek F., Dinç G. (2009). XIX. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunda Eski Eser Anlayışının Doğuşu Ve Bu Alanda Uygulanan Politikalar, Bursa: *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(16), 101-127.
- Tan, E., M. (1981). *Toplumbilimine Giriş: Temel Kavramlar*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Toprak, K., (2020). *Kültür Varlığı Kaçakçılığı Suçu Ve Yasa Dışı Kültür Varlığı Ticareti Suçları*, İbn Haldun Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Turan, Ş. (1963). Osmanlı Teşkilâtında Hassa Mimarları, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 159-200.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, “Korunması Gerekli Taşınır Kültür Ve Tabiat Varlıkları Koleksiyonculuğu Ve Denetime Hakkında Yönetmelik”, *T.C Resmî Gazete* (Sayı: 27530) Erişim Adresi :

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=13876&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> Erişim Tarihi: 18.07.2021)

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Eski Eser Kanunu, 1/ m. 3: **T.C Resmî Gazete** (Sayı: 14527). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/14527.pdf> (Erişim Tarihi: 14.07.2021)

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, İkinci Bölüm Etnografik Eserlerin Alımı, Satımı, Devri, Yurtdışından Getirilmeleri Ve Yurtdışına Çıkarılmaları, m.3/1: **T.C Resmî Gazete** (Sayı: 19803) Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/19803.pdf> (Erişim Tarihi: 15.07.2021)

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Korunması Gerekli Taşınır Kültür Ve Tabiat Varlıklar Koleksiyonculuğu Ve Denetimi Hakkında Yönetmelik, Bölüm 1-2. **T.C Resmî Gazete** (Sayı: 27530) Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=13876&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> (Erişim Tarihi: 16.07.2021)

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Kültür ve Tabiat Varlığı Koruma Kanunu m.3/a-1: **T.C Resmî Gazete** (Sayı: 18113). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18113.pdf> (Erişim Tarihi: 15.07.2021)

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Tecavüzlerin önlenmesi Hakkında Kanun Taşınır Kültür Varlığı Ticareti Ve Bu Ticarete Ait İşyerleri İle Depoların Denetimi Hakkında Yönetmelik. m. 1-18: **T.C Resmî Gazetesi** (Sayı:18278). Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5330&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> (Erişim Tarihi: 15.07.2021)

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Üçüncü Bolüm Sosyal Ve Ekonomik Haklar ve Ödevler; C-XI Tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunması, m. 63/1:” **T.C. Resmî Gazete** (Sayı: 17863). Erişim Adresi: https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17863_1.pdf (Erişim Tarihi: 14.07.2021)

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Üçüncü Bölüm; Sosyal Ve İktisadî Haklar Vb. Ödevler, (f) Toplu sözleşme ve grev hakkı: VIII/m. 50/5: **T.C. Resmî Gazete** (Sayı:10859). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10859.pdf> (Erişim Tarihi: 14.07.2021)

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı . (23 Mart 2010). *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu. Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Koleksiyonculuğu ve Denetimi Hakkında Yönetmelik*: Erişim Adresi:

<http://www.kulturvarliklari.gov.tr/yazdir?315695B224F95AFDDC84027CE684D01C> Erişim Tarihi: 12. 01. 2021

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı. (14 Kasım 1970). *Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthal, İhrac Ve Mülkiyet Transferinin Önlenmesi Ve Yasaklanması İçin Alınacak Tedbirlerle İlgili Sözleşme*. Erişim Adresi: <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-294280/kultur-varliklarinin-kanunsuz-ithal-ihrac-ve-mulkiyet-t-.html> Erişim Tarihi: 01. 10. 2021

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı. (15 Mart 1984). *Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Koleksiyonculuğu ve Denetimi Hakkında Yönetmelik*. Erişim Adresi: <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-264557/korunmasi-gerekli-tasinir-kultur-ve-tabiat-varliklari-k-.html> Erişim Tarihi: 18. 11. 2021

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı. (21 Aralık 1990). *Müzayede ve Ekspertiz İşlerinde Uygulancak Esaslar*. Erişim Adresi: <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-264306/muzayede-ve-ekspertiz-islerinde-uygulancak-esaslar.html> Erişim Tarihi: 11.12.2021

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı. (21 Nisan 2004). *Türkiye Cumhuriyeti ile Peru Cumhuriyeti Arasında Yasadışı Yollardan Ticareti Yapılan, İhrac Edilen veya El Değiştiren Kültürel, Arkeolojik, Sanatsal ve Tarihi Varlıkların Korunması, Konservasyonu, Ele Geçirilmesi ve İadesine İlişkin Anlaşma* Teftiş Kurulu Başkanlığı. Erişim Adresi: <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-264422/turkiye-cumhuriyeti-ile-peru-cumhuriyeti-arasinda-yasad-.html> Erişim Tarihi: . 10. 12. 2021

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı. (11 Ocak 2007). *Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun Koleksiyoncuların Envanterinde Bulunan Taşınmaz Ve Taşınmaz Parçaları İle İlgili İlke Kararı*. Erişim

Adresi: <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-263767/737-nolu-ilke-karari--kultur-ve-tabiat-varliklarini-kor-.html> Erişim Tarihi: 11. 12. 2021

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı. (23 Mart 2010). **Korunması Gerekli Taşınır Kültür Ve Tabiat Varlıkları Koleksiyonculuğu Ve Denetimi Hakkında Yönetmelik**. Mevzuat. Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=13876&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> Erişim Tarihi: 10. 02. 2021

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı. **Özel Müzeler**. Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü. Erişim Adresi: <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-135633/ozel-muzeler> Erişim Tarihi: 11. 02. 2021

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı. (31 Aralık 2021). **Türkiye Geneli Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı İstatistiği**. Erişim Adresi: <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44798/turkiye-geneli-korunmasi-gerekli-tasinmaz-kultur-varlig-.html> Erişim Tarihi: 02. 11. 2021

ÜNAL G., Z. (2014). **Kültürel Mirasın Korunması**, İstanbul: İSMEP Yayınları, Rehber Kitaplar.

Vikipedi. **Asurbanipal**. Erişim Adresi: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Asurbanipal>. Erişim Tarihi: 11. 11. 2021

Vikipedi. **Hammurabi**. Erişim Adresi: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Hammurabi> . Erişim Tarihi: 11. 11. 2021

Williams, R., (2005). **Anahtar Sözcükler: Kültür Ve Toplumun Sözcüğü**. (S. Kılıç, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

Yetim, Ş., (2020), Dini Yapılar ve Kent Kimliği İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme: Trabzon Örneği , **Kent Araştırmaları Dergisi**, 11(31), 1886-1881.

<https://www.izgazete.net/genel/3-sikkeyle-basladi-gi-koleksiyon-8-bine-yaklasti-h37664.html> (Erişim Tarihi: 01.12.2021 Url-1).

<https://www.cnnturk.com/turkiye/izmirli-is-adami-3-sikke-ile-basladi-11-bin-350-eserli-koleksiyona-ulasti> (Erişim Tarihi: 01.12.2021 Url-2)

<http://tvden.com.tr/guncel/22/07/2019/3-sikke-ile-basladi-11-bin-350-eserli-koleksiyona-ulasti/galeri/1> (Erişim Tarihi: 01.12.2021 Url- 3)

<https://www.cnnturk.com/turkiye/izmirli-is-adami-3-sikke-ile-basladi-11-bin-350-eserli-koleksiyona-ulasti> (Erişim Tarihi: 01.12.2021 Url-4)

<https://www.cnnturk.com/turkiye/izmirli-is-adami-3-sikke-ile-basladi-11-bin-350-eserli-koleksiyona-ulasti> (Erişim Tarihi: 01.12.2021 Url-5)

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : İŞLEYEN Mervenur

Uyruğu : Türkiye Cumhuriyeti

E-mail :

ORCID

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Sanat Tarihi	2022
Lisans	Sanat Tarihi	2018

İş Deneyimi

(Kamu) Van İpekyolu İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü – Ücretli Öğretmen 2018

(Özel) Van Cihangiroğlu Yönetim Danışmanlık ŞTİ – Muhasebe 2020

Yabancı Dil

İngilizce

Rusça

Osmanlıca

Yayımlar

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU

12/01/2022

Tez Başlığı / Konusu:

***“Kanun Ve Yönetmelikler Işığında Kültür Varlığı Ticareti Ve Koleksiyonerliğin İşleyişi
‘Koleksiyoner; Zeki Karaoğlu Örneği’”***

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam 146 sayfalık kısmına ilişkin, 12/ 01 /2022 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 17 (Yüzde on yedi) dir.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içemediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

12/01/2022
Mervenur İŞLEYEN

Adı Soyadı : Mervenur İŞLEYEN
Öğrenci No : 18920011052
Anabilim D : Sanat Tarihi
Programı : Tezli Yüksek Lisans
Statüsü : Y. Lisans Doktora

DANIŞMAN
Dr. Öğretim Üyesi Osman AYTEKİN
12/01/2022

ENSTİTÜ ONAYI
U Y G U N D U R
12/01/2022
Prof. Dr. Bekir KOÇLAR
Enstitü Müdürü